సూత్రసమన్వయము.

కాశీభట్ట కృష్ణరాయశాస్త్రి.

ఆంధ్రశబ్దచింతామణియందలి "వాయురవు ర్వక్రతమా" అనుసూత్రము సమన్వయమున నహోబలపతిమూలముగ సంశయ ముదయించెను. కావుననే వసుచరిత్రవ్యాఖ్యాత యగుసోమకవి 'ర,ల' యతిసందర్భమున 'రాయంచ కాల్గఁ దాలకయమున్నె' యనుపద్యపాదమునందలి 'తాలక'పదము రూప మసాధు వనియెను. వక్రతమాదేశవిధి యొందును లేదని ఖండించెను. కాని 'జొంగదా' అనుస్థలము వెల్గు సూత్రపఠము మనో యెఱుంగను.

ఈసూత్రమున కర్థము సేయుటలోఁ బూర్వులు చాలమంది సంశయపడక యేకాభిప్రాయులై యుండిరి. వారంత యేకాభిప్రాయులై యుండుటకు నైకమత్యసమువాప్తికి సంతసింతునే కాని యేల యేకాభిప్రాయు లైరియను సంశయము తీర్పమిని వగతును. పండితు లందఱుఁ గుక్కను గో వని యన్నందులకు నీక వెనుక తాళము వేయవలసినదియే యౌనా? పండితుఁడే యగుచో గో వని యనుట పొసఁగ దని యందుమేని సర్వజ్ఞుఁ డెవఁడు? గోవును శునకమును బోల్కిని రూపించుటయందుమాత్రము భ్రాంతిపడవచ్చును. ఇతరవిషయముల నఖండుఁడే కావచ్చును. ధీమంతులకుఁ బ్రమాదము క్వాచిత్కమని యెఱుఁగుదుము కదా? శ్రీ కొండముది నరసింహముగారు సందతేకాభిప్రాయముఁ గలవారై యుండిరి–అను వాక్యము వ్రాసిరి. కావున నీక భిన్నాభిప్రాయము వలదని యందురా? ఇదేటిమాట. వారియందఱి యేకాభిప్రాయత సూత్రవ్యాఖ్యానమునఁగదా? ఇది స్థాని యాదేశ మిది యని వారు చెప్పుటకు దేని నాధారపఱుచుకొనిరో దాని నెఱిఁగి పిదప నైకమత్యమును బ్రదర్శింపవచ్చును. 'వాయురవు ర్వక్రతమా' అని యుండఁగా 'వక్రతమములకు' షష్ఠ్యర్థముగ నొకదానిఁ జెప్పుటకుఁ గారణ మేమి? అది మనకు ముఖ్యము కాని యుండుట నొక్కదానినే ప్రోక్కిరా లేదా? అను విచారము ముఖ్యముగాదు. వారెవ్వరును గారణము సూపలేదు కావున వారిప్రోక్కినది దారియనఁబడదు. వారినైకమత్యమునకుఁ గారణ ముండవచ్చును. మనకుఁ దెలియ దని యందుమా? మంచిది. తెలియదు కావునఁ దెలిసికొనునుపాయమే మాప్రయత్నము. మాయనేకత.

అహోబలపతి 'వాయురవు ర్వక్రతమా'లనుసూత్రమునకు వ్యాఖ్య

వ్రాయుచు వికృతిశబ్దేషు యఃఐత్,ఔచ్చ,తయోః ర్వా అయి, అవు, ఇత్యేతా వాదేశౌ స్తః-అని నిర్వచించెను. ఐఔ ఇత్యేతయోః, అని యనుటకుఁ బ్రమాణ మేమి? అయి, అవు ఇత్యేతయో, అని యేల యనరాదు? ఎట్లనుటకైనఁ గారణ మేమి? ఇది సంశయాస్పదము.

అట్లగుట శ్రీవిద్వాన్ వేంకటరమణశాస్త్రిగారు భారతిలో (౨ సంపు-౬సంచి) విమర్శించిరి. శ్రీకొండముది నరసింహముగారును శ్రీ జి. జోగిసోమయాజిగారు బి.ఎ.యల్.టి. గారును విమర్శించిరి. చాల శ్లాఘ్యములుగ నున్నవి.

నాయభిప్రాయమును బ్రకటింపఁదలఁచితిని. మూఁడేండ్లకు ముందుగనే నీసూత్రసమన్వయము విమర్శ్యమని పండితులకు నివేదించితిని. నాఁటినుండియు నప్పు డప్పు డిట్టివిషయములఁ జర్చింపఁ గడంగితిని. ఆంధ్రవ్యాకరణపాఠరహస్య మను గ్రంథమును వ్రాయుచుండితిని. ప్రసక్తమగుట నిప్పుడేదీని విమర్శింపఁదలఁతును. స్థాన్యాదేశములఁ గూర్చి సంశయ ముదితమయ్యెను.

స్థానినిర్ణయ మెవ రెట్లు చేసిరి? అహోబలపతి యప్పకవి మొదలగువారు ఐఔలను స్థాను లనిరి. కారణము చూపలేదు. ఇఁక వారి నేమన్నను లాభములేదు. వేంకటరమణశాస్త్రిగారు నిర్ణయించి కారణమును జూపిరి. వారివాద ముపాదేయ మగునేని గ్రహింతము. అయి, అవు, లే స్థాను లనియు ఐ,ఔ,లే యాదేశము లనియు నన్నయ యభిప్రాయమై యుండు నని తోఁచుచున్నది-అని నిర్ణయించి కారణమును జూపిరి. అగుట, అవుట, ఔట అనురూపముల నరసినఁ దెలియు నని యనిరి. అవుట, ఔట యయ్యె నదుమా? ఔట, అవుట, యయ్యె నందుమా? అగు జనితరూపములఁ గన్నింటి 'కా'యాదేశముగ వచ్చుట కా వర్ణసవర్గీయ గ వర్ణము అగు ధాతువునఁ గల దనియు అవు గ గకారోవః అను విధిచే నగు ననియు నెఱుఁగ ఔట తరువాతిరూప మనియే చెప్పఁదగును.

శ్రీశాస్త్రిగారుచూపినకారణము యుక్తిసహముగనున్నను శ్రీకొండముది నరసింహముగారు అగు ధాతువు ప్రత్యేకరూపముగా నేలయుండఁగూడదు? అనిప్రశ్నించిరి. ఈ ప్రశ్నములో వారియభిప్రాయ మగు నవులు భిన్నధాతువులనునభిప్రాయ మున్నట్లు తోఁపదు కాని ,,చూతామని వాదానికల్లాఅన్నారు కాఁబోలు" శ్రీనరసింహముగారికి బ్రత్యుత్తర మిచ్చుచు శ్రీసోమయాజిగారు

చిన్నయసూరిగారి వ్యాకరణముప్రకారము అగుము, అవుము, ఔము, రూపములను జూపిరి. అది సరియైన ప్రత్యుత్తరము కాదు. చిన్నయసూరిగారి వ్యాకరణమును జదువకయే విమర్శనమునకు దిగుదురా? శ్రీనరసింహము గారికిఁ జిన్నయసూరిగారివ్యాకరణము తెలియును. చింతామణిప్రకారము ,,అగు''ను స్థిరపఱచి కాదేశమును బ్రదర్శింపకున్న శ్రీనరసింహముగారి అవు వాదమప్రస్తము గానేరదు. దాని నెఱింగి వారట్లనిరి. ఇఁక గతి యేమి? చింతామణి సూత్రసమన్వయముగఁ జిన్నయసూరిగారిఁ బ్రమాణముగఁ దీసికొనుట యసంబంధము. యతిసంబంధ మున్న నుండవచ్చును. ఇఁక అగు-అవు, ల విచారింతము-

అగువాదమునకు రావుసాహేబు గిడుగు రామమూర్తిపంతులుగారు పాత్రము. అయినను నాతోఁచినదాని నిటవ్రాయుదును. ధాతువు లాంధ్రమున వింతగ నున్నవి, ఆంధ్రధాతువులు వేదభాషాధాతువులును జాలసమీపములు. దీనిఁ గొంచెముగ ఋజువుపఱుచుచు 'త్రిలింగరంగము'నువ్యాసము లోఁ జూపితిని. ఆవ్యాసము మనయాంధ్రపత్రికాసంపాదకుల చిత్తుబుట్టలో నుండవచ్చు నైనను దిరిగి యింకొక వ్యాసమువ్రాసి కళింగసంచికకు-రాజమహేంద్రవరము పంపితిని. అం దరయవచ్చును. అది యప్రకృతప్రసంగము క్షమింపుఁడు- అగుధాతువు నవుధాతువును భిన్నములా యని సంశయింప నివారించునుపాయము భాషకే కలదు. చింతామణి యీవిషయమున నేమియు ననలేదు. భారతాదిగ్రంథము లరయ రెండురూపములును గలయట్లు తెలియుదుము. భార-౨ఆశ్వా-౧౩౨పద్యమున "అవు నని" ప్రాసస్థలమున గలదు. మఱియు "అగు" ఆది ౧ఆశ్వా ౪౯,పద్యమునఁ గలదు. ఇఁకను గలవు. ఇది చాలు. అగు,అవు, లు రెండురూపములును గలవని చెప్పవచ్చును. 'కా'దేశము గలదు కాని "యగు" నకే యననేల "అవు"నకుఁ గాఁ గూడదా? గ,క,లసంబంధము యాదృచ్ఛికముగ నిటఁ గలదని వాదబలమును జూపవలదు. భాషాసాంప్రదాయ మరయవలయును. సంస్కృతవ్యామోహమున (మాధ్యమికము) నాంధ్రసాంప్రదాయము విడువరాదు. వచ్చు, ధాతువునకు "రా"ఆదేశ మగుట యేసంబంధము? ఇట్లే "ఉండు"నకు లే" తెచ్చులోని 'చు'వర్ణమునకు 'ర' యు నింకొక చక్కి-'వ'యు 'ప'యు నెట్లు వచ్చును? ఇట్లెన్నియేని వ్రాయవచ్చును. పై ధాతువులకుఁ దదాదేశములకు

నెట్టునేంబంధ ముండనక్కఱ లేకపోయెనో యట్లే అవు-కా,ల సంబంధ మక్కఱలేదు. ఏదియో! సంబంధము దొరకె నని సంకెలు గొట్టినను దొరక లేదని బింకము డించినను లాభము సున్న. ఆంధ్రుగునకు నాంధ్రులకు బాంధవ్యము గల్పించినట్లే యగును. అను + అన్ = నాన్, అయినట్లు "అగు + అన్ = గాన్, కాన్, అయినవి యని శ్రవణాభిరామముగ నాపాతమధురముగ నుపన్యసింపవచ్చుఁ గాని భాషాసాంప్రదాయ మూలబాంధవ్యముపై నిష్టమును జూపదు. స్వారకమైన 'ఇ'వర్ణకము చేర్ప భాషాసాంప్రదాయము తెలియబడును- ముత్తు పరమగునప్పుడు మఱిఁ గొన్ని సమయముల ధాతువు వికారమును బొందుట గలదు కాని 'ఇ'కారము పరమగునప్పు డేవికారమును బొందదు. పొందినఁ గ్రమము సాంప్రదాయము గలదు. తెలియు, వ్రాయు, చేయు, ఇత్యాదిధాతువులకు 'ఇ'కారమును జేర్ప 'సి' సమాసముగ నగును. యువ్వంతము లికారపదకంబుగ సాంత మగు నని సాంప్రదాయము తేలును. అట్లు, పోవు, అవు, (అగు) ఇత్యాదిధాతువులకు 'ఇ'కారము పరమగుచో 'వు' న కాదేశము 'య' వచ్చును. పోయి, అయి, అగును. కావున 'అవు' అనియే మొదటిరూప మని సాంప్రదాయ మూలముగఁ దెలిసికొనుచున్నాము. 'అగు' ప్రత్యేకముగ నున్నది యగుచో 'తగు + ఇ = తగి, యట్లు 'అగు + ఇ = అగి'అని సిద్ధము కావలసివచ్చును. అకారాది ద్వ్యక్షరమా త్ర ధాతువుల సాంప్రదాయము వేఱందురా? పొసఁగదు. అఱు-అఱి,అను-అని ఇత్యాదులు గలవు. అంతబలమూ లేదు. సంప్రదాయాచిహ్నమూ లేదు. ఇఁక 'అగు' మొదటి దనరాదు. అవు అనునదియే ధాతురూప మని తేలుచున్నది. అవు, అవ్వ, మాత్రె ననుశాస్త్రీయవాద మీవాదమునే బలపఱుచుచున్నది. 'అగ' రూపాంతరము లేదు. శేషయ్యవ్యాకరణమున 'అవు' అనియే రూపమును జూపినట్లు జ్ఞాపక మగుచున్నది. నరసింహముగా రన్నట్లు 'అగు' ప్రత్యేకముగ నేరదు. సోమయాజిగా రన్నట్లు 'అగు' మొదటిది కాదు. శాస్త్రిగా రన్నట్లు 'అగు' అవు అగుటయుఁ గాదు. అవు మొదటిరూప మని చెప్పనొప్పగును.

అట్లుచో 'అగు'రూపమెట్లు సిద్ధముగుట యెట్లు? 'గకారోవః' అనుసూత్రము ప్రకార మ్మనుమేని 'వ'ఆదేశము కాని'గ'ఆదేశము గాదరాదు. గకారము వ ర్ణముగంధాన్ని కాద్దేశ మని యొక్క మాదుమేని 'తగులు,తప్పు,తగ

తిప' ఇత్యాదుల సిద్ధము లగును. నకారఘటితరూపములే తొంటివిగ నుండి వాదేశగతరూపములు గ నున్న మెన్నోశబ్దము లగతికము లగును. ఇంక నన్వయమెట్లు? దీనినిగూడ సమన్వయింపవలయును. వీని నెట్లుంచి సూత్రస్థానము నరసి విమర్శింతము.

ఈసూత్రము "అజంతప్రకరణము"న నున్నది. "డుముపులవః ప్రథమాస్యాత్" అనుసూత్రమునుండియు నంతట శబ్దములయుఁ దదంతములయు రూపములఁ జర్చించి యీమధ్యమున గందోళిగానివలె నీసూత్రమునకుఁ బ్రవేశ మెట్లయ్యెనో యని సంశయ మగును. వాయీత్యాదిసూత్రముదాఁక నన్నియు సంతవిధులు శబ్దవిధులు నై యుండ నీసూత్ర మారెండింటిని విడిచి మూఁడవదారి ద్రొక్కినది. ప్రవేశ మిట్లున్నది.

ఇంక విధానక్రమము చూతము. యన్న మఱియు నెంతయు నచ్చెరు వగు చున్నది. అన్నియును స్థాన్యాదేశములఁ దెలుపువిభక్తివిభేదములతో నుండ నిదిమాత్ర మాక్రమమును దప్పించినది. విధాయకపటుతె యిట్లున్నది

ఇన్నిసంశయములకుఁ దావై యున్న వాయిసూత్రము సమన్వయము గామికి వింతయేల?

ఈసూత్రము సమపాఠముగ నున్నదా భిన్నపాఠముగ నున్నదా యని చూడ నదియు వింతగనే యున్నది. వాయిరవు ర్వక్రతమా, అయి గవు గాదేశౌ స్తః...—, వా య్యుప్రావక్రతమా, అని మూఁడువిధములుగ నున్నట్లు తెలియుచున్నది. అయిగవుక్కులను మాత్రము మఱియెవ్వరును సమ్మతింపలేదు. పాఠాంతరములలో నేది గ్రాహ్యమో? అదియుఁ దేలవలయును.

ఇన్నిలికమకలతిక్కలుగ నున్నయీసూత్రము నన్వయము చేయునప్పుడు గోడమీఁదిపిల్లిగఁ జేసిన నేమిలాభము.

సమన్వయము :—స్తావావౌ వైనావోః, అనుసూత్రమునుండి "ఐ, ఔ" వర్ణము లంతమందుఁ గలశబ్దముల స్మృతి సూత్రకర్తకుఁ గల్గెను. గీర్వాణపదములఁ జెప్పి యింక నాంధ్రపదముల విషయమున వచ్చెను. సూత్రమేమని వ్రాయఁగలఁడు. ఐకారాంతపదములు గాని ఔకారాంతపదములు గాని యాంధ్రమున లేవు. అజంతవిధిలో నయూంతము నిఁకొక్కప్రకరణము ప్రారంభించు టెట్లు? అంతపూర్వవర్ణవిధి చేయఁదగునా? అంతము లేనప్పుడు తత్పూర్వమునకే యన్వయ మని యేల తెలియదు? ,వక్రతమా, అని ప్రయో

గించుటచే నీవిధి యాంధ్రవిషయ మనియు 'వర్ణమాత్రకము' గనుంట నంతాభావము వలన నంతపూర్వవిధి యనియుఁ దెలియవచ్చును. ఔ, ఐ, వర్ణములు తిజంతసుబంతములై యంతము "ఔ, ఐ,లుగనే యుండరాదా? అని యందమన్నఁ దగును గాని నీప్రకరణమునఁ దిజంతప్రసక్తి లేమిఁదగదు. ఎక్కడ నైన యౌలు వచ్చినను (దేశ్యమున్న) అయి, అవు లగునని యర్థము సేయుటయే యెల్లవిధములఁ దగియున్నది. భాషాసాంప్రదాయము నట్లేయున్నది. ఇఁక స్థానులు "వక్రతమములు" గనే తీసికొనవలయును. వక్రతమశబ్దమే సమన్వయమునకు నాధారము నుద్దేశము నగుట నవియే స్థాను లనవలసివచ్చును.

స్థానులు వక్రతమములే యగుచో ,,అవు + ఇ,=ఐ, కావలసివచ్చును దాని కాదేశముగ ,,అయి" వచ్చెనని చెప్పవలసివచ్చును. ఇది సాంప్రదాయవిరుద్ధము. అయిమాత్ర మిట్లనుటకు నాధారములేదు. ఇఁకస్థానులైయౌలని చెప్పుట యెట్లు?

స్థానులు వానినే చేయఁదలఁపున్న నన్నిసూత్రములలో స్థానిద్యోతకవిభక్తినిడి యిటమాత్ర మూరకుండనేల అయి, అవు,లు స్థాను లనుటకు నాధారమేమి; ఐన్దునుండి వచ్చిన ,ఐఁదు' మొదలగు శబ్దములు రూపాంతరమును బొందనేరనివి యగును. అయి, అవులుస్థాను లన్నను, ఐ, ఔ, లు స్థానులన్నను జాల ననుపపత్తులు సంభవించుచున్నవి. అదియుఁగాక చింతామణికర్త యన్నింటఁ జూపినస్థాని నిటఁ జూప కేలమానెను? అనుప్రశ్నము రాకమానదు.

పరస్పరస్థానికములుగ నీసూత్ర మన్వయము చేయఁదగుననియే స్థానినిర్ణయింపక సూత్రించెను. ఇదియే చింతామణికభిప్రేతము కానోపును. ఇదేమి యీ వెఱఁగు తెఱఁగు? అని యందురేని వేఱొకమార్గమున కవకాశములేదు. సమవిభక్తికముగ (ప్రథమావిభక్తి) నుపయోగించుటచే నాచేసిన యన్వయమే యుచితము. ,,తుల్యాస్యప్రయత్నం సవర్ణం" అను నప్పుడును సంజ్ఞావిధి పాణినీయమున నట్లే పరస్పరసవర్ణసంజ్ఞగ నన్వయింతుము. ఇది యొకసాంప్రదాయము. హలంత్యమను నప్పుడు రెండుసూత్రములుగ నర్థము చేయుటలేదా; అట్లే యిక్కడను మఱియు ననివార్య పరిస్థితులను నట్లే చేయవలయును. చింతామణి యర్థము చేసికొనుటకుఁ బరిభాష నెఱుఁగవలయును

నాకడఁ బూర్తిగనున్నది. ప్రకటనచేయఁ దలంచువారు నాపేరికి వ్రాయఁ బ్రార్థితులు (కాశీభట్ట కృష్ణరాయశాస్త్రి ఆంధ్రగీర్వాణ పండితుఁడు, బోర్డు హైస్కూలు చంద్రగిరి చిత్తూరుజిల్లా)

—: ప రి భా షా తా త్ప ర్య ము :—

ఎందెందుఁ బ్రథమావిభక్తి లోస్థాన్యాదేశభేదరహితముగఁ జెప్పనో యటఁ బరస్పరస్థాన్యాదేశము గ్రాహ్యము, విభక్తిసంశయ మున్న విన్యాసక్రమం బశరణ్యంబు.

పరిభాషాప్రకార మిఁక నన్వయించిన నెచ్చటను బాధరాదు. పాఠములలో ,,వాయ్యవ్రా వక్రతమా'' అనుపాఠమే మాకు గ్రాహ్యము. వా ‚అయి, అవు, ఇత్యేతయోః ‚ఐ'ఔ, ఆదేశాస్తః, అనియు ‚ఐ' ఔ, ఇత్యేతయోః, అయి, ఆవు ,,ఇత్యేతౌ వా అదేశౌస్తః'' అనియు నర్థము సేయవలయునుఁ అట్టియన్వయము వచ్చుటకు వా ‚అయి' అవు ఇత్యేతౌ క్రమాత్ ఐ, ఔ భవతః అని యర్థము సేయవలయును. అట్లే ,,క్వచిద్గకారోవః'' గకారస్య వకారః క్వచిత్, వకారస్య గకార' క్వచిత్ స్యాత్ ,,వాదమునకు'' క్వచి ద్గోవః, అనియుండినచో ,,గఇత్యస్య'' అనియే విన్యాసదృష్టి వ్యాఖ్యానింప వలయును. ,,రోలః'' అనుసూత్రము ,,రణత్యస్య'' అనియే వ్యాఖ్యానింపఁదగును.

ఈ నాయభిప్రాయమును స్థిరపఱచు సామగ్రి యింకను గలదయినను వ్యాసమూలముగ నీమాత్రము చూపినఁ జాలునని యెంచి పండితులయాదరణమునకుఁ బ్రతీక్షించుచున్నాను,

పైఁబేర్కొన్న మువ్వురివాదములలో ,,శాస్త్రి''గారి వాదము, జోగి సోమయాజిగారి వాదము నొక్కటి నరసింహముగారి వాదము సమగ్రరూపము తాల్పలేదు కాని యది యొకటి యనవచ్చును. ఈ రెండు వాదములలోఁ గొంత సత్యమున్నదనియు నసత్యమున్నదనియుఁ దెలియఁబఱచి నాయభిప్రాయము నెల్లాదరింతురో యని నిరీక్షించుచున్నాను.

విజ్ఞప్తి.

మహాశయులారా!

పరిషత్తు యొక్క ప్రస్తుతస్థితిని బలుమాఱు తమకు విన్నవించు కొనుచునే యున్నారము. పలువుర యభిప్రాయానుసారముగా, పరిషదభివృద్ధికై మే మొనర్పఁబోవు యత్నము లన్నింటికిఁ దమవంటి భాషాభిమానుల సహాయము ముఖ్యావసరమై యున్నది. పలుతడవలు తాము, తాము దయచేయవలసిన చందా మొత్తములకై జ్ఞాపికలను బంపుకొనుచునే యున్నారము. ఈ నడుమ మరల నందఱకు జాబులు వ్రాయుచున్నారము. దయచేసి తమరీయవలసిన చందా మొత్తమును, శీఘ్రముగాఁ బంపి పరిషదభివృద్ధికిఁ దోడ్పడుదురు గాక యని ప్రార్థించుచున్నాము.

కార్యదర్శి.

ఆంధ్రభాషయందలి వింతయక్షరము

(జయంతి రామయ్యపంతులుగారు)

ఆకారోచ్చారణములందు డకారమును గొంతవఱకుఁ బోలియుండియు దానికంటె విలక్షణమయిన యక్షర మొకటి పూర్వకాలమం దాంధ్రభాషయం దుండె నని కొంతకాలముక్రిందట కీ. శే. కొమఱ్ఱాజు లక్ష్మణరావుగారు పత్రికాముఖమునఁ బ్రకటించినారు. ఆవాదము సరికాదనియు లక్ష్మణరావుగారు వర్ణించిన యక్షరము డకారమే యనియు బ్ర. శ్రీ. కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రులుగా రొకవ్యాసము ప్రకటించినారు. బ్రహ్మయ్యశాస్త్రులుగారి వాదమును ఖండించి లక్ష్మణరావుగారి వాదమును స్థాపించుచు కానూరి వీరభద్రేశ్వరరావుపంతులుగారు వేఱొకవ్యాసమును బ్రకటించిరి. ఈవాదమును ఖండించి తమవాదమును నిలుపుకొను నుద్దేశముతో శాస్త్రులుగారు తిరిగి యింకొకవ్యాసము ప్రకటించినారు. ఈవాదప్రతివాదములు ద్విరుక్తములయి యుండుటచేత వానిబలాబలముల నిర్ణయించుటకుఁ దగినయాధార మేర్పడి యుండుటచేతను, ఈచర్చకు మూలకారణ మయిన యుద్ధమల్లుని బెజవాడశాసనము తొలుతఁ బ్రకటించిన వాఁడను నేనగుటచేతను నీవిషయమయి కొన్నిమాటలు నేను జెప్పఁదలంచినాఁడను.

వివాదాస్పద మగునక్షరము ప్రస్తుతము వాడుకలో లేకపోవుటచేత దానియాకారమును ముద్రించుటకు వీలులేదు. కాని, గర్భమం దడ్డగీఁత లేనిశకటరేఫమును బోలియుండు నని యూహించునది.

ఈడకారము తొలుత యుద్ధమల్లుని బెజవాడశాసనమందు కనిపెట్టఁబడినది. ఆశాసనమును నేను బరిషత్పత్రిక(1) యందును Epigraphia Indica యను నాంగ్లేయపత్రికయందును(2) వ్యాఖ్యానసహితముగాఁ బ్రకటించితిని. నే నప్పు డీయక్షరము స్వరూపమును జక్కఁగాఁ బరిశీలింపక స్థూలదృష్టిచేత డకారముగా గ్రహించితిని. Epigraphia Indica సంపాదకుఁడు మాత్రము దానిని ఱకారముగానే గ్రహించి యాయుచ్చారణము గల కర్ణాటద్రావిడాక్షరముల యాంగ్లేయరూపముగా నుపయోగింపఁబడు

---

(1) సంపుటము 8. (2) సంపుటము 15.

నట్టి ఴ అను నక్షరముగా ముద్రణమందుఁ జూపెను. కావున నీయక్షరము యొక్క వైలక్షణ్యమును మొదటఁ గనుపట్టిన దీపత్రికాసంపాదకుఁడే. అది చూచియే కాఁబోలు లక్ష్మణరావుగారు కొంతకాలమునకు దానిని విలక్షణాక్షరముగా గ్రహింపవలదా యని నాపేర వ్రాసిరి.

అక్షరముపోలిక డకారముకంటె విలక్షణముగా నుండుట నిర్వివాదమనియు, నుచ్చారణముకూడఁ దొలుత విలక్షణముగానే యుండి కాలక్రమమున మాఱియుండు ననియుఁ యుద్ధమల్లుని కాలమునాఁటి కాయుచ్చారణము మాఱినదో లేదో పరిశీలించినఁగాని నిర్ణయింపరాదనియు నేను ప్రత్యుత్తరమిచ్చితిని. ఇటీవల నేనీవిషయమును పరిశీలింపఁగా ఴకారము డకారముకంటెభిన్నాక్షరముగా గ్రహింపక తప్ప దనితోఁచినది. ఈయూహకుఁ గల యుపపత్తుల నీక్రిందఁ జూపుచున్నాఁడను. బ్రహ్మయ్యశాస్త్రులుగారివాదము నామొదటియభిప్రాయమును బలపఱుచుచున్నది; గాని నే నాయభిప్రాయమును మాఱుచుకొనుటచే శాస్త్రులుగారిసాహాయ్యము నుపయోగపఱుచుకొనలేనివాఁడ నయితిని.

ఈయక్షరము స్వభావ మెట్టిదో ముందుగా విచారింపవలసియున్నది. అరవమందును మలయాళమందును ఈయుచ్చారణ మిప్పుడును గలదు. కన్నడమం దిప్పుడు లేదు గాని పూర్వకావ్యములందును లక్షణగ్రంథములందును గలదు. కిట్టెలు పండితవిరచిత మగుబృహన్నిఘంటువులో నీయక్షరముగల పదము లున్నవి. కన్నడలిపికిని, తెలుఁగులిపికిని అత్యంతసామ్యము కలదు. తెలుఁగులో ఴకారము వాడుకలో నున్నకాలమందునుఁ బిదప మఱి కొంతకాలమువఱకును రెండులిపులు నొక్కటిగానే యుండెను. కావుననే యీలిపికిఁ గొందఱు కర్ణాటాంధ్రలిపి యని పేరుపెట్టిరి. లిపియందేగాక భాషాస్వరూపలక్షణములందును గర్ణాటాంధ్రములకు దగ్గఱసంబంధముకలదు. కాఁబట్టి కర్ణాటసంప్రదాయమును బట్టి తెలుఁగు ఴకారస్వరూపమును నిర్ణయించుట యసమంజసము కాదు.

శబ్దమణిదర్పణకారుఁడు ఱ, ళ, ఴలను కలిపి సూత్రించుచు రేఫము పుట్టినస్థానమందు ఱకారమును, ఴకారస్థానమందు డకారమును, లకారస్థానమందు ళకారమును అధికప్రయత్నముతో నుచ్చరించుటచేతఁ బుట్టినవనియుఁ నివి దేశ్యతద్భవశబ్దములందే వచ్చుననియుఁ వానికిని వానిని బోలి

నలఘువ్యక్షరణములకును ప్రాసమందుఁగాని యమకమందుఁగాని (3)మైత్రి లేదనియు శాసించెను.(4) మఱియు గ్రంథములు పరిశోధించి ఴకారముగల 172 పదములను ఎత్తి వ్రాసెను. దీనినిబట్టి డకారఴకారములకుఁ గలసంబంధము లఘ్వలఘుసంబంధ మని తేలుచున్నది. మఱియు ఱకారము వలెఴకారమును తొలుత నాలుగుభాషలలోనుండి కాలక్రమమున ముందుగాఁదెలుఁగులోను, మఱికొంతకాలమునకు కన్నడములోను అంతరించెననియుఁ దేలుచున్నది. ఈయక్షరము ప్రథమమున యుద్ధమల్లునిశాసనములో కనిపట్టఁబడినది. ఆశాసనములో అఴిపిన, అఴిపుట, ఴన్ని యనుపదములందున్నది. తరువాత జరిగినపరిశీలనములో మఱికొన్ని శాసనములలోఁ గూడ—అనఁగా—మాలెపాడు శిలాశాసనములో చోఴ, ఏఴువేలశబ్దములందును, (5)ద్వితీయచాళుక్యభీముని మచిలీపట్టణపు శాసనమందు మేఴాంబాశబ్దమందును (6) పండరంగుని యద్దంకిశాసనములో గొఴలిచి శబ్దమందును (7) ప్రొద్దుటూరి రామేశ్వరమందలి పుణ్యకుమారరాజు శాసనములలో చోఴశబ్దమందును (8) అరికటవేములశాసనములో ఴచ్చు (దీనిఴచ్చువాండు పంచమహాపాతకసంయుక్తుండగు) అనుపదమందును(9) కనఁబడినవి. ఇతరశాసనములందుఁగూడ నుండవచ్చును. పూర్వోదాహృతశాసనములన్నియు యుద్ధమల్లునిశాసనముకంటెఁ బూర్వము పుట్టినవే. అన్నిశాసనములందును అక్షర మొక్కపోలికగానే యున్నది. ఈయుపపత్తులనన్నింటినిబట్టి చూడఁగా ఴకారము పూర్వకాలమందు తెలుఁగుభాషయందుండి కొంతకాలమున కుచ్చారణముతోఁ గూడ నంతరింపఁగా నంతటినుండియు డకారము దానికి బదులుగా నుపయోగింపఁబడుచున్నట్లు కనుపట్టుచున్నది.

ఈసిద్ధాంతమునకు బ్రహ్మయ్యశాస్త్రులుగారు చెప్పెడియాక్షేపముల నిఁక విమర్శింపవలసి యున్నది.

(౧) ఆంధ్రభాషలోని లక్ష్యలక్షణగ్రంథములం దీయక్షరము లేదు. "మనవారీయక్షరముంగూర్చి ముచ్చటింపకుండుటకుఁ గలకారణ మయ్యది మనసారస్వతమున నెప్పుడును లేకుండుటయని మనము గ్రహించుకొనవల

---

(3) కన్నడమందు సవర్ణాక్షరయతి లేదు. (4) సంజ్ఞాప్రకరణము 18, 19 పద్యములు. (5) Epigraphia Indica Vol 11. (6) Do. Vol. V. (7) ఈశాసనము శీఘ్రముననే Epigraphia Indica పత్రికలోఁ బ్రకటింపఁబడును. (8) ఇది నాయొద్దనున్నది. 1584 of 1904 on Govt. Epigraphist. (9) ఇది నాయొద్ద నున్నది

సియున్నది. అంతకుమించిన హేతు వేదియును గానరాదు,, అని మొదటియా క్షేపము. ఈయాక్షేపము సరియయినది కాదు. ఈయక్షరము యుద్ధమల్లుని శాసనమందును, అంతకుముందుఁ బుట్టినశాసనములలోను మాత్రమే కనఁ బడుచున్నది. ఆంధ్రభాషలోని శాసనేతరసారస్వత మంతయు యుద్ధమల్లుని కాలమునకుఁ బిదపఁ బుట్టినదే. నన్నయభట్టారకుఁడే యీసారస్వతమునకు మూలకర్త. అతనికాలమునాఁటికే యీయక్షరము తెలుఁగునం దంతరించి నది. నన్నయభట్టుగాని, తరువాతికవులుగాని పేర్కొనకుండుటచేత నీయ క్షరము నన్నయకుఁ బూర్వము భాషలో లేదనుట సహేతుక వాదముకాదు.

(౨) బహుగ్రంథద్రష్టయు, పరిశోధకుఁడు నగుకాల్డువెల్లు(Caldwell) పండితుఁడు తెలుఁగులో నీయక్షరమిప్పుడు లేదు సరిగదా పూర్వముగూడ నున్నట్లు ప్రమాణములు లేవని వ్రాసెనుగాన నీయక్షరము తెలుఁగులో నెప్పు డును లేదనియే యూహింపవలె నని రెండవవాదము. ఴకారముగల శాస నము లన్నియు నిటీవల బయలుపడినవిగాని కాల్డువెల్లుగారికాలమున వెలువ డలేదు. ఆంధ్రలాక్షణికులకే తెలియనియీయక్షరము కాల్డువెల్లుగారికిఁ దెలియ కపోవుట వింతగాదు.

(౩) ఒకశబ్ద… కొన్నిశాసనములలో ఴకారసహితముగాను, మఱి కొన్నిశాసనములలో డకారయుక్తముగాను కనఁబడుచున్నది గాన డఴలు రూపభేదములేగాని భిన్నాక్షరములు కావని యింకొకవాదము. ఇదియు సరి కాదు. ఴకార మంతరించినపిదప దానికిబదులుగా డకారము వాడఁబడుచు వచ్చినది. శాస్త్రులుగా రుదాహరించిన చోఴ, తాఴపశబ్దము లిట్టివే. డకా రయుక్తచోడశబ్దము గలశక్తివర్మశాసనము యుద్ధమల్లశాసనముపిదపఁ బుట్టి నదే. రెండురూపములు నేకకాలమందే వ్యవహారములలో నున్నను బాధ లేదు. ఒకయక్షరమునే కొందఱొకవిధముగను మఱికొందఱు మఱియొకవి ధముగాను ఉచ్చరించుటయుఁ దమతమయుచ్చారణానుసారముగా వేఱువేఱు విధములుగా వ్రాయుటయు మనకనుభవసిద్ధము. ఇది శాస్త్రులుగారు కూడ నంగీకరించుచున్నారు. ఎట్లన తాఴపశబ్దమును గుఱించి చర్చించుచు ,,శ్రీ లక్ష్మణరావుగారు తాడప, తాఴప, అను రెండురూపములు లున్నవని తెలుపు టలోఁ దృష్టినొందక తాలప, తాళప అనురూపములు కూడ నున్న వని లిఖించిరి. తుదిరెండురూపములును నెంచఁబడిలేదు. ఏమన సాధారణముగా

డకారమె లకారళకారము లగుచుండును" మఱియును ల ళ లు డ యగు చుండును" అని వ్రాసినారు. డకారము లకారళకారములుగను లళలు డకారముగను మాఱును,, కాఁబట్టి యీమూఁడక్షరములు నొకయక్షరమే గాని మూఁడక్షరములు కావని శాస్త్రులుగారు వాదింతురా? వాదింతు రని తోఁపదు. ఈ యక్షరముల యుచ్చారణములు వేఱు వాని రూపము లును వేఱు. కాని యొకయుచ్చారణము గలయక్షరమును గొందఱు వేఱు విధముగా నుచ్చరించుటయు, వ్రాయునప్పుడు తమయుచ్చారణమున కను రూపమగునక్షరమును వ్రాయుటయు మనము చూచుచున్నాము. రలళడ ల క భేద మంగీకరింపఁబడినది. రఱలకుఁగూడఁ గొన్నితావుల భేదాభావము లాక్షణికు లంగీకరించి శబ్దద్వైరూప్యమును బ్రతిపాదించినారు. లోకములో సాధారణముగాఁ గొందఱు చజల తాలవ్యదంత్యత్వభేదమును బాటింప కుండుట యనుభవసిద్ధము. అలాగుననే కొందఱు డకారటకారముల పలు కుబడుల భేదమును బాటింపకపోవుటచేత నవి వేఱువేఱు అక్షరములు కావ నుట యుక్తి యుక్తము కాదు.

(౮) ఒకధ్వనికి రెండుమూఁడు సంజ్ఞలుండవచ్చుననియు, డకారఱ కారములు రెండు నొకధ్వనినే సూచించు ననియు నింకొకవాదము. దీనికి సమాధానము గొంత యిదివఱకే వచ్చియున్నది. అచ్చులలోఁ గొన్నిటికి రెండేసి రూపము లున్నమాట నిజమే. ఓకారమున కిప్పుడును రెండురూప ములున్నవి. కాని హల్లులలో నొకధ్వనికి రెండుచిహ్నములు తెలుఁగులో లేవు. ప్రత్యేకముగా వ్రాయునప్పు డొకరూపమును, సంయుక్తాక్షరము లలో నంతర్భూత మైనప్పుడు మఱియొకరూపమును దెలుఁగక్షరములకుఁ గలవు. కాని యిది విషయాంతరము. అక్షరోత్పత్తికాలమందుఁ బ్రత్యక్షర మునకును బ్రత్యేకధ్వని యుండియుండవలెను. ఒకధ్వనికిఁ బెక్కుసంజ్ఞలు గాని, యొకసంజ్ఞకుఁ బెక్కుధ్వనులు గాని యక్షరోత్పత్తికాలమం దుం డుట యసంభవము. కాలక్రమమున నూతనధ్వనులు బయలుదేఱఁగా వానికి నూతన సంజ్ఞలు కల్పించుటయును గలదు. అట్లు కల్పింపక ప్రాచీనసంజ్ఞల యందే నూతనధ్వనులను గూడ నారోపించుటయును గలదు. ఇట్టివిశేషము లాంగ్లేయభాషయం దనేకములు గలవు. అవి యాభాషలోని వర్ణసమా మ్నాయముయొక్క యసమగ్రత్వమును సూచించును. "ఒక యుచ్చారణ

మునకు బహ్వక్షరము లుండుట భాషావైభవమును దెలుపు నని ప్రాజ్ఞులు తలంచుచున్నా” రని శాస్త్రులుగారు వ్రాసినది వింతగా నున్నది. అయిన నీవిషయము ప్రస్తుతముగాదు.

తెలుఁగులోఁ బ్రతిహల్లునకును బ్రత్యేకధ్వని కలదు. ఉచ్చారణసాంకర్యముచేత నొకధ్వనికి బదులుగా వేఱొకధ్వని పలుకుటయు, నట్లుపలికిన ప్పుడొకయక్షరమునకుబదులుగా మఱియొకయక్షరము వాడుటయునుగలదు. ఈకారణముచేతనే క్రమముగా ళళలకు, లడలకు, రఱలకు నభేద మన్నసిద్ధాంతము బయలుదేఱినది. ఇచ్చట నభేద మనఁగా నొకధ్వనికి బదులుగా నింకొకధ్వని యుచ్చరింపవచ్చు నని తాత్పర్యము గాని యక్షరములకుఁ బ్రత్యేకధ్వనులు లేవని కాదు. అలాగుననే శకటరేఫమునకు బదులుగా రేఫము పలుకుట గలదు. అట్టిశబ్దములు ద్విరూపము లని లాక్షణికులమతము. యుద్ధమల్లునిశాసనములో చేబ్రోలు అని యున్నది. పొరపాటున శకటరేఫము పడియుండును. రేఫమునకు బదులుగా శకటరేఫముపయోగింపఁబడిన దన్న మాత్రముచేత నారెండక్షరములకు నుచ్చారణభేద మెచ్చటను లేనే లేదని చెప్పనొప్పునా? అట్లన్నచోఁ రఱలకు యతిప్రాసములందు మైత్రికూడలేదన్న శాస్త్ర మేమికావలయును. రేఫఱకార నిర్ణయముచేయుటకు లాక్షణికు లంతశ్రమ పడనేల ?

ఇంకొకవిషయము:—డటలు రెండింటికి నుచ్చారణభేద మేమియు లేక యొకదానికొకటి యథేచ్ఛముగా నేకకాలమందే యుపయోగింపవచ్చు నని పూర్వకవులమత మయినచో నట్టియభేదబుద్ధి దేశ్యతద్భవములందే గాక తత్సమశబ్దములందుఁగూడఁ గనఁబడవలయునుగదా, టకారముతో నున్నసంస్కృతశబ్దము లెచ్చటనుగానరావు. కన్నడమందువలె తెలుఁగునందును దేశ్యతద్భవశబ్దములందే కనఁబడుచున్నది. చోట, మేటశబ్దములు సంస్కృతసమాసములలోఁ గూడఁ జూపట్టుచున్నవి. కాని, యవి సంజ్ఞావాచకములగు దేశ్యశబ్దములే గాని సంస్కృతశబ్దములు కావు. ఈశబ్దములు గలసమాసములు “ఏదులభానోగ్రకపాల,, “భూమండలఖాండవవీటి ధరణీభృద్వర,, “పొట్టునూరివిజయస్తంభోపలోట్టంకిత ” మొదలగు సమాసములవంటివే. టకారరూపము సంస్కృతశబ్దములో నందంపూఁడిశాసనమునందును, ఈశ్వరభట్టసోమయాజి శాసనమునందును గల దని బ్రహ్మయ్యశాస్త్రులుగారు వ్రాసినారు.

ఇది యెంతవఱకు సరియో చూతము. నందంపూఁడిశాసనములో రెండు వ్రాఁతకత్తు లున్నవి. పూర్వభాగము లిపి అడ్డకత్తు, ఉత్తరభాగము లిపి గుండ్రకత్తు ఴకారము ,,చూడామణి,, "క్రీడయా" శబ్దములందున్న దని శాస్త్రులుగారు వ్రాసినారు. చూడామణిశబ్దము శాసనము 3 వ పంక్తిలో "శ్రీకంఠచూడామణిః,, అనుసమాసమందును, ౬౦ వ పంక్తిలో ,,చాళుక్య చూడామణిః,, అనుసమాసమందును రెండుచోటులఁ గలదు.(10) మొదటి యడ్డకత్తులిపిలో నున్నది. ఇందున్నయక్షరము డకారమే గాని ఴకారము కాదు. శాసనప్రతిబింబమును నిదానముగాఁ జూచినచో సందేహనివృత్తి యగును. రెండవ చూడామణిశబ్దము గుండ్రకత్తులో నున్నది. గుండ్రముగా నుండుటచేత ఴకారరూపమను భ్రాంతిని గలుగఁజేయుచున్నది గాని యిదియును డకారమే. 69 వ పంక్తిలోని పురోడాశపదము చూచిన సంశయనివృత్తి యగును. ఴకారరూపమునకు ఎడమప్రక్కను గూడ గుడి యుండును. తలకట్టుండదు.

ఈశ్వరభట్టసోమయాజిశాసనము యుద్ధమల్లశాసనము దిగువ నారాతిమీఁదనే యున్నది (11) ఈశాసనములో డకారము మండలి, గుముడూరి, బెజవాడ, అఖండ, ఎడ్లు, కొడుకు, మానెండు, వాండు అను శబ్దములలో నున్నది. రూపమన్నిచోటుల నొకవిధముగానే యున్నది. ఈరూపము ఴకారరూపమును గొంతవఱకుఁ బోలియున్నమాట సత్యమే కాని యదికాదు. ఈయక్షరమునకుఁ దలకట్టున్నది. ఴకారమునకుఁ దలకట్టు లేదు. ఈశాసనము నందంపూఁడి శాసనమున కర్వాచీనము. రెంటికి నంతరము నూటేండ్లకంటె నధికముగా నున్నది. నందంపూఁడి శాసనము నాఁటికే ఴకారము వాడుకలోఁ బోయినది. ఈశ్వరభట్ట సోమయాజి శాసనమునాఁటికెక్కడిది. గుండ్రకత్తక్షర మగుటచేత ఴకారమును గొంతవఱకుఁ బోలియున్నది, గాని యాయక్షరము కాదు. ఇంతియే గాక డకారఴకారరూపములు రెండును వాడుకలో నున్నప్పుడవి యెట్లుపయోగింపఁబడినవో దానినిబట్టి వానిపరస్పరసంబంధము నిర్ణయింపవలెను. రెండురూపములును గలశాసనములలో ఴకారము కొన్నితద్భవదేశ్యశబ్దములలో మాత్రమును, డకార మితరతద్భవదేశ్యశబ్దములయందును సంస్కృతశబ్దము

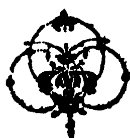
(10) ఆ. సా. పరిషత్పత్రిక సంపు 1. (11) ఆ. సా. పరిషత్పత్రిక సంపు 6.

లందు నుపయోగింపఁబడినది. దీనిని బట్టి ఱకారోచ్చారణము సంస్కృతములో లేదనియు, తెలుఁగుశబ్దములలోఁ గొన్నింటిలో మాత్రమె యున్నదనియుఁ దేలుచున్నది. సోమయాజిశాసనములో నొక్కరూపముమాత్రమే యున్నది. అదిక్షాంతవఱకుఁ బ్రాచీనఱకారరూపమును బోలియున్నను నదిగాదు. ఆరూప మాకాలమందు బెజవాడప్రాంతమందు వాడుకలో నుండియుండును.

ఱస్సి యనుక్రియాపదము ధాతురూపము ద్రావిడకర్ణాటాంధ్రభాషలలో నెచ్చట లేదు గనుక నది దస్సిపదముగానే గ్రహింపవలె నని శాస్త్రులుగారు వ్రాసినారు.

పూర్వోదాహృత మగు అరకట వేములశాసనములో ఱచ్చు అను పదము కనఁబడుచున్నది. అర్థమం దిది ఱస్సికి చేరువగా నున్నది. ఱచ్చు యొక్క క్త్వార్థకరూపము ఱచ్చి యగుఁగాని ఱస్సి కాదని చెప్పవచ్చును. ఈ రెండుశబ్దములకుఁ గలసంబంధ మింకను బరిశీలింపవలసి యున్నది.

యుద్ధమల్లశాసనములో బెడంగు శబ్దము ఱకారయుక్తముగా నున్న దనియుఁ గర్ణాటద్రావిడభాషలలో నిది డకారయుక్త మనియు శాస్త్రులుగారు వ్రాసిరి. యుద్ధమల్లశాసనములో నీశబ్దము నందలి నడిమియక్షరము డకారమే గాని ఱకారము కాదు. ఈశాసనప్రతిబింబము పరిషత్పత్రికలో కంటె Epigraphia Indica పత్రికలో సుస్పష్టముగా నున్నది.

ఓం.

శ్రీరామ.

ద్రావిడభాషాతత్త్వవిమర్శనము.

— కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారు, ఎం. ఏ. —

విభక్తినిరూపణము.

లోకములోని యాయావస్తువులతత్త్వమును బరిశీలించి వానినిగూర్చిన యథార్థజ్ఞానము కలిగించుటయే శాస్త్రములయొక్క ముఖ్యప్రయోజనము. భాషాశాస్త్రము లోకమునందలి జనులచే మాటలాడఁబడుచుండెడి భాషల యొక్క స్వరూపము, పుట్టుక, వాని యభివృద్ధి మొదలగువానిని బరిశీలించి భాషాతత్త్వమునుగూర్చిన జ్ఞానమును గలిగించును. పరబ్రహ్మస్వరూపమును దెలిసికొని నిశ్శ్రేయసమును బొందుటకుఁ బదార్థతత్త్వజ్ఞాన మావశ్యక మైనట్లు, శబ్దబ్రహ్మస్వరూపమును దెలిసికొనుటకు భాషాతత్త్వజ్ఞాన మావశ్యకము. కావుననే భాషాతత్త్వజిజ్ఞాసువు లగునాధునికశబ్దశాస్త్రవేత్తలు భూభాగమునందు వ్యవహారమునందున్న యాయాభాషల (మూలరూపములఁ దెలిసికొనుటకుఁగాను వాని) నొండొంటితోఁ బోల్చి వానిస్వరూపము, పదపరికరము, తత్ప్రయోగవిధానము లేక వాక్యసంఘటనాకృతి మొదలగు విషయములందు వానికిఁ గల సామ్యమునుబట్టి వాని సంబంధబాంధవ్యములను నిర్ధారణచేసి భాషలను గొన్నికుటుంబములుగా నేర్పఱిచియున్నారు. ఆయా కుటుంబముల లోని భాషల భిన్నత్వమునకును, భిన్నకుటుంబముల విశేషలక్షణములకునుగల కారణముల నారసి భాషాస్వరూపము, భాషాతత్త్వమునుగూర్చిన నిశ్చయ జ్ఞానమును సంపాదించుటకుఁగూడ ననేకవిధములఁ బ్రయత్నించుచున్నారు.

ప్రస్తుతము దక్షిణహిందూదేశమున వ్యవహరింపఁబడుచున్న భాష లన్నియు నొకకుటుంబమునకే చెందిన వనియు, నివి యన్నియు నేదో యొక ప్రాచీన ద్రావిడభాషనుండి బయలుదేఱిన సోదరభాషలై యుండునోపు ననియుఁ బలువురు శబ్దశాస్త్రజ్ఞులు తలంచుచుండ, మఱికొందఱీభాషలు ప్రత్యేక కుటుంబమునకుఁ జెందినవికాక, ఆర్యభాషాకుటుంబమునకుఁ జెందినవై కొంతకాలముక్రిందట నుత్తరహిందూస్థానమున వాడుకలోనుండి కాలక్రమమున దక్షిణదేశమునకు వ్యాపించిన మాగధి, పైశాచి మొదలగు ప్రాకృతభాషల వికృతిరూపములేకాని వేఱుకావనియుఁ జెప్పుచున్నారు. ఈభాషలను ప్రత్యేక

కుటుంబముగా నేర్పఱుచుటకుఁ గల కారణములు కొన్ని చెప్పఁబడియున్నవి కాని, వీనికి మూలభాషగాఁ జెప్పఁబడెడి యీ ప్రాచీన ద్రావిడభాషయొక్క స్వరూపమును దెలిసికొని దానికి నీయీభాషలకుఁ గల సంబంధ మిట్టి దని నిరూపించుటకుఁ దగినయాధారము లింకను నేర్పడలేదు. సజీవము లగుజంతువులకువలెనే భాషకును మార్పు సహజ మగుటచే నది యద్దానిని వ్యవహారించువారి యుచ్చారణరీతులనుబట్టి వారి నోళ్లలోఁ బడి నలిఁగి నలిఁగి కాలక్రమమున ననేకవిధములగు మార్పులకు లోనగుచుండును. కాలక్రమమునఁ గలిగిన యీమార్పులే యొక్కొకకాలమునఁ గారణాంతరములచే విశేషముగ సంభవించినచో నా భాషయొక్క పూర్వరూపమునకును, ఆకాలమందలి రూపమునకును విశేషభేద మేర్పడును. ఇట్లే దేశకాలవ్యవస్థలనుబట్టి యొక్క భాషయే భిన్నరూపములను బొందుట లేక భిన్నభాషలుగా మాఱుట తటస్థించును. ఈ భాష లొకభాషయొక్క భిన్నరూపములే యైనను గాలానుసారముగ నవి ప్రత్యేకపరిణామములఁ బొందుటచేఁ గొన్నిశతాబ్దములు గడచిన పిదప నవి పరస్పరసంబంధము కలవిగానే కన్పడవు. ప్రస్తుతము చెన్నపట్టణము తెలుఁగు మాటాడువారు తెలుఁగుదేశమున కుత్తరపు సరిహద్దున గంజాము జిల్లాలో ఓఢ్ర తెలుఁగు మాటాడువారిభాషను సులభముగనే అర్థముచేసికొని వ్యవహారము జరుపుకొనఁగలరు. ఇప్పుడు వీరిరువురు గూడ మాటాడునది తెలుఁగుభాష యనియే మనము చెప్పుకొనుచున్నాము. కాని యే కారణముచేతనైనను ప్రస్తుత మనవరతాన్యోన్యసంసర్గమునకు సాయపడుచున్న రైళ్లు మొదలగు నీసులభమార్గము లంతరించినచోఁ గొంతకాలమున నొకరిమాట మఱియొకరి కర్థముకాకుండ మాఱిపోవచ్చును. ఈ మార్పున కాయాప్రాంతములం దీభాష కితరభాషలతోఁ గలిగిన సంసర్గమే మఱింత సాయముచేయఁగలదు. ఇట్లు విడిపోయిన యీ భాషలు కొంతకాలము క్రిందట నేకరూపము కలవై యవిభక్తం బగు నొక ప్రాచీనజనసంఘముచే వ్యవహరింపఁబడిన వని రుజువుచేయుట యనున దంతసులభసాధ్యమై యుండదు. ఏలయనఁగా:- చెన్నపట్టణము తెలుఁగులో తమిళపదములు పదబంధములు చేరియుండును. అట్లే గంజాము తెలుఁగునకు ఓఢ్రభాషయందలి సంప్రదాయములు కొన్ని యబ్బును. కావున నీరెండువిధము లగు తెలుఁగుభాషలను స్థూలదృష్టితోఁ జూచినప్పుడొకటి యఱవభాషకు సంబంధించినదిగను, రెండవది యోఢ్రభాషకు సన్ని

హిత మైనదిగను గన్పడును, కాని యివి తెలుఁగుభాషయొక్క మాఱురూపము లని గుర్తించుట కష్టతర మగును. కావున నేయేభాష లేయేకుటుంబమునకుఁ జెందినవి, ఏది దేనినుండి బయలుదేఱినది, ఆయాభాషలకుఁ గల సంబంధ మెట్టిది యనువిషయమును నిర్ధారణ చేయవలె నన్న నాయాభాషల నిష్కృష్టలక్షణములను బరిశీలించి తెలిసికొనవలయును.

భాషలవర్గీకరణవిషయమున (Classification) భాషాతత్త్వవేత్తలు రెండుమార్గముల నేర్పఱిచినారు. ఆయాభాషలయందలి భావావిష్కరణసామగ్రిని (material of expression) పోల్చి చూచుట యొకటి. ఆయాభాషలయందలి భావావిష్కరణపద్ధతుల (methods of expression) నొండొంటితోఁ బోల్చిచూచుట మఱియొకటి. వీనిలో మొదటిదానికంటెఁగూడ రెండవదియే భాషల సంబంధమును గూర్చి యథార్థజ్ఞానము గలిగించుటలో నెక్కువగాఁ దోడ్పడఁగల దని పలువురయభిప్రాయ మైయున్నది. ఒకభాషయందలిపదజాలమే యాభాషయందలి భావావిష్కరణసామగ్రి యని చెప్పఁబడుచున్నది. కాని కేవలపదములే భాషకాదు. భాష యనునది హృద్గతములగుచునభావములను ధ్వని రూపము లగుసంజ్ఞలచే నితరులకు వ్యక్తపఱుచుట కేర్పడినసాధనము. భాషమూలమున మన మితరులకు వ్యక్తముచేయునవి సంపూర్ణములగుభావములయి యుండును. ఆసంపూర్ణభావము వాక్యమందిమిడియుండును గాని కేవలము పదమం దుండదు. ఈపద మనునది సంపూర్ణభావబోధకంబు లగునఖండవాక్యములసమూహం బగుభాషయొక్క వ్యాకరణము(analysis) చే సిద్ధించినది. భాషను వ్యాకరించుట (analyse) అనఁగా సంపూర్ణభావములను వ్యక్తీకరించెడి యాభాషయందలి యఖండవాక్యములను గొన్నిటిని దీసికొని వాని నొండొంటితోఁ బోల్చి చూచి యాయావాక్యములలో నేయేభాగముల కెంతెంతయర్థమో, ఏభాగముయొక్క యుపయోగ మెట్టిదో, విచారించి యాయఖండవాక్యమును విభాగించి దానిలో నీయాముక్క యాపూర్ణభావములో నీయాఖండభావమును సూచించుచున్నది యని నిర్ధారణచేయుట యై యున్నది. "వ్యాక్రియంతే-వివిచ్య ప్రదర్శ్యంతే అనేన శబ్దాః ఇతి వ్యాకరణం" దీనియందు శబ్దములు విడఁగొట్టఁబడి చూపఁబడుచున్నవి గావున నిది వ్యాకరణ మగుచున్నది యని మహాభాష్యమున వ్యాకరణశబ్దము నిర్వచింపఁబడినది. ప్రస్తుతము పాణిన్యాదులఁగు మనవ్యాక

రణకర్తలు చేయునది యాదియందు జనులచేఁ బ్రయోగింపఁబడిన యఖండవాక్యమును విడఁగొట్టి పదములను ఎత్తిచూపి యీయీభాగమున కీయీయర్థమని గాని, వానివాని లక్షణ మిట్టిది యని గాని చెప్పుట కాదు. ఈపని యేభాషావిషయములో నైనను ఆభాషను మాటలాడుజనులు దాని నేకాలమం దైన బుద్ధిపూర్వకంబుగను సవిమర్శంబుగను దాని నభ్యసింపఁదొడంగిరో (Conscious study of language) ఆకాలమందే చేయఁబడియుండును. కావున నేమాత్రమైనను నాగరకతఁ గాంచిన జనులభాషలలో నింతకుఁ బూర్వము చాలకాలముక్రిందటనే యాదివైయాకరణు లాయాయఖండవాక్యములలో నిన్నివిధము లగుపదములు కూడియున్న వని యేర్పఱిచియే యుందురు. వాని లక్షణములు కాలక్రమమున నిర్ణయింపఁబడి నిరూపింపఁబడును. చరిత్ర కందినంతవఱ కీభాషాస్వరూపమును గూర్చి విచారణ చేసినవారిలో హిందూదేశీయులు గ్రీకుదేశస్థులు నగ్రగణ్యులుగఁ గన్పడుచున్నారు. గ్రీకుతత్త్వవేత్తలు తర్కశాస్త్రముయొక్కయుఁ దత్త్వశాస్త్రముయొక్కయు సహాయముచే ముందు భావము (లేక యర్థము) నందు విభాగములు కల్పించి వానిని పిదప శబ్దమునకు-అనఁగా వాక్యమున కన్వయింపఁజేసిరి. కర్త యని క్రియ యని భేదము కల్పించినది తత్త్వవేత్తలు. ప్లేటోకాలమునకు నామము క్రియ అనుభాషాభాగములు మాత్రమే తెలిసికొనఁబడినవి. తరువాత అరిస్టాటిల్ సముచ్చయముల నిరూపించెను. జెనోడాటస్ కాలమునకు సర్వనామము, అరిస్టార్కస్ కాలమున కుపసర్గయును భాషాభాగములుగాఁ దెలిసికొనఁబడినవి. గ్రీకుదేశస్థు లితరదేశభాషల నభ్యసింప మొదలిడి, హోమరుగ్రంథములను సవిమర్శంబుగఁ జదువ మొదలిడినతరువాత భాషాభాగములకు వ్యాకరణసంకేతములు బయలుదేఱినవి.

హిందూదేశమున నింతకుఁ బూర్వమే భాషావిభాగములఁగూర్చిన నిశ్చయజ్ఞాన మేలవడుటయేగాక వ్యాకరణసంప్రదాయము లన్నియుఁగూడ నేర్పడియున్నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. ఋగ్వేదమునందే భాషయనునది వాగ్రూప మగునొకదేవతగా భావింపఁబడుటయే గాక ఆదేవతయొక్క శక్తిస్వరూపములఁ గూర్చి యనేకవిధముల స్తోత్రములు చేయఁబడియున్నవి. ఋగ్వేదము 10వమండలము 125వసూక్తములో "అహమేవ స్వయమిదం వదామి, జుష్టం దేవేభి రుత మానుషేభిః యం కామయే తం త ముగ్రం కృణోమి తం

బ్రాహ్మణం తం ఋషిం తం సుమేధాం॥ అహం జనాయ సమదం కృణోమ్యహం ద్యావాపృథివీ ఆవివేశ-" ఒకప్పుడు మనస్సునకు వాగ్దేవతకుఁ గలిగిన యొకస్పర్థను గూర్చి శతపథబ్రాహ్మణమున నొకకథ చెప్పఁబడియున్నది. మనస్సు వాగ్దేవితో "నా కవగాహనకాని విషయమును దేనిని నీవు చెప్పలేవు. నేను దేనిని తలంచిన దానినే నీ వనుకరించి చెప్పుదువు. కావున నేను నీకంటె గొప్పదానను" అని పలుకఁగా నామె "నీ వేమి తలంచినను, నీకేమి తెలియవచ్చినను నామూలముననే తెలియవచ్చుచున్నది. నేనే తెలుపుచున్నాను. కావున నీకంటె నేనే గొప్పదాన"ని ప్రత్యుత్తర మిచ్చినది. పిదప వీరిద్దఱుఁ బ్రజాపతిని దమతగవు తీర్పుమని కోరఁగా నాతఁడు- మనస్సు ననుసరించి దాసిభావముల ననుకరించునదే వాక్కు- గావున ననుసరించుదానికంటె ననుసరింపఁబడునదే గొప్పది గావున వాక్కుకంటె మనస్సే గొప్పదని చెప్పఁగా, వాగ్దేవత యాతనిపై నలిగి హవిర్భాగమును దానాతనికి ముట్టఁజేయనని చెప్పినదఁట. కావుననే యేయజ్ఞమునఁ గాని ప్రజాపతికి హోమము చేయునపుడు హవిర్దానమంత్రము మెల్లగాఁ జెప్పఁబడుచున్నది. ఈకథనుబట్టి భావము భాష యనునవి రెండు నవ్యవహితం బగునిత్యసంబంధము కల వనియు (దీనినే పతంజలి "సిద్ధే శబ్దార్థసంబంధే" యను వార్తికభాగమును వివరించుపట్లఁ బ్రతిపాదించియున్నాఁడు)-భాష లేనిదే భావము గాని భావము లేనిదే భాష గాని యుండుట యసంభవ మనియు నీమొదలగు నాధునికశబ్దశాస్త్రసమ్మతము లగుసిద్ధాంతము లాకాలముననే ప్రబలియుండె నని తెలిసికొనవలసి యున్నది. ఈసందర్భము 'సెస్'మహాశయుని "**Language, it is true, is the embodiment of thought, but it is equally true, that without language there can be no thought.**" అనువాక్యములఁ దిలకింపుఁడు. మొట్టమొదట భాష యెట్లుండెడిది దానికి వ్యాకరణ మెట్లు బయలు దేఱినది యనువిషయమును గూర్చి శ్రుతియే యిట్లు ప్రతిపాదించుచున్నది.

"వాగ్వై పరా చ్యవ్యాకృతా అవదత్తే, దేవా ఇంద్ర మబ్రువ న్నిమాం నోవ్యాకురు. తాం ఇంద్రో మధ్యతో వక్రమ్య వ్యాకరోత్ తస్మాదిదం వ్యాకృతా వా గుద్యతా" దీనికి సాయనాచార్యు లిట్లు వ్యాఖ్యానము చేసినారు. "అగ్ని మీళే ఇత్యాదివాక్ పూర్వస్మిన్కాలే (పరాచీ) సముద్రాదిధ్వనివ దేకాత్మికా సతీ-(అవ్యాకృతా) ప్రకృతిః ప్రత్యయః, పదం, వాక్య

మిత్యాది విభాగరహితాసీత్. (తాం)వాచం (మధ్యేవక్రమ్య) ప్రకృత్యాది రూపేణ విభజ్య వ్యాకరోత్ ఇతి. ఏవంచ అసత్యారుంధతీదర్శనేన సత్యారుంధతీదర్శనవత్ పంచకోశాదివ్యుత్పాదనన్యాయేన మిథ్యావస్తుపరిహారేణ అఖండసచ్చిదానందప్రతిబోధనవచ్చ అసత్యభూతప్రకృతిప్రత్యయార్థనిరూపణేన సత్యభూతాఖండవాక్యార్థబోధనం వ్యాకరణాదినా క్రియతే ఇతి బోధ్యం." కావుననే పదముల కర్థము వాక్యార్థమునుండియె కలుగుచున్నది గాని ప్రత్యేకము కా దని

"నహి కించిత్ పదం నామ రూపేణ నియతం క్వచిత్
పదానా మర్థరూపంచ వాక్యార్థా దేవ జాయతే॥

ఏవ మఖండార్థక వాక్యానా మానంత్యాత్ వర్షశతేనాపి తత్తదర్థజ్ఞాపనస్య అశక్యతయా ప్రకృతిప్రత్యయాదివిభాగకల్పనేన తత్తదర్థనిర్వచనే లాఘవమితి ధియా లోకహితకామ్యయా మహర్షిభిః వ్యాకరణం ప్రణీతం"అని మొదట దేవతలప్రోద్బలముచే ఇంద్రుఁడఖండకావ్యమును వ్యాకరించె ననియుఁ బిదప లోకహితముకొఱకు మహర్షులు దాని ననుసరించి రనియుఁ జెప్పఁబడి యున్నది. పిదప, ప్రాతిశాఖ్యలకాలమున నామాఖ్యాతోపసర్గనిపాత లను నాల్గుభాషాభాగము లేర్పడుట గాక విభక్తులు సప్తసంఖ్యాకము లని కూడ నిశ్చయింపఁబడినట్లు తెలియుచున్నది.

ఇంతవఱకు చరిత్రకందినంతలో గీర్వాణముననుగ్రీకుభాషలోను భాషాభాగములజ్ఞాన మెట్లు బయలుదేఱినదో యన్వేషింప యత్నించినాము. ఎంత చేసినను, ప్రాచీన మగు ఇండోయూరోపియన్ భాషయొక్క సంతతిలోఁ జేరినరెండుభాషలలో మాత్రమే యీజ్ఞానాభివృద్ధి క్రమమునుగూర్చి కొంత తెలిసికొనఁగలిగితిమి. ఆ ప్రాచీనభాషనుండి యివి విడువడుట కెంత కాలముపట్టినదో యంతకాలము నాభాషను వ్యవహరించినవారికిఁ గేవల మఖండవాక్యజ్ఞానమే కాని భాషాభాగములజ్ఞానము లేదని చెప్పుట కవకాశము కలదా. మూలభాషాలక్షణములఁ గనిపెట్టిన శబ్దశాస్త్రజ్ఞులు, ఆ భాషలోని పదములు, ప్రత్యయములు, సంధి, విభక్తి మొదలగు విషయములను వానిలక్షణములను నిర్ణయించి సిద్ధాంతము చేయుచుండఁగా నీభాషాభాగజ్ఞాన మిటీవల బయలుదేఱిన దనుట యెట్లు పొసఁగును. కాని ప్రత్యేకభాషలలో బయలుదేఱిన భాషావిభాగజ్ఞానము మూలభాషలోని సంప్రదాయము ననుసరించినదై యుండెనని మాత్రము తలంపవచ్చును. కావున నిటీవలివ్యాకరణ

కర్తలు చేయుపని యంతకుపూర్వము సంప్రదాయసిద్ధముగ వచ్చుచున్నభాషాభాగముల లక్షణములను నిరూపించుటయై యున్నది.

ఇంతకు నీయఖండవాక్యవిభాగమును గూర్చి యేల చెప్పఁబడె ననఁగా భాషాకుటుంబముల నేర్పఱుచు విధానమం దీయఖండవాక్యలక్షణము నే మనము ముఖ్యముగా గమనింపవలసియుండు ననువిషయమును సూచించుటకే, ఆయాకుటుంబములందలి భాషలలోని యఖండవాక్యలక్షణములు, తత్సంఘటనారీతులు నిటీవల బయలుదేఱినవ్యాకరణములలోఁ బ్రతిఫలింపక వీలు లేదు. కావున నీవ్యాకరణలక్షణములను బట్టి యే యాయాభాషలప్రత్యేకతను, గాని సాజాత్యమును గాని కనిపెట్టఁగలుగుచున్నా మని చెప్పవలసి యున్నది. దీనితాత్పర్య మేమనఁగా, ప్రపంచమునఁ బ్రత్యేకవ్యక్తులయొక్క వలెనే జాతులయొక్కయు మనస్సంకల్పములు భిన్నములైనటుగనె, ఆయా సంకల్పములను బహిర్గతముచేసి యితరులకు బోధపఱుచు రీతులుకూడ భిన్నములుగనె యుండును. ఒకనికి స్వాభావికముగఁ దోఁచినభావములు భావప్రకటనారీతులు మఱియొకని కస్వాభావికములుగాఁ గన్పడును. చీనాదేశస్థుని భాష, వాక్యసంఘటనారీతి మన కస్వాభావికముగా నుండును. మనభాష యాతనికట్లె యుండును. కావున ప్రతిజాతియు, ప్రతిభాషయుఁ గూడఁ గొన్ని ప్రత్యేకము లగువిశేషలక్షణములతో బయలుదేఱి యా లక్షణములమూలముగాఁ దన ప్రత్యేకతను నిలుపుకొనుచుండును. భూభాగమందలి జాతులలో నొకజాతిభావములు నాదర్శములు మఱియొకజాతిభావములతోను నాదర్శములతో నెట్లుపొంది యేకీభవింపక వానిని వేఱుపఱుచునో యట్లే యాయాభావభేదములయందలి రీతులు వారిభాషలయందు ప్రతిఫలించి వానిని భిన్నరూపములు కలవానిఁగాఁ జేయును. * జాతులలోఁ గలయిక గలిగి మార్పుగలిగినట్లుగనే

---

* It is a different conception of the sentence and the form it takes which characterise the whole language. However much alike may have been the circumstances by which the 1st communities of men are surrounded they yet viewed the world without them and their own relation to it with different eyes. The idea they formed of the sentence and its parts was not the same everywhere. When with the growth of consciousness came also the formal expression in utterance of the relations of the several parts of the sentence it is inevitable that this expression should clothe itself in essentially various forms. *When we remember that the sentence and not the* isolated word is the starting point of Philology—when we make it what the losician would term the fundamentum divisions" for our classificasion of speech—there is no longer any difficulty in distinguishing families of speech and assigning to each its character & place.
The Science of Language. Sayee. Vol. 1. Page 31.

భాషలకుఁ గలిగెడి పరస్పరసంసర్గమును బట్టి కొన్నిమార్పులు కలిగినను, ఏ భాషయైనను సజీవమై యున్నంతవఱకుఁ దనకుటుంబముయొక్క ప్రత్యేకలక్షణములను బొత్తిగా విడిచిపెట్టు ననుట కవకాశము లేదు. కావుననే భాషల సంబంధమును నిశ్చయించుటకు వానియందలి వాక్యసంఘటనాకృతులను బోల్చిచూచుటయే ప్రబలమైన సాధనముగాఁ దలంపఁబడుచున్నది. మానవుని మనశ్శక్తి యొక్కటే యగుటచే నానుస్సంకల్పములలో సామ్య ముండక తీరదు. కాని వారి స్థితిగతులనుబట్టియుఁ బరిసరదేశమునుబట్టియు వారిభావములు భాషారూపము నొందుటలో భేదము లేర్పడును. వాక్యసంఘటనమునఁ గల యీభేదమునుబట్టియే శబ్దశాస్త్రజ్ఞు లెప్పుడు వ్యవహారములో నున్నభాషలను మూఁడువిధములు కలవిగ విభజించియున్నారు.

ఇం దొకటి చీనావారిభాషలోఁ గన్పడురీతి. ఈభాషలో ధాతువులే పదములు. ఇతరము లగు నామము క్రియ మొదలగురూపభేదములు లేవు. ఇవి పూర్వమందుఁ గాని పరమందుఁ గాని యద్విధమగు ప్రత్యయములను గైకొనక యితరపదములతో సమసింపక యేవిధమైన మార్పును బొందకయే వాక్యమునఁ బ్రయోగింపఁబడి యర్థబోధకము లగుచున్నవి. ఈ పదముల స్థానమే వాక్యమున నన్వయభేదమును గొంతవఱకు సూచించుచుండును. వాక్యములోని యొకపద మర్థవంత మగుటకు మఱియొకపదముపైఁ గాని ప్రత్యయముపైఁ గాని యాధారపడియుండదు. ఇట్లు ధాతురూపములనే పదములుగఁ జేసికొని వానితోడనే వాక్యములను గూర్చుకొను భాషలను 'ధాతురూపపదభాషలు (Isolating or radical languages) అని చెప్పుచున్నారు. ఈభాషలయందలి పదములకు 'సుప్తిఙంతం పద' మనులక్షణము పట్టదు. "శక్తం పదం" శక్తివిశిష్టము పద మనులక్షణము పట్టునేమో. రెండవతరగతిభాషలలోని వాక్యమందలి భిన్నములగుభావములు ప్రత్యేకపదములచే సూచింపఁబడుచున్నను, ఒకభావము మఱియొకదానిపై నాధారపడియుండి దానితోఁ గలిసియె సంపూర్ణభావమును గలిగించును. ఒకవాక్యములోని పదముల పరస్పరసంబంధము తెలుపుటకును, ఆవాక్యమునఁ గల ధాతురూపార్థముల వివిధోపయోగములను లేక ప్రయోగవైవిధ్యమును (different applications) సూచించుటకు వానికిఁ గొన్ని ప్రత్యయములు గాని పదములు గాని చేర్పఁబడుచుండును. ఈప్రత్యయముల కప్పుడు భాషలో ప్రత్యేకప్రయోగము లేక

పోయినప్పటికి నవి యర్థభేదసూచకములుగ నాధాతువునకుఁ జేర్పఁబడి తమ ప్రత్యేకతను నిలుపుకొనుచునే యర్థభేదమును సూచించును. ఇట్లు ప్రత్యయము లని తలంపఁబడుచున్నవికూడ భాషలో మనకుఁ బరిచితము లగుపదముల యవశిష్టభాగములే (remnants) యని కొంచెము పరిశీలించినఁ దెలియక పోదు. ఏభాషలలోని వాక్యములయం దొకపదమునకును మఱియొకపదమునకును గలయర్థసంబంధము వాని ప్రక్కను జేర్పఁబడిన స్వతంత్రములగు పదములచేఁ గానీ వానిసంక్షిప్తరూపములచేఁ గాని సూచింపఁబడుచున్నదో అట్టి భాషలను "సంశ్లిష్టపదరూపభాషలు" (Agglutinative languagos) అని చెప్పుచున్నారు. టురేనియస్ లేక సిథియన్కుటుంబములకుఁ జెందిన ఫిన్నిష్, ఉగ్రియస్, టర్కిష్ మొదలగు భాషలకే గాక దక్షిణహిందూదేశభాషలకుఁ గూడ నీలక్షణము పట్టుచుండుటచే నివి యన్నియు నీ విభాగము క్రిందనే చేర్పఁబడినవి. ఇఁక సంస్కృతము మొదలుగాఁగల ఇండోయూరోపియన్ భాషలలోఁగూడ నీరెండవతరగతిభాషలలోవలెనే ధాతువుల కాయాప్రత్యయములా యాయర్థసందర్భములను దెలుపుటకుఁగాఁ జేర్పఁబడుచుండినను ఆప్రత్యయములకు మూలరూపము లగుపదము లేవో కనుఁగొనుట సుసాధ్యముగ లేదు. ఈకుటుంబములోని వివిధభాషలలోఁ గొంచె మెచ్చుతగ్గుగాఁ దుల్యరూపములు గలయీప్రత్యయములు ప్రాచీన మగుమూలభాషలోఁగూడ నిట్లే యుండుటచే మొదట నఖండవాక్యమును విభాగము చేసినవారే యా వాక్యమందలి భాగముల పరస్పరసంబంధమును సూచించుటకీ ప్రత్యయముల నీ రూపముననే విడఁగొట్టియుంచి రేమో యని తలంపఁ దగియున్నది. * ఇందుకు నిదర్శ

* An inflexional language does not permit us to watch the word making process so clearly as do those savage jargous in which a couple of sounds as nine signify I do it or you do it according to the context & gestures of the speaker. Herewith the growth of consciousness and the analysis of thought the external gesture is replaced by some portion of the uttered sounds which agrees in a number of different instances and in this way the words by which the relations of grammar are expressed came into being..................In the friction & comparison of the first utterances of mankind similar terminations came in some instances to be set apart to denote the relations of grammar.

నముగా ఆంగ్లభాషలో గ్రీకుపదముల చివరనుండు ie అను ప్రత్యయ మొకటి విశేషార్థద్యోతకముగా గ్రహింపఁబడి యాపదములనుండి విడఁగొట్టఁబడి, యా యర్థమును సూచించుటకుఁ గా లాటిన్ మొదలగు నితరభాషల పదములకుఁ గూడఁ జేర్పఁబడుచున్నది. మొత్తముమీఁద నెట్లయిన నిట్టియర్థము తెలియని ప్రత్యయములమూలముగా వాక్యమందలి భిన్నపదముల సంబంధమును సూచించుట యీకుటుంబభాషలకు విశేషలక్షణముగాఁ గనఁబడుచున్నది. ఈ ప్రత్యయము లైన నాయాయర్థముల సూచించుపట్ల తమ ప్రత్యేకతను నిలుపుకొనక యనేకవిధము లగుమార్పులకు లోనగుచు నొకప్పుడు ధాతువు నుండి వేఱుపఱుచుటకు వీలులేనంతగా దానితో నైక్యమునుబొందుచుండును. ఇట్లు ప్రత్యయములను గ్రహించుచు నా ప్రత్యయములను దమతో నైక్యమును బొందించుకొను మూలపదములు గలభాషలను బ్రత్యయాంతభాషలని (Inflexional languages) చెప్పుచున్నారు. ప్రపంచమందలి భాషలన్నియు సరిగా నీమూఁడువర్గములలోనికి నిముడు నని చెప్పుట కవకాశము లేదు, గాని, యీవిభాగము వాని ప్రకృతిభేదమునుమాత్రము సూచించు సామాన్య విభాగముగా గ్రహింపఁదగి యున్నది. ప్రత్యేకస్వతంత్రము లగుపదములతోఁ గూడినచీనావారిభాషలో నచ్చటచ్చట ననర్థకపదములు కొన్ని వాక్యార్థ బోధకు సహాయకరము లైనంతమాత్రమునఁ గాని, రెండవతరగతికిఁ జెందిన భాషలలోని యుపపదములు (post positional words) కొన్ని ద్రుతతరోచ్చారణము, ఊనిక (emphasis) మొదలగు కారణములచే సంకుచితములై ప్రత్యయావస్థను బొందియుండుటచేఁ గాని భాషలయొక్క యీయవస్థాభేదములు మొదటినుండి క్రమానుగతము లని తలంచుట కవకాశము కనఁబడ దని కొందఱు శబ్దశాస్త్రజ్ఞులమతము. ఏమనఁగా నతిచిరకాలమునుండియుఁ జీనాభాష గాని ఇండోయూరోపియన్ మూలభాష గాని ద్రావిడభాషలు గాని వానికిఁ బ్రత్యేకము లగువిశేషలక్షణములను విడిచిపెట్టి మఱియొకతరగతిలోఁ జేర్పఁదగినభాషలుగా మాఱిపోయినట్లు కనఁబడదు. వీనిచరిత్ర నెంతవెనుక కన్వేషించిచూచినను వీనిస్వాభావికలక్షణము లిప్పటియట్లె కనఁబడుచున్నవి. కావున నాయాకుటుంబములకుఁ గల ప్రత్యేకలక్షణము లాయా జనులకు స్వాభావికము లగు భావకల్పనారీతులనుబట్టియు, తద్భావబోధకము లగు వాక్యసంఘటనారీతులను బట్టియే యేర్పడుచున్న వని నిశ్చయింపఁ దగియున్నది.

ద్రావిడభాషాతత్త్వవిమర్శనము.

ప్రస్తుతము రెండవతరగతిలోఁ జేర్పఁబడిన ద్రావిడభాషలవిశేషలక్షణములేవి. అందలివాక్యసంఘటనారీతియు, తత్సూచక మగువిభక్తినిరూపణాపద్ధతియు నెంతవఱకీభాషల నీవర్గములోఁ జేర్చుట కవకాశమిచ్చుచున్నవి యను విషయము పరిశీలింపఁదగియున్నది.

వాక్యమందలి పదములకుఁ గలపరస్పరసంబంధమును నిరూపించుటయే విభక్తినిరూపణ మనఁబడును. విభక్తి యనఁగా విభాగము. దేనియొక్క విభాగము? అనఁగా వాక్యముయొక్క విభాగము. అని చెప్పవలసియున్నది. సంస్కృతవైయాకరణులు "సుప్తిఙంతం పదం" అని సుప్తిఙ్ ప్రత్యయములు చివరగలిగినదే పదమనియు, "సుప్తిఙౌ విభక్తిసంజ్ఞౌ స్తః" ఈ ప్రత్యయములకే విభక్తిసంజ్ఞకలదనియుఁ జెప్పియున్నారు. అనఁగా విభక్తిప్రత్యయ మంతమందుఁ గలది పదము. వాక్యమందలి విభాగమును సూచించుచు నావిభాగములలో నొకదానితో మఱియొకదానికిఁ గలసంబంధమును దెల్పునట్టిది ప్రత్యయము. సంస్కృతమందే గాక దానికి మూలభాష యగు ప్రాచీనఇండో యూరోపియన్ భాషయందుఁగూడ విభక్తు లేడేయని చెప్పుటలోఁ గలవిశేషమేమనఁగా నీభాషాకుటుంబమునకుఁ జెందినవారు వాక్యమునందలి యవయవములసంబంధ మేడురీతులుగానె యుండు ననియు, నారీతులు కర్తృ కర్మ కరణాపాదానాదిభావభేదములకుఁ జిహ్నము లనియు భావమందలి యారీతులే భావబోధకమగు వాక్యము నేడువిధములుగా విభాగముచేయుచున్నవి గావున వానికి విభక్తు లని పేరుపెట్టిన బాగుండు ననియుఁ దలంచినట్లు కనఁబడుచున్నది. మొదటినుండియు నీప్రత్యయములే భావబోధనారీతులను సూచించుటచే విభక్తు లేడే యైనవి. కాఁబట్టి యెట్టిభావభేదము లైన నీయేడురీతులలోనే యిముడవలసియున్నవి. కాని ద్రావిడభాషలలో వాక్యమునందలి యొకభాగమునకును మఱియొకభాగమునకును గలసంబంధమును సూచించునవి చాలవఱకుఁ బ్రత్యయములు గాక స్వతంత్రము లగుపదములేయగుటచేతను భావమునందలి యేచ్ఛాయ నేపదము బాగుగ వ్యక్తీకరించునో యచ్చట నాపదముల నుపయోగించుట కవకాశ ముండుటచేతను, ఎన్నివిధముల భావమునందు భేదము లేర్పడుచుండునో యన్నివిభక్తులు కలవని చెప్పవలసినదే గాని విభక్తు లిన్ని యని నియమించుట కవకాశము లేదు. మఱియు నొక్కవిధ మగుసంబంధమును సూచించుటకే సమానార్థకము లగు నానేకము లగు

పద్ధము - లుపయోగపడవచ్చును. కావుననే, వలన, కంటె, పట్టి మొదలగునవి పంచమీప్రత్యయము లైనవి. సప్తమికి తమిళమున నిరువదియెనిమిదిపదములు కలవు. అనఁగా నొక్కొకవిభక్త్యర్థమును సూచించుట కనేకపదములుండవచ్చు ననుట. ఇండోయూరోపియన్ భాషలతో నట్లు గాదు. సంస్కృతమున నొక్కొకవిభక్తికి-ఒక్కొకవిభక్తికే కాదు-విభక్తిలో నొక్కొకవచనమున నొక్కొకప్రత్యయమే కలదు. ఆప్రత్యయ మంగముతోఁ గలిసి యనేకవిధము లగుమార్పులను బొందుచుండును. ఏకవచనప్రత్యయములకును ద్విబహువచనప్రత్యయములకును గొన్నిటిలో నేమాత్రము సంబంధము నిరూపించుట కవకాశము లేకుండుటచే నివి ప్రత్యేకపదములుగా నేకాలమందైన నుండె నని చెప్పుటకు వీలు కనఁబడనందున నివి యఖండవాక్యమునుండి ప్రత్యయములుగనే విభాగింపఁబడియుండునేమో యనువాదము బలవత్తరమై కనఁబడుచున్నది. ద్రావిడభాషలలో రెండువచనములకు నొకటే పదము లేక ప్రత్యయము చేర్పఁబడును. అది యేకవచనమున సామాన్యముగా ప్రాతిపదికమునకును బహువచనమున బహువచనప్రత్యయమునకు నతికింపఁబడుచున్నది. ప్రాతిపదిక మనఁగా కర్తృరూపము. నామవాచకము. దీనికి నంగమునకును (inflexional base) మొదట భేదములేదు. అన్న, అమ్మ, తల్లి, బిడ్డ, తండ్రి, చెట్టు, పుట్ట మొదలగుపదములలోఁ జూడుఁడు. అన్న, అన్నచేతను, అన్నవలనను, తల్లియందు, పుట్టలోపల. తమిళములో విల్-విల్లై, విల్లాల్, విల్లుక్కు, తుళుభాషలో-మర, మరొను, మరొకు, మరత. ఈరీతిగా నాయా పదములు గాని ప్రత్యయములుగాని కేవలము ప్రాతిపదికమునకే చేర్పఁబడుచుండుటయు, నవి చేర్పఁబడినప్పుడు మొట్టమొదటికాలములో నీప్రాతిపదిక గాని యాయుపపదముగాని యేవిధములగుమార్పులకు లోనుగాకుండుటయుఁ దెలియవచ్చుచున్నే యున్నది. ఈసంప్రదాయమే 'రాముచేతను' 'రామువలనను' అని వైకల్పికముగా, తత్సమపదములలోఁ గూడఁ గానవచ్చుచున్నది. కాలక్రమమున నీప్రాతిపదికమునకు నాయుపపదమునకుఁ గలసంబంధమును వ్యక్తముచేయవలసివచ్చినప్పుడు మఱియొకపదము నాప్రాతిపదికమునకుఁ జేర్చుటయ్యెఁ, గాలక్రమమున నాపదములు తమసంపూర్ణరూపమును బోఁగొట్టుకొని ప్రత్యయమాత్రములుగ వచ్చినపుడొకచో స్వరసామ్యమునకు (vowel harmony) సంబంధించిన మార్పులను బొందుటయుఁ దటస్థించినవి.

కాని 'అన్న' యనుప్రాతిపదికకు వాక్యములోని యితరపదములతోడి సంబంధమును దెలుపుటకు 'చేత' 'వలన' మొదలగు పదములు చేర్పఁబడుచుండెను గదా, ఆయన్నకు నీయుపపదములకును గలసంబంధ మేమి? ఈ రెండుపదములచేరికచే నితరపదములతోడి సంబంధ మెట్లు తెలియఁగల దని ప్రశ్న కలుగవచ్చును. 'అన్న'కును 'చేత' కును గలసంబంధము విశేషణవిశేష్యభావసంబంధము, లేక షష్ఠీవిభక్త్యర్థరూపసంబంధము. "అన్న చేత నావని చేయఁబడినది" అనువాక్యమునఁ గలపదములసంబంధమును విడఁదీసి చెప్పవలెనంటే (అనఁగా దీనిశాబ్దబోధ మెట్లనఁగా) అన్న చేయి ప్రదేశము (నందు) పనిచేయఁబడిన (యట్టి) అది" అని చెప్పవలసియుండును. ఈసంబంధమును దెల్పుటకు ద్రావిడభాషలలో మొదట నేవిధ మగుమార్పు నవసరము లేకుండెడిది. ప్రాతిపదికమె కర్తృపదముగను, అది మఱియొకపదమునకు ముందు నిలుపఁబడినపుడు విశేషణముగను గూడ వ్యవహరింపఁదగియుండెడిది. ఇందుకుదాహరణములు, తల్లి-తల్లిపాలు; వెండి-వెండిచెంబు; చెట్టు-చెట్టుకొమ్మ; తమి. కడు (harshness, pungency) చుఱుకుతనము అనియర్థము. కడునఫ్లై; కడువాయి-(పులి); పొన్-బంగారము, పొన్ముడి-బంగారుకిరీటము. ఈసంప్రదాయమునుబట్టియే తల్లి, తండ్రి, అన్న మొదలగుప్రాతిపదికములే కర్తృపదములుగ నున్నవి, తక్కినవిభక్తులలో విభక్త్యర్థపదములుగాని ప్రత్యయములుగాని వానితరువాతఁ జేర్పఁబడినపుడు ఆపదములే విశేషణము లగుచున్నవి. దీనినిబట్టిచూడఁగా నీద్రావిడభాషలలో వాక్యసంఘటన మొకకాలమున-అనఁగా నతిప్రాచీనకాలమునఁ గేవలము విశేషణవిశేష్యభావసంబంధము మీఁదనే యాధారపడి యుండె నని తలంచుట కవకాశము కనఁబడుచున్నది.

ఈసంబంధము మొదట నాయాపదముల స్థానముచేతనే సూచింపఁ బడుచుండెడిది. పూర్వపద ముత్తరపదమునకు విశేషణ మగుచుండెను. ఇప్పటికి నట్టి యున్నది. నాపుస్తకము, నీయిల్లు, అన్నప్పుడు నా,నీ,యనుపదములు మొదట ప్రాతిపదికములే. అనఁగా విశేష్యములే. కన్నడము మొదలగుకొన్ని భాషలలో 'నాన్' 'నీన్' అనుటకు బదులుగా 'నా' 'నీ' యను మూలరూపములే కర్తృపదములుగా-ప్రథమావిభక్తిరూపములుగాఁ బ్రయోగింపఁదగి యుండుటచే 'నాపుస్తకము' అన్నదానికి 'నేను పుస్తకము' అనియే యొకప్పుడర్థ మని తలంపఁదగి యున్నది. పిదప 'నా' యనుదానికి విశేషణత్వము

సిద్ధించి యది మేయంగముగా వాడుకొనఁబడుచున్నది. మఱికొంతకాలమున కాపుస్తకముతోడి 'నా' యనుపదమునకుఁ గలసంబంధమును, ఇంక బలవత్తరముగ వ్యక్తీకరించుటకుఁగా (emphasise) 'నా' అనుదానికి 'అది' యనుపదము చేర్పఁబడినది. అప్పుడు 'నాది పుస్తకము' అయినది. ఇట్లా రెండు పదములకుఁ గలసంబంధమును వ్యక్తముచేయునట్టి మఱియొకసాధన మేర్పడినతర్వాత స్థానము మార్చి 'పుస్తకము నాది' యనిచెప్పినను సంబంధము చెడలేదు. అయితే తెలుఁగులో 'నాది పుస్తకము' అనుట వాడుకలో లేదు. దీనికి బదులుగా 'నాదువాక్యము' 'నాదుపుస్తకము' అని చెప్పుదుము. అనఁగా నీసర్వనామములకుఁ బైపదముతోడి సంబంధమును సూచించుటకుఁగాఁ జేర్పఁబడిన నిర్దేశవాచకసర్వనామపదము, 'అది' యనురూపమునఁ గాక 'అదు' అనురూపమున నున్నకాలముననే—అనఁగా 'అదు' అనుప్రాచీనరూపము 'అది' యనురూపముగాఁ దెలుఁగులో మాఱకపూర్వమే—చేర్పఁబడిన దని తెలియవచ్చుచున్నది.

ఇట్లే యీ 'అదు' అనుపదమున కింకను ప్రాచీనం బగు 'అత్తు' అను రూపము తమిళమునఁ గొన్నియమహద్వాచకపదముల కీసందర్భముననే చేర్పఁబడుచున్నది. కన్నడమున నిది 'అదు' అనురూపమునఁ దెలుఁగులోవలెనే కనఁబడుచున్నది. "కుళత్తుమీన్" (కొలను అది చేప)—అనఁగా, కొలనిది అను నిట్టిసందర్భములందె గాక, యిది ముఖ్యముగా విభక్తిప్రత్యయములు లేక పదములు చేర్పఁబడునప్పు డొకవిధ మగునాపవిభక్తికప్రత్యయముగా నాప్రాతిపదికకుఁ జేర్పఁబడుచున్నది. అనఁగా నితరపదములతోడి సంబంధమును దెలియఁజేయుటకుఁ బ్రాతిపదికను విశేషణముగా మార్చుటకొఱకు—చేర్పఁబడుచున్నది యని గ్రహింపఁదగియున్నది. తమి. మరం, మరత్తాళ్—మరత్తినాళ్, మరత్తోడు—మరత్తినోడు, మరత్తిల్—మరత్తినిల్, కన్న. మరదిం, మరదత్తిణిం, మరదొళ్; ఆరం—ఆర్త్తిల్, పూర్వమ్—పూర్వత్తిల్, పూర్వదల్లి, etc. 'ఆల్' 'ఓడు' 'ఇల్'—'అత్తిణిం' మొదలగు విభక్తిప్రత్యయములు—లేక పదములు—కును గలసంబంధమును—అనఁగా ప్రాతిపదికముయొక్క షష్ఠ్యర్థమును సూచించుచున్న దని భావము. తెలుఁగులో నోపవిభక్తికప్రత్యయములు గాఁ దలంపఁబడుచుండిన 'టి' 'తి' ప్రత్యయములును ఈ 'అత్తు' అనుదానికి సంబంధించినవే. మర + అత్తు =మ

రత్తు అయినట్లుగనే గోయి + అత్తు, నూయి + అత్తు, క్రిందు + అత్తు, అనునవి గోయత్తు=గోతు, నూయత్తు=నూతు, క్రిందత్తు అను రూపములు కాఁగా వీనిపైని స్థలవాచకంబును - కావుననే సప్తమ్యర్థద్యోతకంబుగఁ దలంపఁబడిన 'ఇల్,' ఆల్, అనుపదములు చేర్పఁగా, నూతు-ఇల్-నూతిల్=నూతి,గోతు=ఇల్=గోతిల్-గోతి, క్రిందత్తు + ఇల్ = క్రిందత్తిల్-మూర్ధన్యరకారసాహచర్యముచే తి-టి కాఁగా క్రిందటిల్-క్రిందటి మొదలగు రూపములు సిద్ధించినవి. మఱికొంతకాలమున కిట్టిపదములలోని 'టి తి' యనుదానిని వేఱుపఱిచి ఈ టి,తి-ప్రత్యయములే విభక్త్యర్థద్యోతకపదము పరమం దున్నపుడు పూర్వమందలి విశేష్యమును విశేషణముగాఁ జేయుట కుపయోగపడు నని తలంచి, "యీవర్ణంబు లౌపవిభక్తికము లనియు, నివి ద్వితీయాద్యేకవచనంబులు పరంబు లగునపుడు నామంబులకుం గొన్నిటికిం బ్రాయికంబుగ నగు నని వైయాకరణులు విధింపఁజొచ్చిరి. ఈ ప్రత్యయములు దేశ్యపదములకే గాని తక్కినవానికి రాకుండుటయే వీనిప్రాచీనత కొకనిదర్శనము. మఱియు నివి సామాన్యముగా ద్వితీయాద్యేకవచనమందు మాత్రమే చేర్పఁబడుచుండుటచే నీవాడుక యేకవచనమందు మాత్రమే బయలుదేఱిన దనియుఁ గావుననే 'అత్తు'యొక్క రూపాంతరములే కన్పడుచున్నవి గాని 'అవు' అనున దెప్పుడు చేర్పఁబడలే దనియు, గోతులుమొద లగురూపములలో 'గోతి'రూపము బాఁగుగా వాడుకలోనికి వచ్చిన పిదపనే యేకవచనముగాఁ దీసికొని 'లు' చేర్చియుందు రనియుఁ దలంపఁదగును. అంతకుపూర్వము బహువచనరూపము లేదా యనిన ,తి' ప్రత్యయాంతము కానిరూపము 'గోయిలు' అనున దుండిన నుండవచ్చును. ,తి, టి, అత్తు, తు'లతోఁగూడిన రూపములు నామముల విశేషణత్వము స్ఫుటపఱుచుటకుఁ దరువాత వచ్చినవి కాని మొదట నివి లేనిరూపములు లేకపోలేదు. కావుననే ప్రాయికవిధానమావశ్యక మైనది. "కనకమయమైన యాప్రో, లునఁ దమసుతులాహావంబు" "తన వీఁకునఁ గలమానికములు" ఇత్యాది భారతాదిప్రయోగములలో నీయౌపవిభక్తికప్రత్యయము కనఁబడకుండుటచే నివి యంతకుపూర్వపు సంప్రదాయమును సూచించుచున్న వని చెప్పవలసియున్నది.

ఇఁక నీయౌపవిభక్తికవర్ణములలో 'ఇ'కారముమఱియొకటి యున్నది. పై 'టి,తి'అనువాని చివర నున్న 'ఇ' కార మిది యా మఱి యొకటి యా

యనువిషయము నాలోచించినప్పుడు 'మరత్తిల్' మొదలగు వానిలోని 'ఇ' కారము స్థలవాచకం బగు 'ఇల్' అనుపదములోని 'ఇకారమే యని స్పష్ట మే గావున నీ 'తి, టి'లలోని ఇకారముకూడ "ఇల్"కు సంబంధించిన దని యు చెప్పవలసియుండును. కాని ఈ 'ఇ'అనునది 'ఇల్'యొక్క యవశిష్టభా గమేయైనచో విడిగా మఱియొక ప్రత్యయముగా నెందుకు గ్రహింపఁబడినది. అన్నచో 'అత్తు' పదము చేర్పని కొన్నిపదములకు 'ఇల్' చేర్పఁగా నందలి 'ల్'జాఱిపోయి పూర్వపదము నికారాంతముగా (ఊరు–ఊరిల్–ఊరి) వాని నుండి విడదీయఁబడినది. మఱికొన్నిపదములలో తుది 'ల్,ఱ్'గా మాఱి 'ఇల్' అనునది 'ఇఱ్' అనురూపమునఁ గన్పడుచు నిప్పు డుపవిభక్తికప్రత్య యముగా వాడుకొనఁబడుచున్నది. (మరత్తినాల్) అనఁగా మొదట స్థలవా చకమై ప్రాతిపదికములు తరువాతఁ బ్రయోగింపఁబడిన ఇల్ అనునది సప్తమ్యర్థ ద్యోతకమై, కాలక్రమమున ఇఱ్ గా మాఱి, సప్తమ్యర్థము సంబంధార్థము గా గ్రహింపఁబడినపుడు సంబంధార్థమును గూడ సూచించున దగుటచే నామ ములను విశేషణములు గా మార్చుట కనువగు ప్రత్యయముగా (అత్తు అను దానివలెనే) గ్రహింపఁబడినది. కావుననే, సంబంధము షష్ఠీవిభక్త్యర్థము గ నుక, షష్ఠీవిభక్త్యర్థద్యోతకప్రత్యయము కూడ నైనది. తెలుఁగులో తుది ల్ జాఱిపోయి కాలు+ఇల్ కాలిల్–కాలి అనురూపమయినది. తమిళమున ల్ ఱ్ గామాఱి ఇల్ ఇఱ్ ఐ, అచ్చటకూడ నీ తెలుఁగులోని ఇకారమువలెనే ఉపవిభక్తికప్రత్యయముగా వాడుకొనఁబడుచున్నది. కాల్+ఆల్ (తృతీ యా ప్రత్యయము ఆల్ యొక్క రూపాంతరమే) కాలాల్, కాల్+ఇఱ్+ఆల్ కాలినాల్ అని రెండురూపములును గలవు. ఇంతేగాక మరం మొదల గు పదములకుఁ జేర్పఁబడిన అత్తు అనుదాని యర్థము దానియుపయో గము కాలక్రమమున మఱచిపోఁబడినపిదప నీమరత్తు అనుదానికైని ఇఱ్ కూడ చేర్చి దానితరువాత విభక్తిప్రత్యయములను జేర్చుటకు మొదలుపెట్టి రి. కావుననే మరత్తాల్, మరత్తినాల్, మరత్తోడు–మరత్తినోడు, మరత్తిన దు, మరత్తినిల్ అనురూపములు తమిళమున బయలుదేఱినవి. ఈచివర రెండురూపములలో మఱియొకవిశేషము కలదు. మరత్తినదు అనునది షష్ఠీ విభక్తిపదము. దీనిని విడఁదీసినచో, మర+అత్తు+ఇన్+అదు అనియగును. మొట్టమొదట మరకు సంబంధార్థమున అత్తు కలిపినారు. దీనియర్థము మఱ చిపోయినతరువాత స్థలవాచకపద మగు ఇల్ కలిపినారు. కాలు+ఇల్–అన గా కాలియందు(నొప్పి) మరత్తు+ఇల్–అనఁగా, చెట్టుయందు(ఉన్నకొమ్మ)

అను సప్తమ్యర్థభావమునుండి కాలునందలిది-కాలిది, చెట్టునందున్నది-చెట్టుకు సంబంధించినది గావున కాలి, మరత్తిన్ అనువానికి సంబంధార్థము లేక షష్ఠీ విభక్త్యర్థము సంప్రాప్తించినది. కావున స్థలవాచక మగుఇన్-ఇన్-ఇ,ఇన్లు వి షష్ఠ్యర్థ్యద్యోతక ప్రత్యయములైనవి. ఈఇన్ యొక్క మూలార్థము మరత్తుతోఁ జేరి రూపుమాసిపోయినతర్వాత, మరల సంబంధార్థమును వ్యక్తము చేయుటకుఁగాను అదు అనునది (ఇది పూర్వపు అత్తుయొక్క అర్వాచీనరూపమే) మరలఁ జేర్పఁబడినది. ఇట్లు మరశబ్దమునకు షష్ఠ్యర్థరూపము మరత్తినదు దగ్గఱకు వచ్చినది. మఱికొంతకాలమునకు మఱేమి చేర్పఁబడునో తెలియదు. ఇఁకమరత్తిల్ అన్నప్పుడు మరత్తిన్ అనుదానిలోని ఇన్ యొక్క మూలస్వరూపము ఇల్ ఏ అయిన యప్పటికి నాస్వరూపము, దానియర్థముఁ గూడ మఱచిపోఁబడి, యది కేవలము షష్ఠీప్రత్యయముగా వాడుకలోనికి వచ్చినతర్వాత మరల ఇల్ అనుదానినే సప్తమ్యర్థద్యోతక ప్రత్యయముగాఁ జేర్పఁజొచ్చిరి. ఇట్లు మరత్తినిల్ అనునది మర+అత్తు+ఇల్ (న్)+ఇల్-అని యిట్లేర్పడినది. మొదటి ఇన్ యొక్క మూలార్థము విస్మృత మగుటచే ఇల్ పైని మరల ఇల్ చేర్చుట యేమనెడి శంక గలుగుటలేదు. తెలుఁగున, కన్నడమునను గూడ ఇన్ అనునది సంబంధార్థద్యోతక మైనపిదప సప్తమ్యర్థ సూచకముగ ఉల్ అను మఱియొకపదము చేర్పఁబడినదిగాని మరల ఇల్ అనునదే చేర్పఁబడలేదు. కావున ఇంటిలో, నూతిలో ననియు, మరదోళ్ అనియు నైనవి. ఆధునికకన్నడప్రత్యయ మగు అల్లి అనునది స్థలవాచక మగు అల్ అనుదానినుండి యేర్పడినదె. అల్లి యనునది యాధునికకన్నడప్రత్యయమే యైనను అల్ అనున దింతయాధునికము కాదు. ఇన్ ఉన్ పదములవలెనే యిదియు మొదట స్థలవాచకపదము, కావుననే సప్తమ్యర్థద్యోతకముగ ప్రాతిపదికలతరువాతఁ జేర్పఁజొచ్చిరి. కన్నడమున అల్ అల్లి కాఁగా తెలుఁగులో అల్ అన్ గామాఱి, పంటన్, వింటన్, రాతన్, ఇత్యాదిపదములలో గన్పడుచున్నది. పంటన్గొట్టెకె నన్నప్పుడు పంటియందు అనియేగాక కొట్టుటకు పన్ను సాధనమైన దనునర్థము గ్రహింపఁబడినపుడు పంటిచేతను అను నర్థముగూడ జెప్పఁదగియుండుటచే నిదియే తృతీయార్థద్యోతకమైనది. కోల, లంక మొదలగు అకారాంతశబ్దములకు ఈ అన్ చేర్పఁగా కోలన్, లంకన్, అయి చివర నూతగా ఉకారము నొకదానిని గ్రహించి కోలను, లంకను-

(ఇట్లే ఊరు-ఊరను-ఊళ్లను) అయినవి. ఈతుది ను అనుదానిని విడఁదీసి-(లంకను అనఁగా లంకయందు చూచుటయే లంకనుజూచుట యగును గావున, సప్తమ్యర్థమునుండియే తృతీయతోపాటు ద్వితీయకూడ బయలుదేఱినదగుటచే)-దీనినే ద్వితీయాప్రత్యయముగా గ్రహించి "జడంబు తృతీయాసప్తములకు ద్వితీయ బహుళంబుగా నగు"నని సూత్రించి కోలం గూలనేసె "లంకం గలకలంబు పుట్టె"నన్నప్పు డివి ద్వితీయాప్రత్యయాంతము లనియు వీనికి కోలచేతను లంకయందు అని యర్థము చెప్పుకొనవలె ననియు వైయాకరణులు విధించినారు. ఈకార్యము ఉదంతమునకు బహుత్వమందే యగునని "శత్రుసేనలను బాణంబులను రూపుమాపె, మీనంబులు జలంబులనుండు"నని యుదాహరించినారు. జడవాచకంబులపైననే గాక అజడంబులలోఁగూడ నిక్కార్యము గన్పడుటకు "అతని దోర్మధ్యసరసి. నోలలాడుచున్న ఘనతరస్తనచక్రవాకముల నలరు," "మనుజుల విప్రుండు సమధికత్వభాజనమాస్రు వేదప్రపంచవిదులు" భారతశాంతి అని యుదాహరించిరి. మఱియు "రాముఁడొక్కబాణమున వాలిం గూలనేసె" "ఏపున గిట్టి యేనుఁగున నేనుఁగు నైచుచు" ననునప్పుడు బాణమున ఏనుఁగున అనుపదములయందలి తుది నకారము పైన తృతీయాసప్తములయందు వచ్చునని విధించిన ప్రత్యయముకంటె భిన్నంబని గ్రహించి దీనికి మరల "ఉదంతజడంబు తృతీయకు నవర్ణకం బగు" నని ప్రత్యేకవిధానము చేయఁగడంగిరి. ఇంతకు పైపదములలో అస్ అని యొకచోట అను లేక ను అని మఱియొకచోట, ఇచ్చట న యని పలురూపముల గన్పడుచుండుటయే వీరిట్లు తలంచుటకుఁ గారణ మైనవి. ఉల్-లో అయినట్లుగనేఁ దీనినే వర్ణవ్యత్యయమందురు- **(Metalhesis)** అస్-న కావచ్చును. న యే సప్తమీవిభక్తిప్రత్యయముగా నిటీవలఁ జెప్పఁబడిన నకారమయియున్నది. అస్ అననదె అందు కూడనైనది. అస్ అనునది స్థలవాచక మగుటచే నాస్థలమును నిర్దేశించినప్పుడు పదాంతమునఁ గలిగెడి ఘూంతమూలముగా అన్ను అనిపలుకునపుడు అనునాసికతో నూఁదుట కష్టతర మగుటచే నాసికాద్వారము మనకుఁ దెలియకుండఁగనే మూఁతపడిపోయి, యానిశ్వాసవాయువు ముఖద్వారమున బయలువెడలునపుడు మధ్యనొక దకారధ్వని బయలుదేఱుట తటస్థించును. ఇట్లు అన్ను అనుదానిలోని నకారఉకారముల మధ్య ద్ అనున దొకటి బయలుదేఱి (దీనిని స్వరభక్తి

(Anaptyxis) అని శబ్దశాస్త్రజ్ఞులందురు) అందు అనుపద మేర్పడినది. ఇట్లే లేక దీని సాదృశ్యముచేతనే ఇందు ఎందు మొదలగునవి భాషలోఁ గలిగి యుండును.

దీనినిబట్టి మనకుఁ దెలియవచ్చిన దేమి? ద్వితీయాతృతీయాసప్తమ్యర్థముల నొకటే పదము లేక ప్రత్యయము వాడఁబడినట్లు కనఁబడుచున్నది. అనఁగా సందర్భానుసారముగా నొకపదమే యీ మూఁడువిభక్తులయర్థమును సూచించున దగుటచే నాంధ్రవైయాకరణులు 'లంకను' మొదలగువానియందలి చివర 'ను' అనుదానిని విడఁదీసి ద్వితీయావిభక్తిద్యోతకప్రత్యయముగా గ్రహించి-తక్కిన విభక్తులయర్థములను సూచించుటకు చేత, మెయి, అందు, లోపల మొదలగు నితరపదము లుండుటయు నీ ద్వితీయ కీ 'ను' అనున దొక్కటే యుండుటయు నె వీరిట్లు తలఁచుటకుఁ గారణమై యుండును—ఈద్వితీయయే తృతీయాసప్తమ్యర్థములను గూడ సూచించుచున్న దని వానికి ద్వితీయను విధింపఁగడంగిరి. ఏ దెట్లైనను భాషలో నొకప్పుడు 'అన్' లేక 'అను' అనునది సప్తమీతృతీయాద్వితీయార్థముల సూచించెడిది యన్న విషయమే మనము దీనినుండి గ్రహింపఁదగినది.

ఇంతకు తేలిన దేమనఁగా నీద్రావిడభాషలలో నొకకాలమున ప్రాతిపదికల కితరపదములతోడి సంబంధము తెలుపుటకుఁ గాను స్థలవాచకములగు అల్ ఇల్ అనురెండుపదములు విశేషముగాఁ జేర్పఁబడుచుండెడివి. ఇంతకు పూర్వము—వీనితోపాటు కూడా—అత్తు-అదు అనునవికూడా సంబంధార్థద్యోతకములు గాఁ జేర్పఁబడెడివి. ఉల్ కంటె అల్ ఇల్ అనువానికిఁ బ్రయోగబాహుళ్యము హెచ్చు. కావుననే యవి రూపుమాసిపోయి ఔపవిభక్తికప్రత్యయములై పోయినవి. ఈ అల్ ఇల్ అనువానిలోని లకారపొల్లు నకారపొల్లుగా మాఱుటయు (cf ములుగోరింట-మునుగోరింట, తొలం-తొన, లేదు-నేదు etc.) చివర ఉకారము నూఁతగాఁగొని అను ఇనికాఁగా, ద్రుతతరోచ్చారణమువలనఁగాని, స్వరమందలి మార్పు (accent change) వలనఁగాని యానకారపొల్లు కొన్నిచోట్ల జాఱిపోవుటయు మిగిలిన ఇ, అ అనునవి తుదకు సంబంధవాచకప్రత్యయము లగుటయుఁ దటస్థించినది. తమిళీముక ఇన అనురూపమే మిగిలి ఔపవిభక్తికప్రత్యయముగాఁ జేర్పఁబడుచున్నది. వీనిలో ఇన్ సాధారణముగా నేకవచనమునను, అన్ బహువచనమునను సం

బంధార్థమునం గేవలప్రాతిపదికకుంగాని (cf కాల్ ఆల్, కాలినాల్ కాల్ + ఇన్ + ఆల్ ; గురువు + ఇన్ + ఇల్ = గురువినిల్ ; కాలు + ఇన్ + చేత = కాలిచేత, కాళ్ళచేత ; ఊరు + ఇన్ + లోన = ఊరిలోన, ఊళ్ళయందు ; " సిరిలోన దోంచుతారక ప్రతిబింబ మొక్కొయనంగ" అన భార. ఆది. ౯ ఆ.) అత్తు-అదు చేర్చిన యంగమునకుంగాని చేర్పంబడినవి. (cf మరత్తాల్-మరత్తినాల్ ; నూయి-నూతిలో నూతులలో etc.) తెలుంగులో బహువచనముననొక్క అ (అన్) కారమె చేర్పంబడుచున్నది. అన్ అనునది యేకవచనమందుంగూడం జేర్పంబడుచుండె ననుటకు, ఊరన్, గోరన్, ఇంటన్, పంటన్, అను తెలుంగురూపములేకాక (ఈ అన్ అనునదె నకారమై పైన నుదాహరించిన ఏనుంగున నేనుంగు బాణంబున అనుచోట్లనెగాక, కువర్ణకంబు పరంబగునపుడు ఉకార ఋకారములకు ఆగమముగాం జెప్పంబడినదై-రామునకు విధాత్రునకు, అనుచోట్లకూడం గనంబడుచున్నది) కన్నడమందలి మరధ, అవన, ఊర, మణ్ణ మొదలగు షష్ఠీరూపములు కూడ నిందుకు నిదర్శనము లగుచున్నవి. తెలుంగులో డుమంతంబునకుద్వితీయాద్యేకవచనము పరమైనపుడు సర్వత్రవిభాషగను అనుదంతమగు తెనుంగుడుమంతమునకు నిత్యముగాను వచ్చి రామున్నిని, రామున్నిచేతను, మగన్నిని, మగన్నిచేతను, మగన్నివలన ఇత్యాది రూపములలో ని ని తెచ్చిపెట్టినది. ఇన్ యొక్క మాఱురూపమగు ఈ ని యే యయియున్నది. కన్నడమున షష్ఠీప్రత్యయము అ, ఆధునిక కన్నడమున సప్తమీప్రత్యయము అల్లి ప్రాచీనకన్నడమునందలి ద్వితీయాప్రత్యయమగు అమ్ ఈ అన్ యొక్కరూపాంతరమే యై యుండును. అప్పుడుకూడ వ్యవహారములో అన్ కూడ ఉండియేయుండి ఆధునికకన్నడములో అదే అన్ అన్న గా మరల పొడసూపినదేమో? తెలుంగులో ద్వితీయాప్రత్యయ మగు ను అనునది పంటన్-పంటను, అన్న + అన్ = అన్నన్-అన్నను, (అనంగా పంటియొక్క ప్రదేశమందు పట్టిలాగెను, అన్న (ప్రదేశమును లేక-ప్రక్క) ను చూచెను) ఇత్యాది పదములనుండి ను అనుదానిని వేఱుచేయంగా నేర్పడియుండును. ఈ ప్రత్యయమే తరువాత తక్కిన ప్రత్యయము లన్నిటితోపాటు షష్ఠియగు నిన్నంతముతరువాతం జేర్పంబడుచు వచ్చినది. ఎప్పుడు ఇన్నంతమగు షష్ఠిలోని నకారము తెలుంగులో జాఱిపోయి—తమిళములోనిది యట్లే యున్నట్లు చూపంబడినది—దాని మూలార్థము మఱచిపోంబడినదో అప్పటినుండియు నది కేవలప్రత్యయమై

సంబంధార్థమును సూచింపఁదొడఁగినది. ఇట్లే కన్నడములో అకారముగూడ సంబంధార్థప్రత్యయమైనది. వీనిపైని తక్కిన విభక్త్యర్థద్యోతక—లేక విశేషార్థద్యోతకపదములు చేర్పబడినవి కావుననే యివి యూపవిభక్తికవర్ణములుగాఁ బరిగణింపఁబడినవి.

ఇంతవఱకు అనఁగా అంగముయొక్క రూపనిష్పత్తి యగువఱకు తమిళము కన్నడము తెలుఁగు మొదలగు భాషలలోఁ గొంతసామ్యము కనఁబడుచున్నది. అనఁగా, కేవలము ప్రాతిపదికనుండి యీయంగము (inflexional base) భాషలలో నేర్పడువఱకు నీభాషలు మాటాడువారందఱు బాగుగా విడిపోయినట్లు కనఁబడదు. అనఁగా నీభాషలు ప్రత్యేకభిన్నములగుభాషలు కాలేదనుట. అట్టితరువాతనే అనఁగా తమిళముమాటాడువారు తెలుఁగువారు కన్నడమువారు ఒకరినుండి యొకరు విడిపోయినతరువాతనే అంతకుపూర్వమే యేర్పడినయంగమునకు ఆయాభాషలలో నాయావిభక్త్యర్థమును బాగుగా సూచించునని వారుతలంచినపదములను జేర్చుకొనుచు వచ్చిరి. కావుననే విభక్తిప్రత్యయములు ప్రతిభాషలోను వేర్వేఱుగా నుండుట తటస్థించినది.

ఈ విభక్తిప్రత్యయము లని తలంపఁబడుచున్నవి ఇప్పుడిప్పుడు కొంతవఱకు ప్రత్యయావస్థను బొందుచుండిన స్వతంత్రపదములే యయి యున్నవి. కన్నడమునను తెలుఁగునను గల ద్వితీయావిభక్తిప్రత్యయములు, అన్ అనుపదముయొక్క రూపాంతరములే యని సూచింపఁబడినది. తమిళములోని 'ఎయ్' అనునది యీఅన్ లోని నకారపొల్లుజాఱిపోగా మిగిలిన 'అ'కారముయొక్క రూపాంతరమే మో యని యూహింపఁదగియున్నది. ఏలయనఁ దెలుఁగున అకారాంతము లగుపదము లనేకములు తమిళమున ఏయ్‌దంతములుగఁ గన్పడుచున్నవి. cf తల–తలై, వల–వలై etc. తృతీయావిభక్తియందలి 'ఆల్'కూడ 'అల్' యొక్క రూపాంతరమే యైయుండును. ఏలయన దీనికి 'ఆన్' అనిరూపాంతరముకూడ నున్నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. "చేతన్'అనునది 'చేయి' శబ్దముయొక్క అన్నంతరూపము అన్న చేతన జేయఁబడియె, ననఁగా అన్న చేతి (చేయి + అత్తు + ఇల్) (యి) యందు చేయఁబడిన దని యర్థము. కన్నడమందు 'ఇల్'యొక్క రూపాంతరమే యగు 'ఇమ్' అనునది చేర్పఁబడుచున్నది. సహార్థమున 'ఓడు'అని తమిళమునను తోడన్ అని తెలుఁగునను గలవు. 'ఓడు' 'తోడు' అను నీరెండుపదములకుఁగూడ 'సంధించుట' కలుపుట,

ఒకదానితో నొకటి చేరుట, అనునర్థములు కలవు. తెలుఁగువారు 'తోడు' అనియు తమిళులు 'ఓడు' అనియు గ్రహించియుండవచ్చును. లేదా మరత్తోడు' మొదలగుపదముల యనుచితవిభాగముచే మర+తోడు, మరత్తు+ఓడు) రెండురూపము లేర్పడియుండును. 'తోడ మాటాడకునికి' 'తల్లి తోడు' అనుచోట్లదీనికి వ్యస్తముగ ప్రయోగము కూడఁగలదు. ఒడంబడిక 'ఒడబడు' అనువానిలో 'ఒడు' అనురూపముగూడఁ దెలుఁగులోఁ గన్పడుచునే యున్నది సంస్కృతసాంప్రదాయమునుబట్టి యీ 'తోడ' నుగూడ తృతీయావిభక్తిలో వైయాకరణులు కలిపివేసినారు. ఇఁక చతుర్థ్యర్థమునగల 'కు' కున్, కే, గెయును నవి యర్థము తెలియని ప్రత్యయము లని యొప్పుకొనక తప్పదు. కాని యివి సిథియన్ కుటుంబమునకుఁ జెందినభాషలనేడింటిలోఁ గన్పడుచుండుటచే పైనుండి యెరవుగా వచ్చి సంక్రమించిన దని చెప్పక తీరదు. కు,కి యనునవి చతుర్థ్యర్థద్యోతకములే యైనను దెనుఁగున షష్ఠీప్రత్యయములుగా గ్రహింపఁబడినవి. 'కొఱకు' అనునది 'కొఱ'శబ్దమునకు 'కు'ప్రత్యయము చేర్పఁగా వచ్చినది-ప్రయోజనమునకు- అనియర్థము- కొఱశబ్దము 'కొఱమాలిన' 'కొఱగాని' యనుదానిలో గన్పడుచునేయున్నది. "కయి" యనునది "కు+అయి"- వాని కయి అనఁగా- వాని నుద్దేశించి యని యర్థము. పంచమియందలి "వలనన్" అనునది 'ప్రక్క' 'వైపు' అనునర్థముగల 'వలను'అను పదముపై 'అన్' చేర్పఁగాఁ గలిగినపదము. ప్రక్క లేక వలను అనుపదమునకు బదులుగా 'ఇల్' అనుపదమునే ప్రయోగించుకొని దానిపైని "వలనన్ ఉండి యని మనము చెప్పినట్లుగా తమిళులు ఇరుందు" అనుపదమును జేర్చి 'ఇల్ ఇరుందు' అని పంచమ్యర్థమున వాడుకొనుచున్నారు. 'వలనన్' అను దానితో సమానార్థకమే యగు 'అత్తణిం'=(అత్తణ+ఇం=అత్తణ=ఆప్రదేశము- ఇం=అందు=ఆప్రదేశమందు అనియర్థము) అను పదము కన్నడమున వాడుకొనఁబడుచున్నది. కంటె యనునది కి పైఁ జేర్పఁబడిన అంటె యను పదము. వానికంటె- అనఁగా వానివిషయమై చూచి మాటాడవలసినట్టయిన వీఁడే గొప్పవాఁడు అని యర్థ మగును. దీనితో సమానార్థకమై యాధునికకన్నడమున కింత=(కి+ఇంత) యనుపదమొకటి వ్యవహారములో నున్నది. ఉల్ అనుస్థలవాచకపదము ఇల్, అల్ అనువానివలె విశేషశ్రమకు లోనై యనేకము లగురూపములబొందినట్లు కనఁబడదు. ఇది లోగా మాత్రే

తెలుఁగున సప్తమ్యర్థద్యోతక మైనను షష్ఠీప్రత్యయముగనే గ్రహింపఁబడినది. తమిళమున నింకను ఇల్ అనునదే సప్తమ్యర్థద్యోతక మగుచున్నది. కన్నడమున "ఉళ్, ఒళ్" అనువానికి విశేషప్రచారము కలదు గాని యిటీవల అల్ నుండి అల్లి యనురూపము కూడ సప్తమ్యర్థద్యోతక ప్రత్యయ మైనది.

ఇట్లు ప్రత్యయములుగాఁ దలంపబడుచున్న యీపదములేకాక కొన్ని విభక్త్యర్థములను సూచించుట కింక ననేకము లగుపదములు కలవు. తృతీయార్థమున చేసి, మెయిలు, పంచమ్యర్థమున పొంటె, తమిళమున సప్తమ్యర్థమున కణ్, కాల్, కడై, వయిఱ్, ముఱ్, ఇడమ్, మేల్, పిఱ్, అగమ్, పుఱమ్, మొదలగు స్థలవాచకపదములు సుమారుముప్పదివరకు గలవు. కావున వీనిని కేవలము ప్రత్యయము లనుట కేవలసంస్కృతభాషాసాంప్రదాయబలముచేఁగాని వేఱుగాదు. ఈపదము లన్నియు సంబంధార్థద్యోతక మగు షష్ఠీవిభక్త్యంగమునకుఁ జేర్పఁబడుచుండుటచే షష్ఠి నొకవిభక్తిగాఁ దలంపవచ్చును. అనేకములై భిన్నములగు పదములచే సూచింపఁబడెడి యర్థభేదములనుపదురీతులుగ మాత్రము విభజించి సప్తవిభక్తులలోను బిగించుట యెట్లుసాధ్యపడును? వీనిలో కొన్ని పదములు మఱికొన్నిటికంటె నెక్కువగా వాడుకలో నుండి మార్పులకు లోనగుటచేతను వానిమూలార్థ మొకప్పుడు మఱచిపోఁబడుటచేతను, సంస్కృతమందలి విభక్తిప్రత్యయముల స్థితికి వచ్చుచున్న వని చెప్పఁదగియున్నను, సంస్కృతాదిభాషలయందువలె నంగమునకును వీనికిని గల సంబంధ మెట్టిదో తెలిసికొనుటకు దానినుండి వేఱుపఱచుటకును వీలులేకపోలేదు. ఈపదములుషష్ఠ్యర్థమును దెలుపునంగమునకుఁ జేర్పఁబడుచుండుటచే నీద్రావిడభాషలయందు వాక్యమందలి పదములసంబంధము విశేషణవిశేష్యభావరూపంబై యున్న దనియు, నిట్టివిశేషణవిశేష్యభావసంబంధమే యీభాషలలో వాక్యసంఘటనారీతి కాధారంబై లక్షణము గూడనై యున్న దనియుఁ దెలియవచ్చుచున్నది.

కాని యిప్పుడు సప్తవిభక్తు లనిచెప్పి వానిలో ద్వితీయమొదలు సప్తమీవిభక్తివఱకుఁ గల ఆఱువిభక్తులు సంబంధార్థముపై నాధారపడిన వనియు నివన్నియు సంబంధార్థమును సూచించు నంగమునకు నామావిభక్త్యర్థమును సూచించు ప్రత్యేకపదములఁ జేర్చుటచే నేర్పడుచున్న వని చెప్పితివిగదా ఇందులో నేడవది యగుప్రథమావిభక్తిని గూర్చి చెప్పలేదేమి యనియడుగ

వచ్చును. దీనికి సమాధానము నింతకుపూర్వమే ద్రావిడభాషలలో ప్రాతిపదికమునకును లేక నామవాచకమునకును కర్తృపదమునకును మొట్టమొదట నేమియు భేదములేదని చెప్పినప్పుడే సూచింపఁబడినది. ఈభాషలలో ప్రాతిపదికమే విశేష్యము, దీనికి మఱియొకపదము చేర్చినప్పు డిదే విశేషణముకూడనగును. కావున నీభాషలలో ప్రథమావిభక్తి యనునదే లేదని చెప్పఁదగియున్నది. ఇంతేగాక సంస్కృతవైయాకరణు లొకషష్ఠీవిభక్తితప్పఁ దక్కినవన్నియు కారకవిభక్తులు అనఁగా క్రియతో నన్వయించునవనియు, తక్కినవిభక్తులు వ్యధికరణములై యుండ ప్రథమావిభక్తిమాత్రము సామానాధికరణ్యము గలదనియు దెల్పుచు వాక్యమున క్రియకే ప్రాధాన్యము కలదనియు "క్రియానుషంగేన వినానపదార్థః ప్రతీయతే", క్రియలేనిదీ వాక్యార్థమే లేదనియుఁ జెప్పుచున్నారు. కాని ద్రావిడభాషలలో సంస్కృతాదులలోవలె మొట్టమొదట వాక్యమున క్రియకు ప్రాధాన్యము కలిగినట్లు కనఁబడదు. ప్రాచీనకాలమున అనఁగా సంస్కృతభాషతోడి సంబంధము కలుగుటకుపూర్వమీభాషలలో క్రియాపద మనునదే లేదని చెప్పవలసియున్నది. ఇటీవల క్రియారూపము లని తలంపబడుచున్నవి నిశ్చయముగా క్రియావిశేషణములపైని జేర్పఁబడిన సర్వనామరూపములతోఁ గూడిన పదములు వెళ్లుచున్నాఁడు, అనఁగా వెళ్లుచున్నవాఁడు-"గమనానుకూలవ్యాపారవాన్ సః" అని వెళ్లుచున్నయను క్రియావిశేషణము తచ్ఛబ్దార్థకసర్వనామమునకు విశేషణ మగుచుండుటచే నావాక్యమున క్రియకు ప్రాధాన్యము కలదని గాని కర్తృపదము క్రియతో నన్వయించుచున్న దని గాని చెప్పుట కవకాశము కనఁబడదు. కావున దీనినిబట్టి నామవిభక్తులకు వలెనే క్రియావిభక్తులకును ఈద్రావిడభాషలలో మొట్టమొదట విశేషణవిశేష్యభావమే మూలాధారంబనియు క్రియావిశేషణములేగాని సమాపకక్రియారూపము ప్రాచీనకాలమున లేనేలేక యిటీవల సంస్కృతభాషాసంసర్గముచే నేర్పడినవేమో యని తలంపఁదగియున్నది. ఇట్లు భావకల్పనయుండే యాద్రావిడభాషలకును ఆర్యభాషలకును గొంతభేదమున్నట్లు గ్రహింపవలసియున్నది గావున ద్రావిడభాషాతత్త్వవిమర్శకు లీవిషయమును బాగుగఁ బరిశీలింతురుగాక యని విన్నవించుచున్నాఁడను.

మహాభారతమీమాంస.

—: చర్ల నారాయణశాస్త్రిగారు :—

(గతసంచికశేషము.)

చెల్లకయుండెను బౌద్ధోపాసకులును జైనోపాసకులును జాతుర్వర్ణ్యధర్మమునన్ని విధములను ద్యజించిరి. ఇదేప్రకారముగా నాశ్రమవ్యవస్థయుఁ బడకపోయెను సమాజమునందు గడబిడ ప్రారంభమయ్యెను. మొదట జతుర్థాశ్రమమునం దధికారము బ్రాహ్మణులకు నితరమైనయార్యవర్ణములకే యుండెను; కాని బౌద్ధభిక్షువు లీయాశ్రమాధికారము నందఱకు నిచ్చివేసిరి. దీనివలన, నశిక్షితులై కేవలోదరపోషకు లగువారును, నీచజాతులలోనివారును నగు వందలకొలఁదిబౌద్ధభిక్షువులు బిచ్చ మెత్తుకొనుచు నిటునటుఁ దిరుగ నారంభించుట పరిణమించెను. ఈక్రొత్తధర్మముల ననుసరించినవారు ధర్మముయొక్క యాచరణ మనఁగా కేవలము నీతియొక్క యాచరణము దక్క మఱి యొండుగాదని నిశ్చయించుకొనిరి. తత్త్వవిచారవిషయమునఁ గూడ నీధర్మములు లోకులయొక్క మతములయందు నుప్పెనవంటి యొకయుపద్రవము పొడము నంతదనుక ముందంజవైచెను. ఈధర్మములు పరమేశ్వరుఁడు లేనేలేఁడని ప్రతిపాదించుటకు మొదలిడెను. లేనిచో, నీశ్వరుఁడుండెనా లేదా? యనువిషయము గుఱించి విచారమే మనుష్యునికిఁ జేయరాదని చెప్పెను. అవి ప్రకటముగాఁ మనుష్యునియం దాత్మయే లేదను సిద్ధాంతము స్థాపించుటకుఁగాను ప్రవర్తించెను. సారాంశము, ఈక్రొత్తధర్మములు రెండు నన్నిప్రకారములను సనాతనధర్మముయొక్క మతములకు విరుద్ధములుగా నుండెను. అవి యప్పటిలోకులయందు నిరీశ్వరవాదమును నిరాత్మవాదమును వ్యాపింపఁజేసెను.

శకమునకుఁ బూర్వము మూఁడవశతాబ్దియందు భారతవర్షమున నే ధార్మికావస్థ యుండెనో యయ్యదిపైని వర్ణింపబడినది. దానిఁబట్టి సనాతనధర్మముమీఁదికి బౌద్ధజైనధర్మము లెట్లు దాడివెడలినవో తెలియనగును; అశోకునియొక్క యప్పటిశాసనబలమువలన నపుడే బౌద్ధధర్మమునకు సంపూర్ణమైన విజయము కాలేదు; అయినయెడల దానికిఁ గేవల మారంభమేమై యుండెను. కాని సనాతనధర్మమునకు నతఃస్థితములైన యాదాడులను సహించుటకై యప్పుడు సామర్థ్యము లేకుండెను. మన ప్రాచీనసనాతనధర్మమందుఁ గూడ నాసమయమున ననేకములైన మతమతాంతరములు ప్రచలితములై యుండెను. వానియందుఁ బరస్పరము కలహమగుచుండెను. శత్రువులయొక్క దాడులకుఁ బ్రతీకారము చేయుటకై యావశ్యకమైన యైక్యమును స్నేహము నాసమయమున సనాతనధర్మమునందు బొత్తిగా లేకుండెను

కొందఱు విష్ణువుని బ్రధానదేవతగా నెంచి పాంచరాత్త్రమతము ననుసరించిరి; కొందఱు శివుని బ్రధానదేవతగా నెంచి పాశుపతమతమున నవలంబింప మొదలిడిరి; మఱికొందఱు దేవిని బ్రధానశక్తిగా నెంచి శాక్తమతము ననుసరించిరి; కొందఱు సూర్యుని, కొందఱు గణపతిని, మఱికొందఱు స్కందుని నుపాసించిరి. ఈయుపాసకులయందు సంపూర్ణమైన శత్రుభావముండెను. వీరియందు కేవలము దేవతలను సంబంధించికాక, తత్త్వవిచారములను సంబంధించియు మిక్కిలి బద్ధవిరోధమేర్పడెను. యజ్ఞయాగాదులవిషయమునఁ గూడ లోకులవిచారము లిటునటుఁ గదల నారంభించెను. తత్త్వజ్ఞానము విషయమై వేదాంతమునకును సాంఖ్యమునకును జగడము జరుగుచుండెను. అన్నిటికంటెను గొప్పకష్ట మిదియైయుండెను. ఏది యనఁగా, సనాతనధర్మముయొక్క యాదిగ్రంథములైన వేదములు సర్వసాధారణముగా దుర్బోధములై యుండెను. సామాన్యులందఱుఁ దెలిసికొనుటకుఁ దగిన యేయొకగ్రంథమును నాసమయమున లేకుండెను. ప్రాచీనకాలముననందలి పెద్దపెద్ద పూర్వికులయొక్కయు నవతారపురుషులయొక్కయు వర్ణన యిటునటుఁ జిందరవందర యగుట తటస్థించెను. వారు గాథారూపములైన చిన్నచిన్న యాఖ్యానములయందు లుప్తప్రాయులై యుండిరి. నీతిని ధర్మమును శిక్షించి సమాజమునందు నీతిమంతులు నగుటకు స్ఫూర్తిని బుట్టింపఁ జాలినగ్రంథములు బొత్తిగా లేవయ్యెను. ఋషులయొక్కయు, రాజులయొక్కయుఁ జిందరవందరమైన వంశావళులు సూతులయు బట్టువాండ్రయు జీర్ణములైన చిన్నచిన్న పుస్తకములయందుఁ దఱచు నష్టప్రాయములైయుండెను తఱచు పరాక్రమవంతులైన పూర్వికుల విస్మరణమే యయ్యెను. ఇట్టి యవస్థయందుఁ బై రెండునాస్తికధర్మముల నెదుర్కొనుట సనాతనధర్మమునకు నింకను మిక్కిలి కఠినమైనపని యయ్యెను. సనాతనధర్మాభిమానులైన విద్వాంసులు బౌద్ధజైనధర్మములకే విజయము కలుగునని భయంపడ నారంభించిరి.

ఇప్పు డిచ్చటఁ గొన్నిప్రశ్నలు కలుగుచున్నవి. ఏవి యనఁగా——మన ధర్మప్రతిపాదకములైన యనేకప్రసిద్ధగ్రంథము లప్పుడు లేవా? ఆసమయమున రామాయణము మనుస్మృతియు జాడలేవా? వేదాంతము, న్యాయము సాంఖ్యము, మీమాంసాసూత్త్రములు నెందుబోయినవి? ఏమి? ఆసమయమునఁ బురాణములు నితిహాసములు లేనేలేవా? ఈప్రశ్నము లన్నిటికినిఁ జెప్పు

అనియే యుత్తరము ఈగ్రంథము లిప్పుడేసమయమున నగుపడుచున్నవో; ఆస్వరూపమున నవి మహాభారతము తరువాతఁ జేయఁబడినవి. ఈ కాలనిర్ణయమునుగూర్చిన విచారము సందర్భానుసారముగా ముందు చేయఁబడును. ఇక్కడ మాత్రము ఇప్పటి రామాయణము శకమునకుఁబూర్వము మొదటి శతాబ్దియనియు, నిప్పటిమనుస్మృతికిఁగూడ సమయ మదేయనియు నింతచెప్పినఁ జాలును. వేదాంతసూత్రములు యోగసూత్రములును శకమునకుము నుపు, రెండవశతాబ్దివి. ఆసమమునసాంఖ్యసూత్రముల జాడయే లేదు. వర్తమానస్వరూపముగల పురాణము లప్పుడులేవు. ఈగ్రంథములన్నియు నప్పుడు బీజరూపమున నుండియుండును; వాటియొక్క యెవిస్తర మీసమయముననగుపడుచున్నదో, యది నిస్సందేహముగా మహాభారతమునకుఁ దరువాతిది నై యున్నది. వేయేల, మహాభారతముయొక్క ప్రత్యక్షోదాహరణమువల్లనే యీధార్మికగ్రంథము లన్నింటికిని సంపూర్ణస్వరూపము నిచ్చుటకై స్ఫూర్తి సనాతనధర్మీయులైన యాచార్యులకుఁ గలిగెననుటకు సందేహములేదు. అనగా, ఐతిహాసికదృష్టివలన, నీయన్నిగ్రంథములయొక్క పూర్వస్వరూపమును నిశ్చయించుటకు నిపుడు మహాభారతమే యొక సాధనముగాఁ జూడఁబడుచున్నది. ఈప్రకారముగా నశోకునిసమయమున, లేక యాసమయమునకు సమీపమున, బౌద్ధజైనధర్మములుచేసిన ముట్టడికిఁ బ్రతిక్రియ గావించుటకు సనాతనధర్మావలంబులయొద్ద నేమియు సాధనములేక యుపాయము లేదయ్యెను, వారి ధర్మము ను భిన్నభిన్నమతములు ముందువెనుకలకు లాగుచుండెను. ఇట్టి యవస్థయందు సౌతి భారతమునకు మహాభారతబృహత్స్వరూపము నిచ్చెను, సనాతనధర్మములో నియంతఃకలహములను దూరముగాఁ జేసెను. అన్నిమతములు నొకచోఁజేసి వానియందు మైత్రి నెలకొల్పుటకుఁ బ్రయత్నముచేసెను, కథల నన్నింటి నొకచోట సంగ్రహించి యాకథలకు సముచితములైన స్థానముల నిచ్చి భారతగ్రంథముయొక్క శోభను వృద్ధిపఱచెను; మఱియు సనాతనధర్మముయొక్క యుదాత్తస్వరూపమును లోకుల మతమునందుఁ జొనిపి సనాతనధర్మావలంబులయందు నొక నూతనశక్తిని బుట్టించుటకు మహత్త్వపూర్ణమైన పని జేసియుండెను. కొందఱు మహాభారతగ్రంథమునఁ జాలఁగథల యాడంబరము మాత్రమున్నది యని చెప్పుచున్నారు. కాని యిది యసత్యము నిస్సందేహముగ మహాభారతము గజశరీరమువలెఁ మిక్కిలి పెద్దదిః కాని. యుక్తి

యేనుగులాగుననే సుందరము, సుశ్లిష్టము సుబద్ధముకూడ నైయున్నది. ఈసంపూర్ణగ్రంథమొక్క సూత్రమునఁ జేయఁబడినదై యగుపడుచున్నది. సనాతనధర్మముయొక్క విరోధరహితమైన యుపదేశమునుజేయుటయే యీసూత్రముయొక్క ప్రధానోద్దేశము ఈయుద్దేశ్యము సిద్ధించుటకై యానుషంగికముగాఁ దత్త్వజ్ఞానము, ఇతిహాసము, రాజధర్మము, నీతిలోనుగా ననేక విషయములయొక్క సమావేశము దానియందుఁ జేయఁబడియుండెను. దీనివలన, మహాభారతగ్రంథమునందు వర్తమానహిందూధర్మములోని యన్నిశాఖలకు, ననఁగా శైవులకు, వైష్ణవులకు, వేదాంతులకు, యోగులకు, మిగిలిన యందఱు లోకులకునుగూడ సమానమైన పూజ్యభావము పరిణమించెను. ఈమహాభారతముయొక్క రచన వ్యాసమహర్షియొక్క యప్రతిమమైన మూలమగు జయరూపమైన పునాదిమీఁదఁ జేయఁబడియున్నది, ఇందువలన వ్యాసమహర్షియొక్క యప్రతిమమైన కవిత్వము, తత్త్వజ్ఞానము, వ్యవహారనిపుణత, వీటియొక్క స్ఫూర్తికూడ సౌతికి నుత్సాహజనక మయ్యెను. ఉక్తమైన వివేచనయొక్క యాధారముమీఁద నిపుడు మనము, సౌతి తనయుద్దేశ్యము సిద్ధించుటకు భారతమునుండి మహాభారతము నెట్లు నిర్మించె ననువిషయముయొక్క విచారము గావింతము.

ఆరంభమున, నీప్రకారముగా వివేచనచేయుట చాలఁ గఠినమైన కార్యమని చెప్పవలసియున్నది. మనము మునుపు, వ్యాసమహర్షియొక్క మూలగ్రంథమునకును, వైశంపాయనునియొక్క భారతమునకును మిక్కిలి యంతరముండదని చెప్పియుంటిమి. కాని భారతమునఁ గేవలము 24000 శ్లోకము లుండెను. మహాభారతమునందు వాటిస్థానమున నొక లక్ష శ్లోకములున్నవి. అప్పుడుమనము, ఈయధికసంఖ్య సౌతి చేర్చినదేయని యెంచవలసియున్నది కాని యిట్లు తలఁచిన వారమయ్యు, నే నైతిహాసికప్రమాణములు పైసి జేయఁబడిన వివేచనయందున్నవో, యవిగాక మఱి యితరములైన దృఢప్రమాణముల వేనిని నీయఁజాలము; ఈవిషయమైన విచారము సాధారణానుమానమువల్లనే చేయఁబడఁగలదు. సౌతి యేభాగములను, దనసమయమునఁ బ్రసిద్ధములైన విషయములయొక్కయు గాథలయొక్కయు నాధారమున గ్రంథములోఁ గలిపియుండెనో, యాభాగములను గుఱించి, యవి వ్యాసమహర్షియొక్క యుదాత్తమైన మూలగ్రంథముయొక్క స్ఫూర్తివల్లనే చేర్పఁ

బడినవి యనియే యెంచవలయును. ఇట్టియవస్థయందు నొకదృష్టివలన, నా భాగముల కర్తృత్వముకూడ వ్యాసునికే యిచ్చివేయఁజాలుదుము. ఏప్రకారము కొందఱులోకులు తమవిశిష్టమతములకొఱకు నొకసగము ప్రక్షిప్తభాగమును నడుమనే యసంబద్ధముగా దూర్చుచున్నారో యట్లుసౌతియొక్క యీ కార్యముకాదు. సౌతియొక్క మహాభారతగ్రంథమునందుఁ బ్రాచీన సనాతన ధర్మముయొక్క యుదాత్తస్వరూపమే విశేషరూపమున నావిష్కరింపఁబడియున్నది. యని సంక్షేపముగాఁ జెప్పఁగలము; మఱియు నేయేప్రక్షిప్తభాగములు చేర్పఁబడియున్నవో, యవి మూలగ్రంథములయొక్కయు, గాథలయొక్కయు, నాధారము మీఁదనున్నవి.

(1) ధర్మముయొక్క నైక్యము.

భారతమును మహాభారతముగాఁ జేయుటలో సౌతియొక్క మొదటి యుద్దేశ్యము ధర్మమునకు నైక్యము సిద్ధింపఁజేయుటయై యున్నది. మూల భారతగ్రంథమునందు శ్రీకృష్ణుని ప్రశంస అనఁగా విష్ణువుయొక్క స్తుతియొక్కవగా నున్నదని స్పష్టముగా ననుమానింపవచ్చును. కాని హిందూధర్మమునందు విష్ణువుకంటె నితర దేవతలుకూడ నుపాసింపఁదగినవారు గా నెంచఁబడుచున్నారు. సమస్తమహాభారతమునకు సనాతనధర్మగ్రంథముయొక్క సర్వమాన్యమైన స్వరూపమును బ్రాప్తింపఁజేయుటకై దానియందు భిన్నదేవతలు కూడ స్తుతింపఁబడుట యావశ్యకమయ్యెను. అదికూడ భిన్నభిన్నోపాసనల యందు విరోధమును బెంపొందింపనిదిగా నుండవలయును. ఇట్టిప్రధానదృష్టితో సౌతి మహాభారతమునకు వర్తమానస్వరూపము నిచ్చెను. విశేషించి శైవవైష్ణవమతములు రెండింటికి నేకీభావమునతఁడు మిక్కిలి బాగుగాఁజేసెను. తఱచు లోకులు, శాంతిపర్వము, అనుశాసనపర్వము ఈరెండును మూలభారతము లోనివా? కావా? యని ప్రశ్నించుచుందురు. ఏపర్వములు మిక్కిలి పెద్దవో యవి మూలభారతములోనివి కావని మనముముందే చెప్పియుంటిమి, కాఁబట్టి యీపర్వములు సౌతివియని సిద్ధమగుచున్నది. కాని యీపర్వములలో నివిషయములు మూలభారతములోనివే. ధార్మికదృష్టిచేత నన్నిమతములకు సమావేశము గావింపవలయునని సౌతి యీపర్వములను జాలహెచ్చుచేసెను. ఈకారణముచేతనే మహాభారతమునకు ధర్మగ్రంథముయొక్క సంపూర్ణస్వరూపము ప్రాప్తమయ్యెను. తరువాతఁ జేయఁబడిన గ్రంథములన్నిటియు కాని

వచనములను స్మృతిసమానముగా నంగీకరించుచున్నవి. సనాతనధర్మముతోఁ గూడ శైవవైష్ణవమతములయైక్యముఁ జేయుటకు సౌతిమహాభారతమునందుశివస్తుతివిషయములైన యనేకోపాఖ్యానముల నెలకొల్పెను. ఈయుద్దేశముతో ననుశాసనపర్వమున నుపమన్యువుయొక్క యాఖ్యానము నిచ్చెను; అక్కడఁ జేయఁబడిన శంకరస్తుతిని బ్రత్యక్షముగా శ్రీకృష్ణునిముఖమునుండియే చేయించెను. అందు జాంబవతికిఁ బుత్త్రుఁడు కలుగవలయు ననుకోరికతో శ్రీకృష్ణుఁడు శంకరు నారాధించెనని వర్ణింపఁబడినది. ఏప్రకారముగా భారతమున విష్ణుసహస్రనామములు చేర్పఁబడినవో, యదేప్రకారముగా నిందు నందికేశ్వరునిచేతఁ జెప్పఁబడిన శివసహస్రనామములయొక్క యుపదేశము నుపమన్యువు శ్రీకృష్ణునికిఁ జేసెను; శివు నారాధించి యనేకఋషులు వరములను బొందిరనికూడఁ జెప్పఁబడినది. ఏమతముననుసరించి, సనాతనధర్మావలంబులయొక్క శివుని, విష్ణుని, బ్రహ్మ నొకటిచేసి ధార్మికమైన భేదము రూపుమాపఁబడియెనో; యది యీయాఖ్యానమునందే ప్రతిపాదింపఁబడెను. ఇందుఁ బరమేశ్వరుని కుడివైపునుండి బ్రహ్మయు, నెడమవైపునుండి విష్ణువును, నడుమనుండి రుద్రుఁడును, బుట్టిరని వర్ణనకలదు. ముందువెనుక సందర్భములఁబట్టి యుపమన్యువుయొక్క యీయాఖ్యానము సౌతిచేతఁ గ్రొత్తగాఁ జేర్పఁబడినదని తెలియుచున్నది. శ్రీకృష్ణుఁడొక వేయి సంవత్సరములదనుక తపము చేసెననికూడ నిందుఁ జెప్పఁబడినది. ఇందువల్ల నీయాఖ్యానము మూలభారతమునం దుండదని సిద్ధించుచున్నది. భారతమున నేవ్యక్తియొక్కయు నాయుఃపరిమాణము నూటికిఁ బైని జెప్పఁబడలేదు; అనఁగా వేయివత్సరముల కల్పన తరువాతిదియై యున్నది. శంకరుని స్తుతించుకొనుటకు స్థానాంతరములయందుఁగూడ సౌతి యనేక నవీనప్రసంగముల వర్ణనచేసెను. ద్రోణపర్వమున, నర్జునుఁడు జయద్రథుని జంపుటకుఁ బ్రతిజ్ఞచేసినపుడు, ఈయసంభవకార్యము నతనిద్వారా సిద్ధింపఁజేయుటకై శంకరునుండి యర్జునుఁడు వరమునుబొందుకొనుటకు శ్రీకృష్ణుఁడు సమ్మతినిచ్చెను. అర్జునుఁడు శంకరుని బ్రసన్నుఁజేసి యతనినుండి పాశుపతాస్త్రము సంపాదించెను. (అ॥ 90-93) కాని కిరాతార్జునీయమునఁ జేయఁబడినవర్ణన ననుసరించికూడ, శంకరునుండి పాశుపతాస్త్రమును బొందినకథ వనపర్వమున నైతమున్నది. దీనిఁబట్టి పాశుపతాస్త్రమును దరువాతఁబొందినట్లు చెప్పుచున్న యీకథ యొకింత చమత్కారముగ నగుపడుచున్నది.

సౌతి బుద్ధిపూర్వకముగా దీనిఁగూడఁ జేర్చెనని విశ్వాసము కలుగుచున్నది; ఎందుచేత ననఁగా నీకథయందు శ్రీకృష్ణుఁడు తనకుఁ దానే శివస్తుతిని బ్రోత్సహించెనని యున్నది. సారాంశము, శ్రీకృష్ణుఁడు శివోపాసకుఁడనియు, శివుఁడు విష్ణూపాసకుఁడనియు, నుభయులకుఁ గలయికను సూచించుకథలను జేర్చి సౌతి శైవులకు వైష్ణవులకును విరోధముం బోఁ గొట్టుటకుఁ బ్రశంసనీయమైన ప్రయత్నముచేసెను. ఇటువంటి వింకను జాల నాఖ్యానములు కలవు. సౌప్తికపర్వమున, నశ్వత్థామ నిద్రించుచున్నవీరులయొక్క గొంతుకలు నులుముటకు వెళ్లునప్పుడు ఆతఁడు ముందుగాఁ దనతలఁ గాటువేసికొని శంకరుని సంతుష్టుఁజేసెననియున్నది. (సౌప్తికపర్వము, అధ్యాయము 7). ఇచ్చటఁ గూడ శంకరుఁడు "కృష్ణుఁడు నాయందు భక్తికలవాఁడు, కావున నతండు నాకత్యంతప్రియుఁడు" అని చెప్పెను. ఈపర్వమునకుఁ జివర లింగపూజయొక్క మహిమ వర్ణింపఁబడినది, శ్రీకృష్ణుని ముఖమునుండి శంకరుని ప్రశంసకూడఁ జేయింపఁబడినది. తాత్పర్యమేమనఁగా ప్రతిచోటను శివునికి, విష్ణునికి నైక్యముసిద్ధింపఁజేయుటకై సౌతి ప్రయత్నించియుండెను. (చూడుఁడు సౌప్తికపర్వము, అధ్యాయము 18). మోక్షపర్వమునందున్న నారాయణీయోపాఖ్యానము మూలభారతములోనిది కాదు, ఇఁక నేమంటే సౌతి చేర్చినదిగనే యున్నది. (అధ్యాయము 334–348) ఇవి పాంచరాత్రిమతమునుండి సంగ్రహింపఁబడినదిగా నగుపడుచున్నది. స్వభావముగా నాది పాంచరాత్రమతము, శంకరుఁడు విష్ణువుకన్నఁ దక్కువయని వర్ణించియుండును. వానికి భక్తుఁడనికూడఁ జెప్పియుండును; కాని సౌతి మతైక్యముఁ జేయు ప్రయత్నమును ననుసరించి, తన వర్ణనయందు, గొంత మార్పుచేసియుండెను. అదేదియనఁగా, నారాయణుఁడును శంకరుఁడు నొకరి నొకరు యుద్ధమునందు జయింపలేనియపుడు బ్రహ్మ శంకరుని బ్రార్థించి యతనిని నారాయణునికి భక్తుఁడుగాఁజేసెను. అప్పుడు నారాయణుఁడు చెప్పెను—"ఎవఁడు నీకుభక్తుఁడో, వాఁడు నాకుఁగూడ భక్తుఁడు ఎవఁడు నిన్నెఱుఁగునో, వాఁడు నన్నుఁగూడ నెఱిఁగినవాఁడు నీకు నాకు నావంతయు భేదములేదు. నీ శూలప్రహారచిహ్నము నావక్షస్థలమునందుఁ జిహ్నితమైయున్నది. కనుక నందఱు నన్ను శ్రీవత్సుఁడందురు; మఱియు నాహస్తచిహ్నము నీకంఠమున నంకితమైయున్నది. కాఁబట్టి యందఱు నిన్ను శ్రీకంఠుఁడందురు" ఈప్రకారము పాంచరాత్రమతమునుగూడ సౌతి శివవిష్ణువుల నైక్యముప్రకటించు లాగెను.

సౌతి మహాభారతమున భీష్మపర్వము (అధ్యాయము 23) నందు దేవిస్తుతికి నవకాశమిచ్చెను. యథార్థమున నీస్తుతి యిక్కడ లేకున్న బాగుండును. దీనికిఁ గారణమేమనఁగా, యుద్ధోత్సుకుఁడైన యర్జునునికి దుర్గాదేవిఁ యుద్ధమునందు నీకు జయమగునని వరమిచ్చినపుడు తరువాత భగవద్గీతకుఁ బ్రసంగమే యుండదు. అప్పు డర్జునుని మనసునందు "యద్వాజయేమ యదివా నోజయేయుః" అని శంకయే కలుగక యుండును. శ్రీకృష్ణుని యాజ్ఞవల్లనే యీదుర్గాస్తుతి యితరత్రకూడ నగుపడుచున్నది. స్కందుని స్తుతిప్రశంసల భాగమును సౌతి వనపర్వమునను౦చెను. ఈప్రకారముగా వేరువేరైన యుపాస్యదేవతలకు నొక గ్రంథముననే విరోధరహితమైన స్థానములనిచ్చి సౌతి సనాతనధర్మైక్యమునకుఁ బ్రశంసనీయమగు కార్యమును జేసెను. దీనితోపాటు భిన్నభిన్నములైన మతములను మోక్షమార్గములను గూడ నొకటిగాఁ జేయుటకు యత్నముసయితము సౌతికిఁ జేయవలసియుండెను. ఆసమయమున భిన్నభిన్నోపాసనలతోఁగూడ భిన్నభిన్నతత్త్వజ్ఞానములకును బ్రచారమగుచుండెను. ఈవిషయములగుఱించి యేగ్రంథము లిపుడు ప్రమాణములుగా నెంచఁబడుచున్నవో యవి యాసమయమున లేకుండెను. ఈవిషయము మునుపుచర్చింపఁబడినది. ఆవిషయముల యుపదేశము మఱి యితరగ్రంథముల ద్వారాముఖతః చేయఁబడుచుండెననియు, వాటియందుఁ బరస్పరవిరోధములు కూడఁ జాలవృద్ధినొంది యుండెననియు నిస్సందేహముగాఁ జెప్పవచ్చును. సౌతికీవిరోధమును నశింపఁజేయుట యావశ్యకమయ్యెను. ఈవిధముగా వేదాంతము, సాంఖ్యము, యోగము, పాంచరాత్రము, పాశుపతము, మొదలగు ననేకమతముల నేకము చేయుటయతనికి నావశ్యకమయ్యెను. భగవద్గీత మూలభారతము లోనిదా? లేక సౌతి వృద్ధిచేసినదా? యను ప్రశ్నమిచ్చట మిక్కిలి మహత్త్వముకలది. తుట్టతుదకు రెండుగ్రంథములలోనిది లేక భారతమహాభారతములలోనిది; ఇంతియేకాక, ఇద్దఱు గ్రంథకారు లదిలేక వ్యాసవైశంపాయనులది యట్లే సౌతిది యనికూడ నవశ్య మెంచవలయునని సిద్ధించియున్నది. అయినను భగవద్గీతాసంబంధమైన ప్రశ్న మెటుల నున్నది యటులనే యున్నది. ఆలోచింపఁగా భగవద్గీత మూలభారతములోనిదే దానిని సౌతి మఱియే స్థానమునుండియుఁ దీనికొనివచ్చి మహాభారతమునం దూర్చి యుండలేదు. ఈవిషయము విస్తరించి తుదిని వివేచింపఁబడును. పాంచరాత్ర పాశు

పతమతములు రెండిటియొక్క ప్రచారము గీతాసమయమున లేదు. ఆసమయమున వేదాంతము, సాంఖ్యము, యోగము, నీమూఁడు తత్త్వజ్ఞానములు ప్రసిద్ధములైయుండెను. వీనినైక్యమునకు భగవద్గీత యత్నించియుండెను. ఆ ప్రయత్నమును సౌతి తన సమయమున నెక్కువగా రక్షించెను. పై రెండు క్రొత్తమతములలోని యభిప్రాయముల నతఁడు తనప్రయత్నమునఁ గలిపివైచెను. ఇందుకొఱకు సౌతి మహాభారతమునఁ జాల నుపాఖ్యానములను, ప్రకరణములను జేర్చెను. మునుపుప్రసిద్ధములైన వేదాంతము, సాంఖ్యము, యోగము నీ మూఁడుమతములయొక్క యావిష్కరణములను వానియున్న తిననుసరించి, యతఁడు తన గ్రంథమునఁజేసెను. ఇటువంటి ప్రయత్నమునకు మచ్చు 'అనుగీత'నైయున్నది. ఇది సౌతి నిర్మించిన క్రొత్తప్రకరణము. ఇది కాక సాంఖ్యము, యోగము, వేదాంతము నీమూఁడు మతములలోని యభిప్రాయములను సవిస్తరముగాఁ బ్రతిపాదించు ననేకాధ్యాయములు ప్రతిచోట విశేషించి శాంతిపర్వమందు, నగుపడుచున్నవి. పూర్వోక్తానుసారముగాఁ పాంచరాత్రమును నారాయణీయోపాఖ్యానములోఁ గలిపి యావిష్కరించెను. మహాభారతమునఁ బాశుపతమతమును సౌతి విస్తరించి ప్రకటింపకుండుట యాశ్చర్యకరముగా నున్నది. ఈమత మాసమయమునఁ బ్రచలితమైయుండెననుటకు సందేహములేదు. దానిని స్పష్టముగా నుచ్చరించి కూడనుండెను. సౌతి మహాభారతకాలమునఁ బ్రచలితములైన మతముల నీప్రకారముగాఁజెప్పెను:—

సాంఖ్యం యోగః పాంచరాత్రం వేదాః పాశుపతం తథా
జ్ఞానాన్యేతాని రాజర్షే విద్ధి నానామతానివై॥
ఉమాపతి ర్భూతపతిః శ్రీకంఠో బ్రహ్మణః సుతః
ఉక్తవా నిదమవ్యగ్రో జ్ఞానం పాశుపతం శివః
పాంచరాత్రస్య కృత్స్నస్య వేత్తాతు భగవాన్స్వయమ్॥

(శాంతి, అధ్యా. 349. 64-68)

ఈప్రకారముగాఁ బాశుపత పాంచరాత్రములను రెండు భిన్నమతములను మహాభారతమందు స్పష్టమైనరీతి నుచ్చరించెను, కాని, సౌతి తరువాత నివన్నియు నొక్కనారాయణునే యుపాసించుమార్గములని చెప్పెను:—

సర్వేషుచ నృపశ్రేష్ఠ జ్ఞానేష్వేతేషు దృశ్యతే
యథాగమం యథాజ్ఞానం నిష్ఠా నారాయణః ప్రభుః॥

అనఁగా- ఓనృపశ్రేష్ఠుఁడా, విచారింపఁగా నిన్ని భిన్నభిన్న పథము లున్నవి. అయినను నివియన్నిట నొకవిషయము సమానముగాఁ గనుపట్టుచున్నది. అదేదియనఁగా నీమతము లన్నిటియందు నాగమజ్ఞానముల రెండిటిననుసరించి యేపరమగతి నిశ్చయింపఁబడ్డదో, యది ప్రభువగు నారాయణుఁడే."

సాంఖ్యము, యోగములోనగు భిన్నభిన్న తత్త్వజ్ఞానములయందు నేవి రోధముండెనో, దానిని రూపుమాపి యీయన్నిమతములయందు సౌతియొక్క మహాభారత మేకత్వము నెట్లుస్థాపించెనో, యీవిషయము నిచ్చట విస్తరించి చర్చింపవలసిన యావశ్యకతలేదు. ముందునకుఁ బోయి యీవిషయము సవిస్తరముగా వర్ణింపఁబడును. సనాతన ధర్మమునకు నింకను నావశ్యకములైన యంగములుకూడ నున్నవి; ఏవియనఁగా యజ్ఞము, యాగము, తీర్థము, ఉపవాసము, వ్రతము, దానము, మొదలగునవి. వీనిని గూడ విస్తరించి మహాభారతమునఁ బ్రతిచోట సౌతి వర్ణించియుండెను. ఈవర్ణన విశేషించి యనుశాసనపర్వమందు నగుపడుచున్నది. హింసావిషయము యజ్ఞసంబంధమున మిక్కిలి మహత్త్వముకలది. సనాతన ధర్మావలంబులయందు బౌద్ధులకుఁ బూర్వమునుండియు, యజ్ఞములయందుఁ బశువధము చేయఁదగునా ? తగదా ? యను విషయమున వాదప్రతివాదములు జరుగుచుండెను. వైదిక మతాభిమానులు పశువధ మావశ్యకమని తలఁచుచుండిరి. సౌతి రెండుమతములను గౌరవించి మహాభారతమున వానికి స్థానమిచ్చెను. ఈవిషయమై యతంపొక సంపూర్ణమైన యధ్యాయమే కలిపెను. యుధిష్ఠిరుని యశ్వమేధ యజ్ఞమును సంపూర్ణముగా వర్ణించినపుడు దానియందుఁ జేయఁబడిన హింసయొక్క వర్ణన సర్వసాధారణముగాఁ గొంత యనిష్టముగఁ దోఁచియుండుననుట సంభవము. "అనేక దేవతల నుద్దేశించి యనేకపశుపక్షులు స్తంభమునఁ గట్టఁబడెను; ఉత్కృష్టము ముఖ్యము నగునశ్వరత్నముగాక మూఁడువందలు పశువులు యజ్ఞస్తంభమునఁ గట్టఁబడి యుండెను" ఇత్యాదివర్ణన విని యహింసా మతవాదులైన లోకులకు నేవ కలిగియుండును. ఇందు ముంగిసయొక్క కథ చెప్పఁబడి యున్నది. దాని యుద్దేశము హింసాయుక్తమైన యశ్వమేధమును నిందించుటయే. ఒకఋషి ధాన్యపు గింజలు కొన్ని భోజనమునకు నేఱుకొనియుండెను. అవి యతిథియైన యొకవిప్రునికి దానముచేసి తాను బ్రాణత్యాగము చేసెను. ముంగి చెప్పెను—"ఆ సక్తుయజ్ఞమున నాతల సువర్ణమయ మయ్యెను. నామి

గిలినయంగము యుధిష్ఠిరయజ్ఞమున సువర్ణమయ మగునో కాదో యని యిపుడు తెలియుటకు నేనిచ్చటఁ గూడ నిటునటుదొర్లి కొట్టికొంటిని." కాని దాని శరీరము బంగారపుదికాలేదు, కాఁబట్టి తుదిని యజ్ఞసమాప్తి సమయమున నయ్యాది యజ్ఞమును నిందించెను. ఈకథవలనఁ బ్రత్యక్షముగా యజ్ఞమహింసాయుక్తము కావలయునా లేక కాఁగూడదా యనుప్రశ్నము బయలుదేఱుచున్నది. వైశంపాయనుఁడు వసువుయొక్క శాపకథను వినిచెననియు, ఋషులహింసాయుక్తమైన యజ్ఞముయొక్క పక్షమునే స్వీకరించిరనియుఁ, దరువాత వర్ణింపఁబడినది. (అ. 90) దీని తరువాతి యధ్యాయమందు నగస్త్యుని యజ్ఞకథయున్నది. ఇందు, బీజములనుండియే యజ్ఞము జరుగుచుండెడిదనియు నింద్రుఁడు క్రోధమువలన వర్షములు కురియకుండఁ జేసినయపుడు, తనసామర్థ్యముచేత బీజములఁ బుట్టింతునని యగస్త్యుఁడు ప్రతినవట్టియుండెననియుఁ జెప్పఁబడియున్నది. దీనిఁబట్టి వైసకులాఖ్యానాధ్యాయములు రెండును మూలభారతమునకుఁ బిమ్మటివి యగునని స్పష్టమగుచున్నది. భారతకాలమున నహింసాపక్ష మింతప్రబలముగాలేదు. తరువాతఁ గ్రమముగా నీపక్షము ప్రబలముకానారంభించెను. అప్పుడీకథలు తయారైయుండెను. సౌతి వానిని దనమహాభారతమందుఁ గలిపియుండును. ఈపక్షము బహుధా దక్షిణదిశది యైయుండును. ఎందుచేతననఁగా నగస్త్యుఁడు దక్షిణదిక్కునందలి ఋషియై యున్నాఁడు. కాని యీకథలవలన వైదికహింసయందు నభిమానముగల పక్షమునకుఁ గ్రోధము వచ్చెను. ఇందుచేత సౌతి నకులము చేసిననింద క్రోధమునకు శాపమున్నకారణమున నాస్వరూపమునఁ గ్రోధముచేతఁ జేయఁబడిన దని యంతిమాధ్యాయమునందుఁ జేర్చెను. సారాంశము, ఇందు రెండుపక్షముల వర్ణనయుఁ జేయఁబడినది. అయినను నిర్ణయమేమియు నగుపడదు. సౌతి రెండుపక్షములకు నొడంబడిక చేయుటకై యత్నించెనని తెలియుచున్నది.

(2) కథాసంగ్రహము.

మహాభారతమును విస్తరించుటయందు సౌతియొక్క రెండవ యుద్దేశము కథలను సంగ్రహించుటగా నగుపడుచున్నది. అనేకులైన రాజులయొక్కయు, ఋషులయొక్కయు నేకకథలు లోకులయందు లేక చిన్నచిన్నగాథలయందు నిటునటుఁ జిమ్మఁబడి యుండెనో యవన్నిటి నేడనొక స్థానమున సంగ్రహించుట యావశ్యకమై యుండెను. ఈకథలచేత సనాతనధర్మమున

కొకవిధమైన యుత్తేజనము ప్రాప్తింపఁగలదియై యుండెను. ఇదిగాక, ప్రాచీన ములైన చారిత్రికవిషయముల నొకచోటఁ జేర్చి సనాతన ధర్మావలంబులైన పూర్వులకు నభిమానమును బురికొల్పుటకూడ నావశ్యకమై యుండెను. భారతీయ కథావిషయమునఁ గూడఁ జాల భిన్నభిన్న విషయములు తరువాతఁ బ్రచలితములై యుండు ననుట సంభవము. ఈవిషయముల నన్నిటి నొకచోఁ జేర్చి మహాభారతమును బ్రచలితములైయున్న సమస్తకథలకు నొక పెద్ద భాండాగారముగాఁ జేయుటకుఁ బ్రయత్నించెను. బౌద్ధులును జైనులును భారతఖండమునందుఁ బ్రాచీన ప్రసిద్ధపురుషులయొక్క కథలను దమతమ ధర్మము యొక్క స్వరూపమునందుఁ గలుపుటకు నే ప్రయత్నము చేసియుండిరో దానిని సౌతి తన మహాభారత కథలద్వారా చక్కఁగా నాటంకపఱిచెను. ఈవిధముగా నేయాఖ్యానములను నేయుపాఖ్యానములను సౌతి మహాభారతమునఁ గలిపెనో వానినన్నిటిని వేర్వేఱుగా నెన్నికచేసి యిచ్చుటఁ జెప్పుట కఠినమైన కృత్యము. అవి యన్నియుఁ గ్రొత్తగా రచింపఁబడి యుండునని చెప్పఁజాలము. ఈకథలన్నియుఁ బ్రాచీనములైయున్నవి. ఆసమయమునందలి జనులు వానినంతకుఁ బూర్వము నుండియు, నెఱుఁగుదురు. అంతేకాక, రాష్ట్రీయభావములతోఁ గూడ వానికి గాఢమైన సంబంధ ముండెను, కనుక మహాభారతము వంటి రాష్ట్రీయగ్రంథమునందు నయ్యవి సంగ్రహింపఁబడుట మిగుల నావశ్యకము. ఇటువంటి కథలకుఁ గొన్ని యుదాహరణములు క్రింద నీయఁబడుచున్నవి.

(1) షోడశ రాజీయోపాఖ్యానము ద్రోణపర్వమున నున్నది. ఇది యొక ప్రాచీనాఖ్యానము, దీనియొక్క మూలస్వరూపము శతపథబ్రాహ్మణమున నగుపడుచున్నది. ఆర్యావర్తమునందు నశ్వమేధము చేసిన ప్రసిద్ధుల పేరు లిందు నీయఁబడియున్నవి. ఉత్సాహకరమైన వారి వర్ణనకూడ నిందుఁ జేయఁబడినది. ఈయాఖ్యానము మూలభారతమునందుఁ గూడ నుండుననుట సంభవము కాని యిది పిమ్మట సౌతిచేత శతపథములనుండి గైకొని చేర్పఁబడియుండు నని యధికమైన యూహ కలుగుచున్నది.

(2) రామాయణములోని సంపూర్ణకథ వనపర్వమునందు రామోపాఖ్యానమున నున్నది. నిస్సందేహముగా నిది సౌతిచేతఁ గలుపఁబడినది. ఎందుచేత ననఁగా, ఇంతపెద్దయుపాఖ్యానము మూలభారతము నందుండుట సంభవ

ముకాదు. ఈయుపాఖ్యానమును జదివినయెడల నిందు నేదో మఱియొక ప్రసిద్ధగ్రంథముయొక్క సంక్షిప్తస్వరూప మీయఁబడెనని స్పష్టముగాఁ దెలియుచున్నది. మహాభారతమున స్పష్టముగా వాల్మీకియొక్క యుచ్చారణ మఱియొకచోట నగుపడుచున్నది; కాని యిది యే గ్రంథముయొక్క సంక్షిప్తస్వరూపమో యాగ్రంథము వర్తమాన వాల్మీకిరామాయణము కాదు, ఇఁకనేమంటే, దానికంటె మునుపటి దానియొక్క మూలస్వరూపమగు నని నిశ్చయపూర్వకముగా జెప్పఁబడఁగలదు. ఇందుల కొక్కింతకారణ మిందుఁ జెప్పఁగలము. వర్తమాన వాల్మీకి రామాయణముయొక్క సమయము క్రీస్తుశకమునకుఁ బూర్వము మొదటి శతాబ్దియనియు, మహాభారతముయొక్క సమయము శకమునకుఁ బూర్వము మూఁడవశతాబ్దియనియు మునుపు చెప్పియుంటిమి. ఇది గాక యీయుపాఖ్యానములో నున్న ప్రమాణములవల్లఁ గూడ నీవిషయము సిద్ధమగుచున్నది. కాలము గడచిన కొలఁది, యేకథాభాగమునందును నధికాధికములు నసంభవములు నగు పుక్కిటిపురాణములు ప్రవేశించుటకు మొదలిడునను విషయము లోకులందఱి యూహకును రాఁగలదు. కథాభాగమునం దలౌకిక చమత్కారములు తక్కువగా నుండుటయే యది ప్రాచీన మగుటకు సాధారణప్రమాణముగా నెంచవచ్చును. ఈదృష్టివలనఁ జూచినయెడల రామోపాఖ్యానములోని కథాభాగమునందు వర్తమానరామాయణ కథాభాగముకంటె నలౌకిక చమత్కారములు తక్కువగా నున్నవి. ఉదాహరణము లేవియనఁగా;—(1) శ్రీరామచంద్రుని జన్మమునకు ఋష్యశృంగునిచేఁ జేయఁబడిన పుత్రేష్టియొక్క వర్ణన యీ యాఖ్యానమునందు లేదు. (2) రావణునికిఁ గుబేరునికిఁగల సంబంధము మఱియొక రీతిగాఁ జెప్పఁబడినది. ఈయాఖ్యానమునందు దుందుభి యనెడు గంధర్వస్త్రీ మంథర యయ్యె నని చెప్పఁబడినది; కాని రామాయణమునం దీవిషయము లేకుండుట యాశ్చర్యముగానున్నది. జటాయువుయొక్క కలయికయందలి వర్ణన సకలము భిన్నమునగు శైలితో నున్నది. (3) శ్రీరామచంద్రుఁడు సముద్రతీరమున దర్భాసనముమీఁదఁ గూర్చుండి సముద్రుని ధ్యానించినపుడు, సముద్రునియొక్క కలయిక స్వప్నమునందుఁ గలిగెను, ప్రత్యక్షముగాఁ గాలేదు. (4) లక్ష్మణునికి శక్తి తగులుటయు, హనుమంతుఁడు ద్రోణగిరికిఁ జనుటయు నీయాఖ్యానమందుఁ జెప్పఁబడలేదు (5) కుంభకర్ణుని లక్ష్మణుఁడు చంపెను. (6) ఇం

స్రశత్రుని గూడ నతఁడు చంపి యున్నాఁడు, కాని, యాయింద్రజితునియొక్క యదృశ్యమైన రథముమాట, అనఁగా రథప్రాప్తికొఱకుఁ గుంభలికాయజ్ఞమున కుఁ జనినకథ యీయాఖ్యానమున లేదు. ఇక్కడ నన్నిటికన్న నధికమైన మహత్త్వముగల విషయ మేమనఁగా రాముఁడు రావణుని బ్రహ్మాస్త్రముచేతఁ జంపెను; రావణుని మస్తకములు తెగి మాటిమాటికిఁ బుట్టి యుండెననియు, రావణుని గలమున నమృతకలశముండె ననియు, నిందు వర్ణింపఁబడ లేదు. అగుఁగాక, ఇందుఁ గొలఁది విషయభేదము కలదు; కాని పై కథనమునకు, వనపర్వములోని రామోపాఖ్యానము మూలభారతములోనిదికాదు, దానిని సౌతి మూలవాల్మీకిరామాయణమునుండి కైకొనియె ననియే తాత్పర్యము.

(3) శల్యపర్వము నందున్న సరస్వత్యాఖ్యానము స్పష్టముగా సౌతికలి పినదే. ఆఖ్యానములోని వర్ణన యిట్లున్నది. భీమదుర్యోధను లిరువురు యుద్ధ సన్నద్ధులైరి, భారతీయ యుద్ధముయొక్క యత్యంతమహత్త్వముగల యంతి మదృశ్య మారంభమగుచున్నది. ఇంతలో సరస్వతీయాత్రనుండి మఱలి బల రాముఁడచ్చటికి వచ్చెను. గదాయుద్ధము యొక్కవర్ణన యొకవైపునఁ దటస్థిం చియుండెను. అయినను జనమేజయుని ప్రశ్నమిూఁద వైశంపాయనుఁడు సరస్వతీనదియొక్క మహత్త్వమును, యాత్రను వర్ణింపనారంభించెను. దీనికిఁ గొలఁదిపాటి స్థానమిచ్చి యూరుకొనలేదు. యుద్ధవర్ణనా సమయమునఁజేయఁ బడిన యీవిషయాంతరమునందు నించుమించుగా 19 అధ్యాయములు (35 నుండి 54 వఱకు) కలుపఁబడినవి. ఇందు రెండుమూఁడుపకథలుకూడ వచ్చి యున్నవి. ఇచ్చట స్కంధాభిషేకము తారకాసురయుద్ధమును వర్ణింపఁబడినవి. ఇందు సౌతికి సరస్వత్యుపాఖ్యాన మావశ్యకమైయుండు ననుట సంభవము. ఎందుచేత ననఁగా ఏసరస్వతియొక్క మహిమము ప్రాచీనకాలము నుండియు భారతవర్షమునఁ జాలఁ బ్రసిద్ధికెక్కెనో దానియొక్క వర్ణన మహాభారతమున నెక్కడనో యవశ్యముగాఁ గావలసియుండెను. కాని స్థానమును బ్రసంగము నుబట్టి చూచినచో నీయుపాఖ్యానము నిచ్చటఁ జేర్చుటవలన సౌతి కృతార్థుఁ డుకాలేదు.

(4) విశ్వామిత్రుఁడు బ్రాహ్మణుఁడైన యాఖ్యానము.

(5) సౌతి మొదటఁ జేర్చిన పౌష్యాఖ్యానము, పౌలోమాఖ్యానము కూడ నిదే విధముగానున్నవి. ఇవి మిగులఁ బ్రాచీనములైన పుక్కిటి పురాణ

ములలోని విషయములు. వీనిని సంగ్రహించుదృష్టితో సౌతి తనగ్రంథమునఁ బ్రవేశపెట్టెను.

(౮) నలదమయంతుల యాఖ్యాన మార్యులయొక్క పుక్కిటిపురాణములయందు నత్యంత మనోహరమైన యొకయాఖ్యానము. ఈయాఖ్యానము మూలభారతములోనిది యైనది యు లేక కానిది యు నిశ్చయింపఁజాలము; దీనియొక్క దైర్ఘ్యమునందు ధ్యానముంచినచో, నిది మూలభారతములోనిది కాదని తోఁచుచున్నది. ఈయాఖ్యానమునందు వర్ణితమైన కథయొక్క సౌందర్యమును మనోహరత్వమును సురసత్వమును గమనించితిమేని యది వ్యాస మహాకవి కృతమే యని చెప్పవలసియున్నది. ఈకథ మునుపు చిన్నదైయుండునని కూడఁ జెప్పుటకు శక్యముకాదు. ఇందు మర్యాద, శక్యత, సంబంధము వీనికి దూరమైన వర్ణన యేదియుఁ జూడఁబడదు. ఈదృష్టిచేత నీకథ మూలభారతములోనిది కావచ్చుననియే తోఁచుచున్నది. ఈస్థితియే సావిత్ర్యాఖ్యానమునకుఁ గలదు. ఈయత్యంత ప్రాచీనమైన యాఖ్యానము మూలభారతములోనిదై యుండును. ఇది యంతపెద్దదిగాఁ గూడ లేదు. నలదమయంతుల కథవలె నీకథ సయితము మోహకమును మిక్కిలి నీతిపోషకమునై యున్నది. ఈరెండాఖ్యానములఁ గూర్చి యేమియు నిర్ణయముగాఁ జెప్పఁజాలము. ఈ రెండాఖ్యానములు రాష్ట్రీయము లనుటకు సందేహము లేదు.

ఉక్తవివేచనవలన భారతేతిహాసము కన్న వేఱుగా నేపుక్కిటి పురాణములు ప్రసిద్ధములై యుండునో వానిని మహాభారతమునఁ గలుపుటకు సౌతి యత్నించె నని ప్రకటమగును. ఈవిధముగానే వ్యాసవైశంపాయనుల సమయము మొదలిడి సౌతిసమయము దనుక, భారతీయేతిహాసమును సంబంధించి యేపుక్కిటిపురాణములు ప్రసిద్ధములైయుండెనో, వానికిఁ గూడ నీగ్రంథమున స్థానమిచ్చుట యావశ్యకమై యుండెను. ఈకథ లన్నిటిని సౌతి యచ్చటచ్చటఁ గలిపి యుండెను. ఇవి యాధారముగాఁ జేసికొని యతఁడు తనగ్రంథమున భారతీయకథను రచించెను. ఇటువంటి కథలేవియో యిపుడు విచారింపఁబడును. (1) ఆస్తీకుని కథయిట్టిదే. యథార్థమున నాగులు మనుష్యజాతివారే యయియుందురను విషయము ప్రతివివేచకుని ధ్యానమునకును రాఁగలదు; కాని కాలపరివర్తనమున లోకుల కల్పనలయందు నయ్యది ప్రత్యక్షము.

నాగములులేక సర్పము లనునర్థము కలిగెను. పరీక్షిత్తుని జంపినతక్షకుఁ డొక మనుష్యుఁడై యుండును. జనమేజయుఁడు చేసిన సర్పసత్త్రమున నిజముగా సర్పములయొక్క సత్త్రముకాదు, కాని నాగజాతిమనుష్యులను సంహరించుటకుఁ జేసిన ప్రయత్నమై యుండెను. కాని యెప్పు డొకమాఱు సర్పసంబద్ధమగు కల్పన వ్యాపించెనో, యప్పుడు దానిని త్యజించుట సంభవము కాదయ్యెను. కాఁబట్టి వర్తమానోపాఖ్యానము వలనఁ దక్షకుని, సురక్షితు లైన యితరనాగులను నాస్తికుఁ డెట్లు రక్షించెనో, యీవిషయము దృష్టమగుచున్నది. అంశావతారవర్ణన కథయు నిటువంటిదే. ఈయితిహాసము వలనఁ దఱచుగా నందఱు ప్రాచీనులయందును జారిత్రికమైన ప్రతివ్యక్తియు నేదో యొక దేవతయొక్క యవతారము లేక పుత్త్రుఁడను కల్పన వ్యాపించియుండె నని గుర్తింపఁబడుచున్నది. ఈకల్పన ననుసరించియే మహాభారతమునందుఁగూడ భారతీయవీరపురుషుల యొక్క యుత్పత్తి చెప్పఁబడినది. ఆదిపర్వమున 59, 66 అధ్యాయములు రెండిటియందును సౌతి ప్రసిద్ధాభిప్రాయముల ననుసరించి యంశావతారమును వర్ణించెను. మూలగ్రంథమునం దక్కడక్కడ దీనికి విరుద్ధముగాఁ గూడ గొన్ని యగుపడుచున్నవి. దీనిఁబట్టి యీయంశావతారకల్పన నూతనమని తెలియుచున్నది. (3) ద్రౌపది యైదుగురు పతులను వివాహమాడెనన్న కథయు నిటువంటిదే. దానిని సమర్థించుటకుఁ బ్రాచీనసమయమున వేఱువేఱు కథలు ప్రచలితములై యుండును. ఈకథ లన్నిటిని దన గ్రంథమునఁ జేర్చుట యావశ్యక మని సౌతికిఁ దోఁచియుండును. ఈపుక్కిటి పురాణము లన్నిటికిని ద్రౌపది స్వర్గలక్ష్మియొక్క యంశావతారమను కల్పనయే మూలాధారము. (4) దుర్యోధనువిషయమునఁ గొన్ని చమత్కారకథలు వ్యాపించుట యసంభవము కాదు. చిత్రరథుఁడు దుర్యోధనుని బట్టుకొని తీసికొని పోయెను. ఈకథయు నిటువంటిదే. ఎపుడు దుర్యోధనుఁడు విడుదలయై వచ్చెనో, యపు డతఁడు ప్రాయోపవేశము గావింప నారంభించె ననియుఁ, గృత్య యతనిఁ బాతాళలోకమునకుఁ గొనిపోయె ననియుఁ జేసిన కల్పన కొంచెము విలక్షణముగా నగపడుచున్నది. (వనపర్వము అధ్యా. 241 మఱియు 250.)

సశేషము.

శ్రీరస్తు

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

ప్రథమాశ్వాసము*

దక్షప్రణీపాత నెన్నెదన్.

సీ. నవరత్నకీలితనవ్యకంకణఝుణత్కారికరాబ్జయుగ్మంబుతోడ
బంగారురంగులఁ బొంగార మెలఁగెడు కమనీయభూషితాంగంబుతోడఁ
జాయఁజెందగు(?) సేవ సేయుకై వడి మేల నివనజంబుతోడ
ముఖకాంతిజలమత్స్యములఁబోలు కన్నులఁ జుంబించు కరుణారసంబుతోడఁ
గాననగుచును నిజభక్తకల్పవల్లి, రామవామాంకతలభాసురతనువల్లి
మల్లికామృద్వి సీత (భామామతల్లి), కరుణ రక్షించు నను మమ్ముఁగన్నతల్లి.

సీ. రాముదేహమునకుఁ బ్రాపౌట నాత్మశేషత్వంబుఁ దెలుపు లక్ష్మణమహాత్ము
నతిశుచిగుణసంపదాస్పదత్వముఁ బూని నిజశంఖభావంబు నెఱపుభరతు
సద్వృత్తతామనో నిజచక్రరూపంబు మెలఁపు శత్రుఘ్నువీరు
నిజకన్యభావంబు(?) నిజసహోదరుమాని రాముఁజేరుటఁజూపు రాక్షసేంద్రుఁ
గామరూపసమాసక్తిఖలవృత్తి, నాత్మదివిజత్వ మందఱ కాత్మమెఱయఁ
జేయుధన్యులనలయాంజనేయము(ఖ్య), రామభక్తులమదిలోనఁ బ్రేమఁదలఁతు.

క. ప్రాజ్ఞుల విష్వనిఁ దైజసుఁ, బ్రాజ్ఞుని సౌమిత్రిశేషు భరతాహ్వయుని
దజ్ఞస్తుతు శత్రుఘ్నుస, మాజ్ఞు నదినెంతు నీప్సితార్థము లొదవన్.

సీ. ప్రచ్యవత్సం(?) త్తవిరుద్ధవర్ణాతిసంరుద్ధ మగుచు
నప్రతీతం బౌచు నతివేలముఖ్యార్థహతియూచును బ్రకర్షహాని యగుచుఁ
†బ్రతిహతవృత్తమై ప్రక్రమభంగమై వ్యాకీర్ణవాక్యసంవాస మగుచు
నవిచారితవిధేయమై చరభిన్నమై హేయతాపన్న మగుచుఁ
గుకవికావ్యంబుకైవడిఁ గూలెలంక, యేమహాత్మునివాలాగ్నియేర్చునపుడు
నతని సేవింతు రామనామైకపేయు, నానతవిధేయు ననపాయు నాంజనేయు.

శా. లంకాలంక్ర ణోల్లాసోరువాలాగ్ని ని
శ్శంకుండై కపిసార్వభౌముఁడు ధరాజాతామనశ్శోకధూ
మాంకజ్వాల గతావశేషముగఁ జల్లార్చె న్విచిత్రంబుగా
గైంకర్యార్చితరామచంద్రుఁ డతఁ డుత్కంఠ న్నముం గ్రోవుతన్.

---

* మొదట గ్రంథపాతము గలదు. †బహతవృత్తమై-మూలము.

చ. జలరుహనాభనాభిజలజాతమధువ్రతభావ మూనుటం
గలిగెను గూఁతుకేల్గొనెడుకామన మాట వహించు టారయన్
జలరుహసూతి నీ కనుచు శారద తచ్చనలాడ మాటికిం
గలకల నవ్వు ధాత మెప్పడు మాకు నీవ్రతన్.

చ. కన దతిచిత్రత మృదులగాత్రమునం దొకగుబ్బ కర్కశం
బన దృఢసాహితీమయత నందుట మార్దవవాసగీతమై
తనరెడుగుబ్బ రెండవది దాల్చె దృఢత్వము చాల (వింతయౌ)
ననుచును మాటబోటికుచ మంటెడు నవ్వ మదిం దలంచెదన్.

చ. అతిశిరసంపుఁ దర్క మగునారయ నీమరదాళి తత్కృతా
హతులను సీత్కృతు ల్వాడమె హా మధురోష్ఠము బ్రహ్మకాం
లేని సౌఖ్యముల పట్టయి తేనది యానసంచు నే
యతివ మృదూక్తిఁ బల్కు విధి *నవ్వరవర్ణిని వాణిఁ గొల్చెదన్.

సీ. వెలిమబ్బుబలునుబ్బు వడి గెబ్బు రుచి నబ్బురం బొసంగెడు వసనంబుతోడఁ
దెలిచెట్టు వలిగట్టు వెలిపట్టు వెలినెట్టు మేలిచాయలతోడి మేనితోడ
బలుమేనితో వఱేనిచెలు వేని దెగఁబూనినగఁబూనుచిఱునవ్వు మొగముతోడ
నునువంక గలపొంకమునఁ గొంక కకలంకకాంతు లీనెడుపువ్వుఁగబరితోడ
వీడని యపారకారుణ్యవృష్టితోడ, నింపుగ వసించు నాహృదయంపు మేడఁ
దొంటిచదువులగమికానియింటిగరిత, గరితరతనంబ నాయంబగురునితంబ.

చ. సిక నెలకొన్న (క్రొన్నెలను) సింగపుగోరని సారె కుల్కుకై
మెకము నిరీక్షణద్వయము మేనకకూఁతురి బెళ్కుఁజూపుచా
యకు మరలించి దాని కుడియూరని సిగ్గు ఘటిల్లఁ జూపల
ప్రకటత మానఁజేయు గిరిరాజసుతాశ్రయ నాశ్రయించెదన్.

శా. పంచబ్రహ్మసమాఖ్యపంచపృథివీవాక్యాదితత్త్వాధిపో
దంచత్పంచమహార్ణశోభితసురాధ్యక్షత్వసంశోభితుం
బంచాక్షర్యభిధానమంత్రవిదితుం బంచాక్షరాద్యక్షరా
కించిద్బోధితు సాంబు నేమనములోఁ గీర్తింతు (నశ్రాంతమున్).

చ. మగఁడు సగంబుగాఁ దపము మానక చేసియుఁ దత్ప్రియత్వముం
దెగఁగొని మేటిచట్టునకుఁ దీవ్రపుఁ గూరిమికూఁతు రేనియుం

*యావ్వరవర్ణినిం-మూ.

దగు లగువారి నేరములు తాళుచుఁ గోరికె లెల్ల నీను నే
మగువలమేలుబంతి (శాంభ)వి మమ్ము నేఁడు తఱ్.

చ. అతనువిభూతి నై నలఁదినంతన తద్విజయంబు గల్గ దే
నతనువిభూతిమూర్తిమతి నై యతనిన్ జయలక్ష్మి చెందఁగాఁ
బ్రతినవహించి తద్గతిని బాయక నాయకు నై సగంబు
సుందరీమణి మనంబున నెంతు నభీష్టసిద్ధికిన్.

గీ. వత్స మొక కేల నొకట ముప్వంకకోల, శిరమునందుండు తెల్లవేసినజలంబు
పశుపతిత్వంబు నీక సంబంధ మెట్టు, లనుచు గేస్తుని నగు చెలి నాశ్రయింతు.

మ. తృణ(తుల్యంబగు) బుద్ధిజాడ్యతమ మెంతే దూర నై పోవఁగాఁ
దృణమాత్రంబుగ విద్యలిచ్చి జనులన్ దీవ్యత్కృపం బ్రోచు శే
గుణమా నా కని ముజ్జగంబుల కసంకోచంబుగాఁ దెల్పఁగాఁ
దృణమాత్రాపచితిం బ్రమోదిలుమహా(దేవుం బ్ర)శంసించెదన్.

శా. శ్రీరామాయణకావ్యకల్పలతికాక్షీరాంబురాశిన్ మహో
దారుం బ్రాకృతశబ్దశాసను గుణాధారు న్నమస్కారసం
భార ప్రక్రియఁ దృప్తిచేసెద మహాభారత్యఖండాన్వయో
(ద్ధారున్ స్ఫా)ర వచోవిలాసు మదిలోఁ దార్క్యోందు నావ్యాసునిన్.

గీ. ధరణి కేతెంచు కవితాభిధానహంస, కతులవిశ్రాంతిభూము లై యద్రిసజ్ఞ
లనెడిసరసులు క్రమమున నబ్బె నట్టి, యార్యవర్యుల వాల్మీకి వ్యాసు నెంతు.

సీ. మానాదిషోడశమహితపదార్థ శోధనవృత్తిగల దను మునివరేణ్యు
సామాన్యముఖములౌ షట్పదార్థంబులు దెలియంగ నది యని పలుకువాని
కర్మవిజ్ఞానము ల్గలిగించు రెండును నిశ్శ్రేయసంబను నేర్పులాని
కర్మంబు జ్ఞానాంగగతిఁ దాల్చు జ్ఞానంబు తారకం బనియెడు తాపసేంద్రుఁ
బ్రకృతి మహదాదితత్త్వసంపద్వివేక, మమర నిర్వాణమని పల్కునట్టివానిఁ
జిత్తసంశుద్ధి యల(రారఁ జేయు)వాక్య, పటిమ యలవడవ్యాదీవ్యథిఁ బ్రస్తుతింతు.

గీ. ముదము ద్రష్టకు నొసఁగుచు మూలకార, మర్మభేదన మొనరించు మహిమఁ గాంచు
నేమహాత్ముని దర్శనం*బిచ్చ లోనఁ, జాలఁ బ్రార్థింతు నయ్యహిసార్వభౌము.

గీ. కూడు నెవ్వానిసద్వృద్ధి గుణనిబంధ, నంబు నాద్యంతముల వివృతంబు సంవృ
తంబు వివృతంబె కడుసంవృతంబు మాన, నట్టిపాణినిమునిచంద్రు నాశ్రయింతు

సీ. త్రిప్రకారత నాత్మ దీపితంబుగఁ జేసి మూఁడుగుణంబులు మొనయఁజేసి
పటుతరజీవికోపాయవృత్తు లమర్చి సాంగరూపక మెసఁగంగఁ జేసి

---

*బిచ్చులోన-మూ.

యుచితనానావర్ణయుక్తు లొప్పఁగఁ దీర్చి యుత్తమాధికభేద మొనరఁ జేసి
మఱియు సలంకారమంజిమ ల్వెలయించి శయ్యోపకరణసంసర్గ నిలిపి
తెలివి శబ్దార్థమయకావ్యదేహరచన, చేసి నిర్దోషభావతఁ జేసి విధికి
నవమతియొసర్చు కాళిదాసాద్యనేక, సుకవిమూర్ధన్యులనుతింతుఁ బ్రకటసూక్తి

చ. ప్రకృతియుగంబు దీర్చుమునివర్యులకు న్సముఁ డైనపుణ్యుని
న్వికృతికి శిక్ష గాఁగఁ బదవిద్య రచించినవాని నంధ్రవా
క్ప్రకటకవిత్వకల్పతరురాజముబీజము సద్వవాక్యశా
సకబిరుదాంకనన్నవిచక్షణచంద్రు నమస్కరించెదన్.

గీ. ప్రాశివర్ణకతద్భవవ్యనామ, సరళిపరుషామహన్మహత్ స్థిరమయాంధ్ర
వాగ్జగత్కర్త భూకవివాగ్విశేతఁ, జాఁగి మ్రొక్కెద నల శబ్దశాసనునకు.

గీ. వికృతికాధారతవహించి వికృతరహిత, శుద్ధభావత బ్రహ్మంబుసాబగుఁ గాంచి
జగములోనఁ బ్రకాశిల్లు సర్వవిదులు, నన్నయాథర్వణాద్యుల సన్నుతింతు.

గీ. ఎన్న వికృతివివేకంబుఁ గన్నవాని, కమరు భావిక్రియోజ్ఞాన మనుచు జ్ఞాను
లభినుతింపఁగ వెలయు మహర్షితుల్యు, సన్నుతింతు నథర్వణాచార్యవర్యు

గీ. *సరసమతిశబ్దశాసనజాతమాత్ర, నంధ్రకవితాశిశువుఁ బ్రీతియమరఁ బెనిచి
చాలఁ బ్రౌఢ నొనర్చినచతురమతులఁ, దిక్కయజ్వాదికవులఁ గీర్తింతుఘనుల.

ఉ. అప్పటివారలే నుతుల కర్హు లనర్హులు సన్నుతింపఁగా
నిప్పటివార లన్న నది యెంతటిమాట యఖండపాండితుల్
దప్పని కారణంబు లగుఁ దద్భజనంబున కంచు నెంచి నే
నిప్పటిపండితోత్తముల నెంతు నిరంతరభక్తియుక్తతన్.

మ. గుణదోషంబులఁ దెల్పి లేనిఖలులం గోపింపఁ గీర్తింపఁగా
నను నేనం బనిలేదు దోషములయం దత్యంతసాధుత్వమున్
గుణజాలంబుల దోషభావము కడుం గూర్పంగ నేర్పొప్ప స
ద్గుణవత్పండితమౌళిసన్నుతిఁ గొసం గోర్కు ల్మదిం బుట్టెడున్

ఉ. తప్పనిచోటఁ ద ప్పనుచుఁ దప్పనియోరస మూనఁబోకుఁడీ
తప్పినఁ దప్పు గల్గె నని తప్పనిసత్కృప మీరు దిద్దుఁడీ
యొప్పు టొకింత గల్గ మది నుబ్బుఁడు పండితులార మీకు నేఁ
దప్పనిశిష్యుఁడన్ గురుబుఁ దప్పునె శిష్యునకీర్తి కీర్తియున్

---

*ప్రకటమతిశబ్దశాసనజాతమాత్ర మన్ముద్రణ-మూ.

గీ. ఏమహాత్ముని దర్శింప నెసఁగు సత్తు, పాదకిణచర జైమినివ్యాసమౌని
కపిలఫణిరాజదర్శనఘటితమోద, మతని మద్గురు మాధవు నభినుతింతు.

చ. కొదవ తెలుంగ కెవ్వఁడు నకుంఠమహోదయులై భవంబు వే
పొదలఁగ భూరిసత్కవులు పూని తమోహతిలేక యార్జవం
బొదవఁ గళంకిత స్వదలి యూర్జితవాగ్మిజయోగ మింపుగా
మదిఁ గొను మద్గురుం దలఁతు మాన్యుని మాధవయజ్వచంద్రమున్

సీ. తర్కపాతంజలకర్కశప్రస్తరమండలంబున జిర్కబండ లాడి
గురుభట్టవాగ్గుంభగురుతరవనములో నింబుమీఱఁగ విహారంబుచేసి
యతులసాహిత్యవిద్యాచారుదీర్ఘిక లాలితప్రీతిచే నోలలాడి
కపిలసాత్త్వతేయఘనతంత్రవాక్సుధాధారలఁ గోరిక లూరఁ గ్రోలి
చెలఁగుయద్రపనాభామయలఁతమాలి, యతనిశ్రీరామచంద్రపాదాంబుజాళి
సుజనతల్లజసన్నుతసుగుణపాళి, నభినుతించెద మాధవయజ్వమౌళి.

శా. మోహాంబార హృదంబుజాంతరములో ముష్మాటికిం గొల్చెద
న్మోహాదిప్రతిషిద్ధదోషగుణసమ్మూర్ఛానిరాసక్రియా
సాహిత్యప్రతిపన్నచిద్రసఝరీసంబంధకృన్మానసు
"స్సాహిశ్శ్రీరమృతా సతా" మితి వచస్సంపాదితశ్రీయుతు
న్సాహిత్యాంబుధిపారగు న్సకలశాస్త్రజ్ఞు న్గురు న్మాధవున్.

గీ. ఎవ్వనియశంబుజగమెల్ల నెనసిచుట్టు, కొండయవ్వలితమమెల్లఁ గొదవపఱుప
నల్పమాధేయమనిపల్కదధికభూష, యతనికొనరింతునతిమాధవార్యమణికి.

గీ. ఏకదినమేళనంబూను నెపుడుఁ బూర్వ, పక్షలాలితఁ గొను గళల్పదియునాఱుఁ
దాల్చుశశి నవ్వు నుతచతుర్దశకళైక, హారిఁ బ్రార్థింతు మాధవయజ్వచంద్రు.

క. కవివాక్పతులై యెవ్వని, సవిధస్థితులైనపురుషసత్తము లెల్లం
గవివాక్పతులం గేరుదు, రవురా నుతియింతు నతని నస్మత్స్వామిన్.

ఉ. వైదుషి లేకయే కవిత వచ్చె నటంచు వచించువారలం
గా దనఁగూడ దెట్లనినఁ గాకవిపల్కెడు శాస్త్రవాగ్విసం
వాదిదురుక్తుల న్వినఁగఁ బండితమౌళికి మోముదామరం
బ్రోదిగ నవ్వు దేనియలు పుట్టును రూపక మంగితం గొనన్.

గీ. దుష్టకవిత నిషేధించు దొరలసభలఁ, గలుగు సత్కవివరులకు ఘనయశంబు
తద్యశంబునకరయంగఁ దాతయగుటఁ, బండితామాన్యునకు నేని ప్రణతి తగదె.

వ. అని యిష్టదేవతానమస్కృతియు సనాతనాధునాతన సత్కవీంద్ర గురుచంద్ర పురస్కృతియుఁ గుకవితిరస్కృతియు నొనరించి నే నొక్క బంధురప్రబంధనిబంధనాయత్త చిత్తుండ నగుచు, నిప్పు డొనర్పంబూనిన సకలసద్గుణాలంకారసంపన్నం బగుని కన్యాకన్యారత్నంబునకుం దగిన నాయకరత్నం బఖిలదేవతాశిరోరత్నం బగు శ్రీరామభద్రుం డగు నని పురాతనకృతసుకృతజనితమహాభాగ్యాతిశయంబువలనఁ దెలిసినవాఁడ నగుచు నప్రమేయప్రభావుం డగు నమ్మహానుభావునకు షష్ఠ్యంతంబు లగు పద్యంబులు విన్నవించెద.

క. వీరాదివీరునకు నని, వారితసద్ధైర్యశౌర్యవచ్ఛత్రుచమూ
మారణకారణదారుణ, భూరిబలోదగ్రునకును బుధితోగ్రునకున్.

క. మిత్రాన్వవాయనలినీ, మిత్రునకుఁ గటాక్షితాత్మమిత్రునకు ధుతా
మిత్రునకు వృత్రశత్రుజ, మిత్రతనూజాత శత్రుమిత్రాఖ్యునకున్.

క. మాయాగృహీతమానుష, కాయునకుం గుశికతనయకర్తృకయాగా
పాయపరపరహితాకుచ, నైయగ్ర్యవితానకీర్తివరదాయునకున్.

క. రామునకు నిద్రనీల, శ్యామునకు నరాతిసోమసంఘాతఘన
స్తోమసమీరున కత్యభి, రామగుణారామునకును రఘురామునకున్.

క. దుగదచ్చిలెక్క కిక్కగు, మొగములరాకాసితేనిముద్దుంజెలిమే
ల్మిగనిగలుమిగులుమొగమున,సొగసులనగువగలునిల్పసొగయనిదొరకున్

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధ్యర్థంబుగా లీలారాజన్యసార్వభౌముం డగుచు రామరూపంబునం బ్రకాశమానుం డగు నద్దేవతా సార్వభౌమునకు నంకితంబుగా నొనరింపఁ బూనినకాళిందీకన్యాపరిణయం బను మహాప్రబంధంబునకుఁ గథావిధం బెట్టి దగు నట్టివిధం బభివర్ణించెద.

—: కథాప్రారంభము :—

సీ. నవనవసృష్టివైభవ హేమగర్భమై సత్యలోకంబుతో సరసమాడు
నార్యాంగనామనోహరనీలకంఠమై కైలాసనగరిశైఖరి వహించు
సంతతశ్రీనివాసస్ఫూర్త్యుదారమై వైకుంఠపురముతో వన్నెకెక్కు
సురుచిరాలంకారసుమనోనివాసమై సురరాజునిలయంబుసొంపుఁ గాంచు
సరససౌభాగ్యవిభవభాస్వద్విభూతు, లన్నియునుఁగూడివర్ధిల్ల నమరియుండు
సతతసేవాగతాష్టదిక్స్వామిపాలి, కాపురం బైనయుబద్వారకాపురంబు.

క. ద్వారవతీపదము ప్రశ, స్త్యారూఢ*మతంబుగాంచు నది సర్వమహా
దారసురాసురమానవ, పారము లేవేళ నర్థి†వసియించుటచేన్.

చ. పగడపుదారబంధములుఁ బచ్చలచూరులుఁ బద్మరాగపుం
జగతులు వజ్రవప్రములు సానలఁ దేలిన కెంపుఁగంబము
ల్నెగడెడు నీలవేదికలు నిగ్గులు దేలెడు రత్నవాటిక
ల్సొగసువహింప నప్పురము శోభిలుఁ బట్టణరాజరాజమై.

మ. ధర నప్పట్టణరాజ మంబరగతాత్మచ్ఛాయ నానాకముం
బరఁగం దోయధినీటఁ దోఁచుప్రతిబింబస్ఫూర్తి నభోగిరా
ట్పురముం గ్రమ్మి త్రివిక్రమత్వమున నొప్పన్ సాంప్రతం బేకదా
హరి యందుండుఁగదా త్రివిక్రమసమాఖ్యం బ్రీతచేతస్కుఁడై.

ఉ. మేలిమిరత్నదీధితుల మిన్నులు ముట్టెడు గోపురాళి నే
వేళఁ జరించుతమ్మునికి వేడుక నప్పురలక్ష్మి రక్షగా
నీలపురేకుఁగట్టె నది నేఁడును గానఁగవచ్చు దానినే
చాలనిబుద్ధి లోకము శశం బని పల్కును జందమామలోన్.

గీ. వఱలునప్పురి బలితంపు వార్ధిపరిఖ, రత్నగర్భాదిశబ్దము ల్రాజిలంగ
నబ్ధిమేఖల గాకున్న ననువుగాద, టంచుఁ దద్భూషణంబు ధరించె ననఁగ.

క. అతిరుచిరచంద్రకాంత, ద్యుతినై కవియుతము విబుధలోపాకరమై
హితసకలవస్తునికరో, ర్జితమై పురి కల్పవల్లిచెలువు వహించెన్.

గీ. ప్రచురరోచిస్సమాలీఢబాడబంబు, భూరినవరత్నరాశిసంపూరితంబు
హరినివాసంబు చిత్రసత్త్వాశ్రయంబు, నగుచు నప్పురిజలరాశి నగుచునుండు

మ. రతికాంతాంతవిభూతి సంతతతనుప్రాంతోపగూహక్రియా
రతికాంతం బయి శేఖరామరధునీరమ్యాంబుసమ్మోదమై
ప్రతతైశ్వర్యవృషాంకమై నటన దీవ్యన్నీలకంఠంబునై
‡ప్రతిలేకొప్పు శివస్వరూపవిభవప్రాప్తిం బురం బెప్పుడున్.

క. సకలాలంకృతయయ్యుం, బ్రకటవిశేషోక్తి విబుధరంజన మగు హం
సకరుచిర పదంబై, యకలంకస్ఫూర్తి మీఱు నప్పురి జగతిన్.

మ. ప్రకటౌదార్యవిశేషకాంతి ఘనతార్థవ్యక్తి సౌశబ్దరూ
పకసారాధికచిత్రచిత్రలిపిసంబంధంబు శ్రీకృష్ణనా

* మతుండుగాంచునది-మూ. † వసియించుటయే. మూ. ‡ ప్రతివేకొప్పు-మూ.

యక వైశిష్ట్యనితాంతభాసురమునై యప్పట్టణం బొప్పుఁ దా
నకలంకుల్ (ముదమ)ంద సత్కవితఁ గావ్యంబుంబలెం జూడఁగన్.

క. హరిదశ్వుఁడు తనయరదము, సరణిఁ బురీసౌధములను సంకటపడుట
న్నొర వమర నొంటిగుఱ్ఱము, నరదమునకు నేకచక్ర మమరించికొనెన్.

ఉ. పచ్చలగో(పురంబు) జిగి పచ్చిక యంచుఁ దలంచి వచ్చు లో
మచ్చికజింకఁ బట్ట వడి మై శశి యూఁకువసేయఁ జంద్రుమై
నిచ్చలు జాఱు నయ్యమృతి మించుక సోఁక సచేతనాకృతుల్
హెచ్చిన పైఁడిబొమ్మలకు నింతులకు (న్గనరావు భేదము)ల్.

సీ. గోపురోపరిఖేలకోకస్తనులగొప్పవిప్పకపువ్వుమిటారికొప్పు లబ్బ
రంపు మబ్బు లటంచు రమణుల నునుమేనుదీఁగెలు గ్రొమ్మించుదీఁగెలనుచుఁ
గరికరముక్తగంగాజలశీకరాసార … లనుచుఁ
దదుదారతరబృంహితంబులు బలుగర్జితంబు లంచుఁ దలంచి యంబుధరము
లలనలువస్త్రాధికారమన్యులకునిచ్చె, విచ్చెమాఁగచ్చులనిమదినొచ్చినొచ్చి
వర్షగర్జితమిషము … ములుక, వఱలు మేడల క్రిందట నొఱలుచుండు.

చ. సురతరు లంతికస్థలులఁ జొప్పడ నందలి దివ్యభూషలా
తరుణు లొకప్పు డొక్కటియుఁ దాల్పఁగఁ జూడ రలక్ష్మ్య మాటచే
సురుచిరభూష లొల్ల మటు చూచుచు ద్రుమ … నైనయ
త్తరువులపువ్వము ల్గొనరు తద్దయు వాడినవంచు నచ్చటన్.

ఉ. మేడలయందు నిచ్చలు భ్రమించుకలాపులు డాయఁ జూచి య
య్యేడుగుఱాల తేరియురగేశ్వరరశ్ములు వాఱ వాని వె
న్నాడఁగఁ గుంటిసారథికి నబ్బమి వే పయనంబు సాగమిం
దోడనె తానె పోయి వడిఁ దోయజబంధుఁడు పట్టు రశ్ములన్.

చ. పడమటివెట్టకు న్వెఱచి భామలు సోరణగండ్లు మూయ న
క్కడ గతి నిల్వఁ గాక వడిఁ గ్రమ్మినఁ బొనిడఁ బోవుచుండఁగాఁ
గడుఁ గనిపించె మందగతి ఘర్మమరీచికి గ్రీష్మవేళ న
జ్జడత చిరార్జితం బగుట సంగత మయ్యెడు నిప్పు డేసియున్.

చ. పురిగరుడాశ్మసౌధరుచిపుంజము ఘాసమటంచు నెంచి లో
హరిణము చొకళింప శశి యాత్మమనోహరవక్త్రపంకజ
స్ఫురదుపమానవృత్తిఁ గొనఁ జూడఁగఁ జాలక కజ్జలంబుచేఁ
దరుణులు కప్పొనర్చి రది తప్పక చందురునందు *నుండఁగన్.

* నిండుగన్-మూ.

క. బాలికల డాఁగుమూఁతల, వేళల సౌధములయందు వెతకెడువారిం
లీలఁ గికురింతు రచ్చట, మేలిమిబంగారుబొమ్మమెలఁకువ గొనుచున్.

క. అచ్చటి మదిరాక్షులు నై, యచ్చరకన్యకలు నాట లాడఁగ భేదం
బిచ్చఁ గననయ్యెఁ జూపఱ, కచ్చపుఁగనుఱెప్పపాటు లందమిఁ గొనుటన్.

చ. అనుదిన మింద్రనీలమణిహర్మ్యరుచిప్రతతీతమిస్రసం
జనితహరిద్భ్రమాకులత సౌధగవాక్షముఖప్రచారవృ
త్త్యనుగతఖేదము ల్పడల నంబురుహాప్తుఁడు దక్షిణోత్తరా
యణములఁ బోయెఁ గాన నిపు డవ్వియె యాతని కిష్టమార్గముల్.

ఉ. మానితదివ్యరత్నగణమండితసౌధతలంబుల న్సుఖా
సీనత నుండు నెచ్చెలుల సిబ్బెపుగుబ్బలు డాయుసత్ఫల
వ్యానతకల్పశాఖల ఫలావళిఁ దుస్సదు రంచితస్ఫుర
త్పీనపయోధరప్రతిమఁ దేలఁగరాఁ గడు నీసుచే బలెస.

ఉ. వెన్నెలకుప్పలాడునెడ వేలుపుటింతులు దాము గెల్చుచేఁ
గొన్నయనర్ఘరత్నములు గోరికి మీఱఁగ నీరు మేడపై
నున్నపయోజగంధులకు, నొప్పఁగ వీరు జయించి వారిచేఁ
గన్నయనర్ఘరత్నములు గల్గినవాట గ్రహింప రేమియున్.

చ. కడుమిగులావు సౌధములఁ గంజదళాక్షులఁ గూడి యాడుచు
న్నెడఁ గలసొమ్ము గన్గొనుచు మెచ్చుచుఁ గోరని దేవకామిను
ల్నుడువఁగలేరు వారిమది నూల్కొను కోరిక దీఱ భూషణం
బిడక మెలంగు నెచ్చెలున యొంచఁగ నొక్కతయేని లే దటన్.

క. అన్నగరిలోని వజిరపు, మిన్నాసౌధములు డాసి మింటం జనుచుం
గ్రొన్నెలతద్రుచు లెనయుచుఁ,బున్నమనాఁ డంటికొన్నపోఁడిమి గనియెన్.

చ. మృగమదచిత్రకంబు గొను మేలుమొగంబులతేట చూడఁగా
మృగధరదర్పణంబు గని మీనవిలోచన లెల్లఁ దుల్యత
న్నొగములు గానరామి మది నూకొను నీసున నీకళంకిచే
నగు నిటు లర్ధబోధ యని యద్దము చూతురు పేర్కు మీఱఁగన్.

క. పిన్నలమెడ కగుఁ బులిగోర్, రన్నన్న యటంచు మెచ్చ చంబుజపాణుల్
క్రొన్నెలఁ బట్టుచు మార్దవ, మన్నను లేదనుచు విడువ సరుగు న్నెలయున్

చ. అరచలినిగ్గు మానుదురు లందము గాంచునొ కానలేఁడొకో
యురముద మంచు నెన్నదురు లంపము మీఱఁగ [illegible]

దరుణులు నొచ్చి ఫాలములు దాఁ గటికించు విడంగఁ బోవునా
యరనెల తన్మృగీమదము నంటినమేను గృతార్థతం గనన్.

మ. తరుణీమంజులలోచనాంచలమిళత్తారళ్యలాలిత్యముల్
గర మబ్రంబుగఁ జూచి సిగ్గువడుచుం గన్నుల్ముడుంగ స్సుధా
కరులో *జింక చలింపకున్కిఁ గనియె న్నాకున్న సౌధాగ్రవి
స్ఫురదుచ్చావచసింహపుత్రికలపెంపుల్చూచి కాలూఁదునే.

చ. జనములు శూన్యముల్ శశివిషాణముఁ బోల్తురు కల్మి లేమియుం
గననగు నంచు హస్తకటకంబుల పచ్చలడాలు ఘాసమం
చనువుగ మూయుకొంచు వినతానన మా శశిలో శశంబుఁ జే
ననగొననంటి చూతురు మనంబునఁ గౌతుక మొప్పఁ గన్నియల్.

క. జలజాక్షులు ముఖరాగం, బుల తా లెల్లం గరంగఁ బూనఁగ నాత్మో
పలమాత్రముఁ గరఁగించిన, నెల సాటియె యట్టివదన నీరజములకున్.

క. పురగోపుర హైమాంబుజ, పరిరక్షణసేయు దేవపతికరివలనన్
హరిమధ్యామధ్యంబులు, హరివిభ్రమ మొదవఁ †జేయు ననుదిన మచటన్.

గీ. గంధవతిపంకవతియునగగనగంగ, గుణముదోషంబువింతగాఁగూడుకొనియె
సౌధకోకస్తనీతనుస్నానగళిత, దివ్యచందనపంకం బుద్దీర్ణమగుట.

చ. గగనము నొందునేటఁ బురకాంతలు సంతస మొప్పఁ గ్రుంకఁగా
మొగములు వింతతమ్ము లని మూఁకొన మూఁగును దేఁటిగుంపు లిం
పగు నదిలోని హైమజలజావళి రోయుచుఁ జారునాసిక
న్నొగసులచన్నకంబు లని స్రుక్కుచు మూఁకొనలేవు భీతిచేన్.

క. పురసౌధచిత్రరత్న, స్ఫురదమితవిభాకదంబపుషితము లగుచుం
గరము లిరవొందెఁ గావున, హరిదశ్వుఁడు చిత్రభానుఁ డనఁగా బరఁగెన్.

చ. గురుతరగారుడాశ్మకృతకుట్టిమభూముల గొండ్లిసేయున
త్తరుణులనవ్యగానము ముదంబున వించుఁ జలింపకుండెఁగా
కరుదె పయోజబాంధవరథాయతదృక్ఛ్రుతిరశ్ము లెల్ల న
వ్వరమణిజాలదర్శనము వాటిల గాటపుభీతిఁ బోవుటన్.

గీ. అగు మహాపద్మపద్మశంఖాదినిధులు, కొలఁకు లిరవొంద నీలముకుందనిధులు
సౌధములుగుందనిధులనుజారువనులు, వరనిధియనంగఁబురమంతవఱలుచుండు.

---

*మూలములోఁ బలుతావుల "చింక" యని కాన్పించుచున్నది. †కేసియనుచెన మూ.

చ. తరుణీరత్నమహోజ్జ్వకంఠనవరత్నస్ఫారహారంబు ల
చ్చెరువుంజక్కెరవింటికయ్యముల విచ్ఛిన్నంబుగా జాఱు న
వ్వరరత్నంబులు శోధనీముఖముచేఁ బ్రాభాతవేళం జెలుల్
శరధిం జార్పఁగ నూత్నరత్ననిధియ న్సంజ్ఞం గను న్వార్ధియున్.
చ. చెలువలు మేడలోఁ జెలిమిచే నిడుసొమ్ము భరించి వేల్పురా
చెలువలు చిత్తరంపడుచుఁ జెల్వగుసొమ్మది వేడఁబోయిన
న్వెలవెలఁబాఱెఁ గల్పకము వేలుపుగిడ్డియు మోము మోడ్చెఁ గే
వలము ఫలస్వభావమున వర్తిలె నిర్జరలోకరత్నమున్.
శా. కేళీభూధరము ల్విరాజిలుఁ బురిం గేళీవిలోలాంగనా
పాళీచారుతనూపరీమళమిళత్పాథఃప్రపూరాపగా
నాళీకాత్మలఁ గాంచి తోయనిధికి న్నవ్యప్రమోదంబుగా
హాళిం బెండ్లి యొనర్చి పూర్వసరిదాహ్లాదంబు స్రుక్కించుచున్.
క. ద్వారకచుట్టు మెలంగెడు, చారువిశేషమునఁ దద్రసాదరజాతో
దారనదులంటఁ దోయధి, కోరికతోఁ గ్రొత్తపెండ్లికొడుకై యలరెన్.
క. అను దందడుఁ బురియందము, నిరతంబును నిర్నిమేషనిస్నిద్రములై
పరఁగెడుకన్నులఁ జూడఁగ, సురలు నిమేషంబు నిద్రసోఁగయరు దానన్.
లయగ్రాహి. ఇందుమణివేదికలయం దొనరి యిందుముఖు
లందమగుగానముల నిందుమణు లెల్లం
బొందుగఁ గరంగనట సుందరపుమోముజిగి
చందములు చూచుకొని చందురునియందీ
చందమగుపొందికలు చెందినవొ లేవొ కనుఁ
గొందమని చూచి బెళుకుందనము కంటం
జెందదిది జింకసరి సందడిక నిందుఁడని
సుందరులు కేలిగయికొందురొగిపీటన్.
క అర్థపతిమైన సరియే, యర్థివదాన్యులకు నప్పురాగ్రణి నర్థం
బర్థులు వేడినయప్పుడె, యర్థులఁ జేయుదురు వారి నతిచిత్రముగన్
చ. తలఁపగ నర్థవాచకపదంబుల నొనత గాంచె దాతలం
బలుకుపదంబులోపై మముఁ బల్కెడిశబ్దములందు నొనత
న్నెలఁగు నటన్న మేము మదిమెత్తుమె వ్యత్యయమైనఁగాక యం
చలరుదు రందు దాత్రమను లద్భుతవస్తువిలీనసంపదన్

క. అతులప్రసాదగంభీ, రత లర్థవ్యక్తి మధురరసముల రసవ
క్తతులనఁగ సరసులొప్పె, న్సతతము సరసులకు మనము సరసతనలరన్.

శా. సాయంకాలనటన్మహానటజటాసంగంబుచే నావిల
ప్రాయంబై జగి మానుగంగ యట సౌవర్ణాబ్జనాళు ల్గన
న్మేయంజిత్త మిగుర్పఁ దత్సరసి యామిన్నేటిమిన్నా సిత
చ్ఛాయామేయఖగంబు లప్పరిసరస్సంవాసముల్ గైకొనున్.

ఉ. మేడల గాయను ల్మిగుల మెచ్చఁగ గానముసేయఁ దచ్ఛ్రుతి
న్వేడుకనుండు *హూహూహుకయివీడని వీణియదండ మప్పుడే
కూడిప్రవాళవత్వ మదిగోలె ఘటిల్లఁ బ్రవాళసంజ్ఞ యా
జాడనె దండమాత్రమున సంధిలెనెన్నఁ దదాఖ్యయేభువిన్.

సీ. గౌతమమునిభావకలనచే నొకవేళ నొకతతి కణచరానూనమహిమ
నురగేంద్రవృత్తిచేనొకమాటునొకతేపఁ గపిలవాచంయమోత్కటవిభూతి
వ్యాసవిజ్ఞానసంపత్తిచే నొకపరి నొకతూరి జైమినిప్రకటవృత్తి
వల్మీకసంభవవ్యాహృతినొకయెడ నొకసారె భరతవాగ్వ్యక్తిమహిమఁ
బ్రొద్దుపుచ్చును యువజనమోద మమర, మేటియప్వీటి మేడలమేలురత్న
పంజరంబుల నెలకొని ప్రతిమెఱుఁగక, గణనమించినశుకశారికాగణములు

చ. అతిమధురంబు లౌఫలము లబ్బియుఁ బువ్వులులేమి దుర్యశం
బతిఘనమంచు సర్వకుసుమాస్పదతం గనె సన్నమాడ్కి మా
రుతగతిఁ బైకివచ్చిన తరుప్రసవంబుల రాజిలు న్వన
స్పతు లగువృక్షము ల్పరముపజ్జల నొప్పువనాళినెప్పుడున్.

సీ. కౌశికమందారఘనతమైరావతభూషితం బయిసురపురముమాడ్కి
మాధవీపున్నాగమహనీయరూపమై ఫణిరాజశాయిపట్టణమురీతి
స్థిరతమహైమవతీకుమారకశివాస్పదమౌచుఁ గైలాసపదముకరణిఁ
బ్రచురప్రతాపసపంకజాసనసదాలంబమై సత్యలోకంబుపగిది
వెలయు సప్పరిలోపల వేఁకొలఁది, యలసపవమానకంపితవిలసదసమ
కుసుమవిసరవినిస్సరత్కుసుమరసత, రంగిణీపుష్పవార్ధినీరములువనులు

సీ. గుణవృద్ధిపదవృద్ధగోత్రవిఖ్యాతమై పాణినిగ్రంథంబు పటిమగాంచి
నానాత్మజీవవిజ్ఞానకారణమౌచు నతుపాదీయంబు ననుకరించి

---

*పా. వాల మా.

కర్మజన్యాపూర్వధర్మప్రకాశమై జైమినివ్యాప్తిచ్ఛాయఁ బూని
సద్వృత్తిశాక్షిణసమ్మోదహేతువై వ్యాసవాచార్భటి వన్నె కెక్కి
కవితనవరసఫలకమై ఘటితమత్త, శిఖమధువ్రతవిలసితస్ఫీతమగుచు
నసమకవిరాజకావ్యంబుననుకరించి, చూడనింపొందునచటియాక్రీడవనులు.

క. అమితధ్వనివైచిత్రియుఁ, గ్రమహీనత్వాదిదోష (రహిత)ము వని కా
వ్యమనఁగఁ బరఁగె నసిద్ధో, పమత విసంధితయు గుణతఁబరఁగె నరిదిగః

సీ. బహువిధాలంక్రియాపదనిజాకారమై యుపమోపమంబొచు నొప్పుగాంచి
కవితల్లజప్రౌఢి కవితోక్తిధుర్యమై యతిశయోక్తివిలాస మాదరించి
యుత్తరోత్తరసువస్తూత్కర్షలలితమై సారభూపారీతిఁ జౌకళించి
యనుపమఫలమనోహరభావమగు చనన్వయభూషణంబు గర్వమువహించి
తనరు నుద్యానవిపినకదంబకంబు, శాఖిశాఖాశిఖాహతి జర్జరితశ
శాంకతనుగళదమృతధారాస్రుశప్ర, వాహపూరితవితతాలవాలకంబు.

సీ. కేళీరతకుమారికాళీకృతవిలాసపాళీరుచిరకుంజభాసురములు
నంగీకృతస్వానసంగీతమత్తసారంగీయుతసరోవిరాజితములు
నానామణిప్రభామానాభ్రమణి పదాధీనామితాద్రిసమ్మానితములు
గంగానదీకీర్తిభంగానుగతమహాభంగాపగావళీసంగతములు
సురుచిరామరభూరుహసుమవిరచిత, గర్భితవిరాగసురసతీకరపయోజ
లగ్న(శాఖమహీరుహాగ్రగ)సుమములు, తీవిఁజెలువొందునచటిలీలావనములు.

సీ. మత్తమయూరసన్మత్తకోకిలహంసపదభృంగ విలసితభ్రాజితంబు
హారిణీగణోత్సాహ కురరీరుతస్ఫీత ముత్పలమాలికాయోజితంబు
బంధురజాతి చంపకమాలికోపేత మురుమణిగణనికరోర్జితంబు
జలధరమాలికా చారుమత్తేభవిక్రీడితరభస సంకీలితంబు
మంజుల సుగంధి మాలినీ రంజితంబు, నసమశార్దూలవిక్రీడితాంచితంబు
లలితసుమగుచ్ఛపరిమళరాజితంబు,సుకవికవనంబునాఁబురిసొబగుఁగాంచు.

సీ. పటురోషకృతకేశపాశతాడనములు బహుళకోపార్జితపాదహతులు
దోర్వల్లరీకృతాఖర్వవేల్లనములు కందుకారచితసంఘట్టనములు
వక్షోజగిరికల్పితక్షోభణంబులు నక్షీణనఖరదంతక్షతములు
గాటంపు గండచపేటపాతనములు కచచయాంబరసమాకర్షణములు
బంధవిధములుమణితనిస్వానభిదలు,భాగవిపరీతగతులునుబ్రబలియుండుఁ
దత్పురంబున నిక్షుకోదండదండ, ధాటికదనావసరము దంపతులకు.

క. సరసధ్వను లుప్పొంగఁగ, వరగుణవిచ్ఛిత్తి గా నవారణ జాతిం
బరిమళితభూషణంబులు, సురతనిబంధనములందుఁ జోద్యమగుఁబురిఁ.

చ. సురుచిరచిత్రబంధములు శోభిల వాచ్యవిశేషవైఖరు
ల్కరముఁ బ్రకాశమంద రసగౌరవహాని నిదానదోషము
ల్పరఁగుట మానఁగా నవనవస్ఫుటచారురసధ్వను ల్వరి
స్ఫురణవహింపఁగా మిగులఁ జోద్యము లయ్యె రతిప్రబంధముల్.

క. చోరాభావముతో వ్యభి, చారిత పురి సడల రతులసాత్త్వికభావం
బారాజధాని గైకొను, నారూఢస్ఫూర్తి దనర వ్యభిచారిగతిఁ.

క. అమితరసము సంలక్ష్య, క్రమచేష్టలఁ దనరె వస్త్వలంకృతు లితర
క్రమతగయికొనియె నప్పురి, కమలాక్షుల కమరుమదనకదనములందుఁ.

వ. మఱియు నప్పురీమతల్లిక రత్నాకరంబుఁబోలె ననంతసత్త్వాశ్రయం బై రత్నసానుసానుమంతంబుకైవడి ననేక దేవతాయతనం బై కైలాసధరాధరంబుమాడ్కి రాజకుమారక వినాయక విరాజితం బై తుహినమహీధ్రంబులీల సర్వమంగళోత్పత్తినిలయం బై యుదయాచలంబు శేవఁ గళానిధిసూర్యమహోదయకారణం బై లోకాలోకనగేంద్రంబుపోలిక నిజాంతర్నిష్టద్రవ్యసాకల్యం బై సుధర్మాప్రదేశంబుక్రేవ సధర్మత వాక్పతిసురపతిదిశాపతి సమధిష్ఠితం బై పద్మజునాస్థానంబు పోల్కి వేదాంత నిరంతర పారాయణపరాయణసరస్వతీధరసమాక్రాంతం బై జలజోదరు నివాసంబుపసఁగమలాలయానంత శకుంతరాజ విష్వక్సేనాభిరామం బై కుబేరభవనరాజంబునోజ మహాపద్మాదిసంఖ్యావిషయనవరత్ననిధితా ప్రథితం బై మానససరోవరంబుపగిది రాజహంససంకులం బై ధరావలయంబుపోలుపున జలధిపరివేష్టితం బై రాకాచంద్రబింబంబుచాయ సకలకళతామనోహరం బై రక్షోవైరివక్షఃస్థలంబువడువున వైజయంతీ వనమాలికారమాలంకృతం బై రవిబింబంబు వడువునఁ గమలాసంకోచకర నిజోదయం బై తారామండలంబుభాతి విష్ణుపదపదం బై సత్పురుషుహృదయంబుతీవిఁ బంకలేశస్పర్శానభిజ్ఞతావిశదం బై మహాదారచిత్తంబుభంగి విత్తతృష్ణయజ్ఞానరహితం బై రసాతలంబువైఖరి బలిపురుషనికేతనం బై దామోదరునుదరంబుగతి నశేషవర్ణపరిపూర్ణం బై శౌరీరమణుకొల్వుకూటంబు తేట ధనాధిపవృషభశక్తిధరధరాపాలకసముపసేవితం బై సాకేతనగరిచాడ్పున రామచంద్రసంబంధ

బంధురరాజసభనంబై గంగాప్రవాహంబు పరిభవంబునఁ ద్రిలోకీప్రసిద్ధగో
చరంబై శ్రీమద్రామాయణంబుకరణి సప్తకాండపర్యంతవ్యాప్తగోవిలాసం
బై మహాభారతంబువన్నియ బహుసుపర్వప్రతిపాదితకథాప్రసంగంబై
భాగవతంబుసొంపున విపులస్కంధానుసంధానితంబై యాద్యప్రకృతివ్యా
కరణంబుసొగసున నుత్తమాంగపురుషవిఖ్యాతంబై ప్రకృతివ్యాకరణంబుర
హిఁ నద్విర్వచనంబై వికృతివ్యాకరణంబువహిఁ నపూర్వరూపంబై యుత్త
మకావ్యంబుచెన్నునఁ జమత్కారివ్యంజనంబై మహా*నాటకంబు దొరసున
నతిమనోహరాంకంబై దండనీతిఖ్యాతి సరాజలక్షణంబై గ్రహశాస్త్రంబు
నందంబునఁ బ్రత్యక్షీకృతాదృష్టపదార్థంబై రతిప్రబంధంబు తెలివిఁ గళాహ్లాద
యాగమంబై సాంఖ్యంబుసాటిఁ బ్రధానప్రశస్తివిస్తీర్ణంబై యోగతంత్రంబు
సరి సమాధ్యవస్థా†హరణప్రవణంబై ఛందంబుచందంబున లసద్వృత్తలక్ష
ణంబై పాతంజలంబు నీడున నఖిలశబ్దాకరంబై నిగమంబుజోడున సత్య
వచనప్రచురంబై గీతశాస్త్రంబుపొందిక నకలంకకాంతపురుషరాగానుబం
ధంబై భరతఫక్కికచక్కన ననుగృహీతసర్వరసనిష్పత్తికంబై యాయు
ర్వేదంబుతోడున సర్వధాతునిధానంబై యాన్వీక్షికిచాడ్పునఁ బ్రకాశిత
నిఖిలపదార్థస్వరూపంబై పూర్వతంత్రంబురాణ విభక్తాంగికప్రధానకా
వ్యంబై యుత్తరమీమాంసజాడ సారోపాపవాదంబై బ్రహ్మంబుతీరున న
వాఙ్మానసగోచరంబై యవర్ణంబయ్యు సవర్ణంబై యపరభాగంబయ్యు
సపరభాగంబై యనీతిప్రచారంబయ్యు సనీతిప్రచారంబై యదృష్టచరం
బయ్యు సదృష్టచరంబై యశ్రుతపూర్వంబయ్యు సశ్రుతపూర్వంబై యబ
లాభిరామంబయ్యు సబలాభిరామంబై యాశ్చర్యంబులకు నావాసంబై
యానందంబులకు నాటపట్టై యనభిజ్ఞులకు నవేద్యంబై యాచారంబులకు
నాస్పదంబై యభిజ్ఞులకు నతిసుఖంబై యార్తులకు నధికశరణ్యంబై యగు
ణంబులకు నతిదూరంబై వెలయుచుండు.

సీ. వాదించిరా సృష్టి కాదట ప్రతిసృష్టిపరఁగించి గెల్తు రాబ్రహ్మనైన
వెఱపించిరా జగద్విఖ్యాతి నఱకాలఁ గన్నుఁ జూపుదురు ముక్కంటికైన
మెచ్చిరా సంపద లిచ్చి సంరక్షించు బలిమీయఁగలరు శ్రీపతికి నైన
నలిగిరా ప్రేల్మిడి నాపోశనంబుగాఁ ద్రావిపుత్తురు జలరాశి నైన

*మహానాదంబు—మూ. †హారణ-మూ.

సకలవేదపురాణశాస్త్రములకలిమి, వేయినోళ్లనుగొనియాడువిమలమహిమ
సత్యనిత్యసదాచారసద్గుణములు, వెలయుచుండుదు రప్పురి విప్రవరులు.

సీ. జలజాతసూతి నై మెఱఁగుచుండియుఁ దాను జలజాసనత్వంబు సమ్మతించె
నను మనసారగా గనిమోహగతి నింటిగరితఁజేసె
దోషాకరత్వంబుఁ దొలఁగఁగఁజేసి ద్విజచక్రముల భీతిఁబెరయఁజేసె
జలన మాదఁగనీక సతతంబుఁ దలవాకిటను నన్ను నిలువఁ గట్టడియుచేసె
ననుచువిధినిందగావించియుచటువాసి, పలుకుచిలుకలకొలికియింపొలుకఁదమదు
చెలువునెమ్మోముదమ్ములఁజేరినిలువఁ, బెంపుగాంతురు పృథ్వీనిలింపు లచట.

క. చతురాననచతురానన, సతతాధిగతాధికప్రశస్తసువిద్యల్
చతురైకనిజముఖంబున, సతుఁబస్థితి నలవరింతు రచ్చటివిప్రుల్.

గీ. అప్పురంబులోన నలగారు నొకభూమి, దేవునేని గన్నఁ దెలివికాని
నఖిలదర్శ నాగమకర్తృ(స)సం, దర్శనానుభూతి దప్పకుండు.

ఉ. ఆనతశత్రువాహిను లహర్పతితేజులు సంగరక్రియా
నూనమహాప్రతాపులు మనోభవరూపవిలాసవిగ్రహు
ల్దానగుణాభిరాములు సదా మతిమంతులు ధీరు లుత్తమ
జ్ఞానులు సత్యవాము లవిషణ్ణులు తత్పురిరాకుమారకుల్.

సీ. పసులకాఁపరితోడ బలుపొందు గైకొన్న యొకనరుచేతులయొపి కెంత
విషమదృష్టులయొద్ద విలువిద్యగైకొన్న పరశురాముని బాహుబల మదెంత
కుశలవవిజయంబు గొన బల్మిచాలక వెనుకద్రొక్కినరాము వీర్యమెంత
నిలువగన్నులు వడి యిల నిల్వలేనిసేనల నేలు గుహుబల్మికలిమి యెంత
యనుచు నెటువంటి వీరుని నొర యనుచు
మెచ్చుకొనుమాటఁ బూనరు ముచ్చటైన
హార్యవార్యసమాధుర్యశౌర్యు లగుచు
సూర్యసోమాన్వయులు రాజవర్యు లచట.

ఉ. మానిత*హాలికోక్తియును మాసలవృత్తియు గోపకత్వముం
బూనినవార లప్పురికి ముఖ్యులు గావునఁ దారు సట్ల స
న్మానితహాలికప్రకటమాసలగోపకవృత్తిసంపదల్
గానను వొంది వైశ్యులు వికాసత నుందురు రప్పురంబునన్.

---

* హాలికోలి - మూలము.

శ్రీస్కాందమహాపురాణ మేది?

(ముదిగొండ వీరేశలింగశాస్త్రిగారు)

సుజనవతంసులారా!

“ స్కాందమహాపురాణము ” అనుశీర్షికతో నీపరిషత్పత్రికయందే (౧౯౩౬సం॥ ౭సంచిక) బ్ర. శ్రీ. విద్వాన్-కట్టి సాంబమూర్తిశాస్త్రిగారిచే వ్రాయఁబడిన వ్యాసమును నేఁడే నేను గాంచితిని. అందు నాకుఁ గల కొన్ని సంశయములను- సహృదయులకుఁ దెలుపుచు- నాయభిప్రాయమును వ్యక్తీకరించుటకై నే నీవ్యాసమును వ్రాయుచుంటిని. విమర్శకులు విమర్శించి సత్యమును గనుఁగొందురుగాత.

స్కాందపురాణచర్చకుఁ గారణ మేమి?

ప్రప్రథమమున మనము స్కాందపురాణవిషయమై చర్చవచ్చుటకుఁ గారణ మేమియో విచారింతము. స్కాందపురాణములు రెండుగలవు. ఆరెంటిలో నొకదానియందు- సప్తఖండములు- ఎనుబదియొక వేయి శ్లోకములును గలవు. మఱొకదానియందు నాలుసంహితలు- ఏఁబదిఖండములు- లక్షశ్లోకములు గలవు.

వీనిలో మొదటిది యగుస్కాందము-(అనఁగా నేడుఖండములు-నెనుబదియొక వేయి శ్లోకములు గలది) ఖేమరాజు శ్రీకృష్ణదాసుగారిచే బొంబాయియందలి వేంకటేశ్వరముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపఁబడినది. రెండవది యముద్రితము.

శ్రీకృష్ణదాసుగారు తాము ముద్రించుటయేగాక, తాము ముద్రించిన స్కాందమే మహాపురాణ మనియు, రెండవది యుపపురాణ మనియు సంస్కృతమున గొప్పపీఠిక వ్రాసిరి. మఱియు “ స్కాందమహాపురాణవిషయక సందేహనిరాస ” మనుపేరితోఁ బైవిషయమును సమర్థించిరి.

స్కాందమహాపురాణ మచ్చుపడిన దని తెలిసిన వెంటనే యనేకు లీముద్రిత మగుస్కాందమును దెప్పించి చూచిరి; కాని, వారిదివఱలో సంప్రదాయముగా మహాపురాణాంతర్గతము లనివ్యవహృతసూతసంహిత- శంకరసంహిత- మొదలగునవి యందు లేకపోవుటయు, నవి యుపపురాణాంతర్గతము లని వ్రాయుటయు, స్కాందపురాణచర్చకు హేతువులు.

స్కాందపురాణద్వయమునందుఁ గలపరస్పరభేదములనుగూర్చి కృష్ణదాసుగారిమతానుసారముగా మామిత్రులు విపులముగా వ్రాసియుండుటచే, దానిని వ్రాయకవిడిచి, వారుమహాపురాణమని సాధించుటకువచించిన కారణసామగ్రికి సంగ్రహముగా నాకుఁ దోఁచినసమాధానమును వివరించెద.

ముద్రితస్కాందము మహాపురాణము కాదని చెప్పుటకుఁ గలకారణములు.

1. బ్రహ్మపురాణాదులయందు "పరంస్కాందపురాణంచ- స్కాందంతు సప్తధాభిన్నం" ఇత్యాదివచనములచే స్కాందపురాణమును గూర్చియే చెప్పఁబడినది గాని, మహాపురాణ మని గాని యుపపురాణ మని గాని చెప్పలేదు.

మఱియుఁ బదుమూఁడవదియే స్కాందమహాపురాణమనియు, మూఁడవది స్కాందమహాపురాణము కా దనియు నెచ్చటను జెప్పలేదు. కావున మహాపురాణపరిగణితమును బదుమూఁడవదియు నగు స్కాందమే షట్సంహితాత్మకము, లక్షశ్లోకసహితము నగుమహాపురాణ మనియు- ఉపపురాణపరిగణితము- మూఁడవదియు నగుస్కాందమే సప్తఖండాత్మకము- శతాధికైకాశీతిసహస్రశ్లోకసమేత మగునుపపురాణ మనియుఁ దద్గ్రంథకర్తల యాశయమై యుండవచ్చు ననియుఁ దోఁచెడిని. కొలఁదిమార్పులు ముద్రాపకుల వనియే విశ్వసింపఁదగియున్నది.

2. గారుడపురాణాదులందును కేవలము స్కాంద మనియే చెప్పఁబడియున్నది. కాశీకాఖండానుక్రమణికయందును "పురాణానిసమస్తాని స్కాందాదీని వదాధునా, స్కాందం కియత్ప్రకథితం గురుణా తే మహాత్మనా "అని కలదు; గాని, మహాపురాణ మని కాని, యుపపురాణ మని కాని వ్రాయఁబడలేదు.

3. వ్రాఁతప్రతులలోఁ గేవలము "ఏకాశీతిసహస్రసంహితాయాం" అనియే కాదు, "శతసాహస్రసంహితాయాం" అనియుఁ గూడఁ గలదు. కావున, స్కాందద్వయ ముండుటచే వానిభేదము దెలియక విలేఖకులు వ్రాసినవ్రాఁత పొరపాటై యుండవచ్చును. ఈవిషయమును వారు వ్రాసిన"ఏకాశీతిసహస్రసంహితాయా" మనుముక్కయే బోధించుచున్నది.

ఏలయన:—ఏకాశీతిసహస్రంచ పరమేవ శతాధిక"మ్మని బ్రహ్మవైవర్తమున నెనుబదియొకవేయినూటయిశ్లోకములు గల వని వచింపఁబడ వ్రాఁతప్రతులలో నెనుబదివేలశ్లోకములే యని చెప్పుట ప్రమాదముగాక మఱేమి?

4. కాశీఖండము బ్రహ్మోత్తరఖండము మొదలగు కొన్ని ఖండములు చేర్చుట మహాపురాణ మని రూఢిపఱుచుటకే యని తలంపవలెను. సుప్రసిద్ధము లగుసీకాశీఖండాదిఖండములే లేకుండిన మహాపురాణ మని జనులు విశ్వసింపరు గదా! కావున ముద్రిత మగుస్కాందము మహాపురాణము గాదు.

మీరుచెప్పు మహాపురాణమున లక్షశ్లోకములే యుండవలయును గదా? రెండులక్షలశ్లోకము లెందుకు గల వందురా? వినుండు. మామిత్రులు చెప్పినటులు పురాణాదిగ్రంథములందు- అనేకప్రక్షిప్తములు గలవు. అందువలననే రెండులక్షలశ్లోకము లున్నవి గాని లేనిచో స్కాందమున లక్షశ్లోకములే యుండును. ఈవిషయమును మఱొకసారి ముచ్చటించెదను.

మహాపురాణతాసాధనకై యితరు లవలంబించిన కొన్నియుపాయములు.

శ్లో॥ సర్గశ్చ ప్రతిసర్గశ్చ వంశో మన్వంతరాణి చ
వంశానుచరితం చే తి పురాణం పంచలక్షణమ్॥

అని పురాణముల కన్నిటికి సాధారణముగ లక్షణము చెప్పఁబడియుండెను. ఈలక్షణము వారిమహాపురాణమునకుఁ బట్టకపోవుటచే, వారు "బ్రహ్మవిష్ణ్వర్కరుద్రాణాం" అనుక్రొత్తలక్షణము నొకదానిని సృజించి తమయొద్ద ముద్రిత మగుస్కాందములోఁ జేర్చి దానిని తాము క్రొత్తగా సాధింపఁదలఁచిన మహాపురాణలక్షణముగాఁ బేర్కొనిరి. ఇంతకంటె మఱేమికావలయును?

అముద్రితస్కాందమే మహాపురాణ మనుటకు హేతువులు. కవిసార్వభౌముఁ డగుశ్రీనాథుఁడు తనకాశీఖండమున నేమి చెప్పెనో కొంచెము వినుండు.

సీ. పద్మాదికంబులు పదియు నెనిమిదియు నాదిపురాణంబు లాపురాణ
జాతంబు నాల్గులక్షలసంఖ్య గలయదియును బురాణములందు నుద్భవించి
పదునొకండవదియై బహుసంహితలతోడ బహుఖండములతోడ బహువిచిత్ర
కథలతో నేకలక్ష గ్రంథపరిమాణకలితమై శ్రీమహాస్కాంద మొప్పు
మూఁడులక్షలు పదియేడు మొనసెపోవ, దాఁ బ్రవర్తిల్లు లక్షగ్రంథంబుతోడ
సమధికస్ఫూర్తి నేపురాణములు సాటి, గరిమ కందంబునకు మహాస్కాందమునకు.

వ. ఇమ్మహాస్కాందంబునకు నవయవంబు లాఱు సంహిత లవి క్రమంబున సనత్కుమారసంహిత పంచపంచాశత్సాహస్రిక, సూతసంహిత షట్సాహస్రిక, శంకరసంహిత త్రింశత్సాహస్రిక, వైష్ణవసంహిత పంచసాహస్రిక,

బ్రహ్మసంహిత త్రిసహస్రిక, సౌరసంహిత యేకసహస్రిక అను వచనము లచే. శ్రీనాథమహాకవి లక్షస్కాందమునే మహాపురాణముగాఁ గైకొనినాఁడు.

మఱియు శంకరసంహిత, సూతసంహిత, బ్రహ్మోత్తరఖండము (సంస్కృతము) మొదలగు ముద్రితగ్రంథములందు మహాపురాణ మనియే గలదు. స్కాందమహాపురాణకథలఁ దెనిఁగించినకవులందఱు మహాపురాణ మనియే వ్రాసినారి. ముద్రితస్కాందమే మహాపురాణమని తలంచిన కవీంద్రుల వ్రాతలు జమ్మి క్రింద వ్రాత లనవలెను.

ఇంతియగాక, లోకమందంతటను సాధారణముగా నద్వైతమతమే వ్యాపించియున్నది. అట్టియద్వైతమతస్థాపకు లగుశంకరభగవత్పాదులవారు, అద్వైతమతమునకు మూలాధారమగు శారీరకబ్రహ్మసూత్రమీమాంసాభాష్యమును వ్రాయుటకుముందు శంకరులు సూతసంహితను పదునెనిమిదిసారులు చదివె నఁట. చూడుఁడు.

శ్లో॥ శ్రీసూతసంహితావ్యాఖ్యా విద్యారణ్యకృతా శుభా
తామష్టాదశధా లోక్య శంకర స్సూతసంహితాం
చక్రే శారీరకం భాష్యం సర్వవేదాంతనిర్ణయమ్॥ సూతసంహిత.

అని విద్యారణ్యులవారు వ్రాసియుండిరి. సూతసంహితలో విశేషమేలేకుండిన శంకరులు ౧౮ మాఱులు చదువుటయు, అనంతరము తదర్థమును భాష్యమునుగా వ్రాయుటయు విద్యారణ్యులు టీకను వ్రాయుటయు సంభవింపదుగదా?

మనమిపుడు క్రొత్తగా సూతసంహితను నుపపురాణాంతర్గత మనిన లోకులు విశ్వసింపరు. విశ్వసించినను మహాపురాణములకుఁ గలగౌరవ ముపపురాణమునకు రానేరదు గదా? అయినచో "అర్వాచీనులు దమతమబుద్ధి వైభవము ననుసరించి తమకాలమం దేర్పడినక్షేత్రములనో వ్రతములనో యధికరించి కొంతగ్రంథము వ్రాసి పురాణముల కంటఁగట్టుటచే నీయుపపురాణము లుద్భవించుచున్నవి" అని మామిత్రులు వ్రాసిన నటులు నద్వైతమతముగూడ మధ్యకాలమునఁ గల్పిత మని చెప్పవలసివచ్చును.

కావున నాయల్పబుద్ధితో నేనెంతవఱకు విచారించినను ముద్రితస్కాందమే యుపపురాణ మనియు నముద్రితమే మహాపురాణ మనియుఁ దోఁచుచున్నది.

స్కాందమహాపురాణ మంతయు సముద్రితమేనా?

స్కాందమహాపురాణ మంతయు సముద్రితము కాదు. కాశీఖండము, బ్రహ్మోత్తరఖండము, శివరహస్యఖండము, భీమఖండము, మలయాచలఖండము, సూతసంహిత మొదలగునవి కొన్ని ఖండములు ముద్రింపఁబడియే యున్నవి. కొన్ని ముద్రింపవలసియున్నవి.

కావున నోమహాశయులారా! తామందఱు నిరంతరభాషాపరిశోధనపరాయణులు, రసికవతంసులు, సత్యాన్వేషణపరాయణులు, విమర్శకులు, గనుక యింకను నీవిషయమును విమర్శించి సత్యమును బ్రకటింతురుగాత.

గ్రంథవిమర్శనము.

1. నీతికథారత్నాకరము—3 భాగములు. చెన్నపురియందలి బెంటింకు హైస్కూలు తెనుఁగుపండితు లగు బ్ర॥ మంకాల శ్రీపతిగారిచే రచియింపఁబడినది. ఇందలికథలు కొన్ని పురాణేతిహాసములనుండి గ్రహింపఁబడినవి. కొన్ని కేవలకల్పనాకథలు. కొన్ని ప్రథమభాగమునందలి శాంబునికథయు, ద్వితీయభాగమునందలి సోమదత్తచరితమును దండిమహాకవి దశకుమారచరితమునుండి గైకొనఁబడినవి. రత్నావళీమృచ్ఛకటికమునాటకముల కథాసారమును, మనుచరిత్రయందలి ప్రవరేందీవరాక్షులగాథలును జేర్పఁబడినవి. ద్రాక్షాపాకముతో నలరారుచు, బాలురకు సుబోధక మగునటులు సులభగ్రాంథికశైలిని రచింపఁబడి గ్రంథకర్తయొక్క భాషాభిమానమునుఁ దెలియఁబఱుచుచున్నవి. చెన్నపురిలో టి. వి. చెల్లప్పశాస్త్రివారియొద్ద నాట్టుపిళ్ళారిగుడివీథిలో 55–56 సంఖ్యగలగృహమున దొరకును. మొదటిభాగము వెల అ 6 లు రెండవభాగము వెల అ 8 లు, మూఁడవభాగము వెల అ 9 లు.

2. మల్లికార్జునశతకము—చతుర్ముఖీకందపద్యరామాయణము—ఈ రెండు గ్రంథములును మచిలీపట్టణవాస్తవ్యు లగు బ్ర॥ నాదెళ్ల పురుషోత్తమకవిగారిచే రచియింపఁబడినవి. కవిగారికిఁ జిత్రకవిత్వమునందుఁ బ్రేమమధికము. సరసకవితారసాస్వాదనపరు లగుపండితోత్తముల కిట్టిచిత్రకవిత్వము రుచింపదని సంశయమొంది కవిగారే తాము రచించిన చతుర్ముఖీకందపద్యరామాయణపీఠికయందు 'జేత్రాఁడు చాలకున్న న్నాతిని బూడుత మనికొను నిక్కాలపు యువకులకు ఈకవితాశిల్పపుఁబోఁతు చూపి ప్రీతిఁబుట్టింత మనుకొని దేవుఁడే యిట్టిపను లొనర్ప నన్నుం బురికొల్పుచున్నాఁ' డని వ్రాసికొనియున్నారు. మల్లికార్జునశతకమునందలి పద్యములు కందగీతగర్భితోత్పలచంపకమాలలై యున్నవి. కవి యీశతకము నాధునికప్రవర్తనముల నిరసింప రచించినటులఁ దోఁచెడిని. యొకిపాటలు మున్నగునూతనకవిత్వపుధోరణుల నర్ణించిన యీ క్రిందిపద్యములఁ గనుఁగొనుఁడు.

చ. పనిబలలోపమా యతులు ప్రాసలు కూడని వవ్వి లేని సా
ఘవ నలరంగ నౌ కయిత వ్రాస్కి రచించుట కార్యమంచు నే

మనబలమొప్పునం చెసఁగు నార్యులె పల్కుదు రేమిచెప్ప నొ
ప్పునొ. రసము ల్కటా మనసు బుద్ధులు మొద్దులె మల్లికార్జునా.

చ. ఘనమనికొంచు నే హితముగాఁ గని చెప్పెద రెంకిపాట గ్ర
క్కునఁ దమితో విన న్రహినిగూడెద రాడిన బంతుమాటఁ జూ
పను బనినూనుచోఁ బొసఁగుపాటున నొప్పెడి బొంతులాట డొ
ల్లిన సరిగ్గామె యిదే మహిం ఫలించెడి నిప్పుడు మల్లికార్జునా.

మల్లికార్జునశతకమునందు నుపమా, టీ, కఫుకాఫి, యిడ్లను, క్రాపు, జంటిలుమ్యాను, బీడి, బోగసుపేట్రియాట్సు, లెక్చెరు, సినిమా, రిమార్కులు ఇత్యాది యన్యభాషాప్రయోగములు పెక్కులు గలవు.

వీనివెల ప్రతి 1 కి రు 0-4-0లు. గ్రంథకర్తగారియొద్ద దొరకును.

౩. శ్రీగర్గభాగవతము—సికింద్రాబాదు పురనివాసులును, బాలనీత్యాద్యనేకగ్రంథకర్తలు నగు బ్రహ్మశ్రీ చివుకుల అప్పయ్యశాస్త్రిగారిచే రచియింపఁబడినది. గర్గాచార్యులు రచియించిన సంస్కృతగర్గసంహిత కిది యాంధ్రీకరణము. ఇందు గోలోక, బృందావన, గిరిరాజ, మాధుర్య, మధురా, ద్వారకా, విశ్వజి, ద్బలభద్ర, విజ్ఞానములను నవఖండంబులు గలవు. వ్యాసప్రోక్తభాగవతమునందలి యనుక్తవిషయంబులు విపులముగ వర్ణింపఁబడియున్నవి. ప్రధానాంశము శ్రీరాధాకృష్ణచరిత్రము. గోలోకఖండమునందు గోపికల పూర్వచరిత్రంబులునుఁ గంసదిగ్విజయంబును రాధావతారవర్ణన మాదిగాఁ గల నూతనాంశంబులు గలవు. ఈనవఖండంబులుఁ గాక గర్గసంహితయందు 'అశ్వమేధఖండ' మనునది మఱియొకటి గల దనియు నం దుగ్రసేనుఁ డశ్వమేధయాగ మొనర్చుట లోనగువిషయములు గల వనియు, దానిని తాము దెనిఁగించుచుంటి మనియు గ్రంథకర్తగారు పీఠికయందు వ్రాసియున్నారు. గర్గభాగవతశైలి మృదుమధురము. సమసంస్కృతాంధ్రభూయిష్ఠము. మచ్చునకై యొకటిరెండుపద్యముల నుదాహరించుచున్నాము.

సీ. ఒకవంక నకలంకవికచాంబుజేక్షణ శ్రీదామముఖగోపసేవ లలర
నొకచాయ మోహినీయువతీప్రభృత్యష్టమహిళలు వ్యజనచామరల వీవ
నొకదండఁ బండితప్రకరంబు 'లోం స్వస్తి' యనివేదలపితంబులను బఠింప
నొకదెసఁ బార్షదు లుజ్జ్వలయష్టులన్ ధరియించి వే బరాబరులు సేయ
వెండి యొండెడ నితరాండవృత్తమంత, విన్నవింపఁగవచ్చిన విభులు వెలుఁగఁ
గోటిచంద్రోపమచ్ఛత్రకోటులుపరి, భాగమందునఁ బూజ్యులు పట్టియుండ.

ఉ. మాలిని మానినీమణి సమంజసభూషణకన్యయై విభూ
లీలల సోలి చూలునవలీలగఁ బొందియు సూతికాలమం
చోలి సుపుత్రుఁ గాంచె నిజయుక్తకృతిప్రతతిన్ జనేశుఁడున్
మేలని యిచ్చెఁ బాలురకు మేదిని గోగజహేమవస్త్రముల్.

ఉ. కన్నులనీరు నీరధిగఁ గాఱ్చుసరస్వతిఁగాంచి "యమ్మరో
ఖిన్నపడంగనేల" యని భాగవతాహ్వయకోశరాజమా
పన్నదయాళురామునికి భక్తిని నంకితమిచ్చి యామె యా
పన్నతఁ బాపినట్టి కవి బమ్మెరపోతన కేను మ్రొక్కెదన్.

అక్కడక్కడఁ గొన్నిప్రమాదములున్నను మొత్తముమీఁదనిట్టి గొప్ప గ్రంథము సలక్షణాంధ్రభాషలో రచియింప నుద్యమించిన వీరియత్నము శ్లాఘ్యముగానున్నది. ఇదియనేక హృద్యపద్యములతోడి కథలుగలిగియుం బఠనీయముగానున్నది. ఆంధ్రలోక మీకవివరునకుఁ దగిన ప్రోత్సాహ మొసఁగవలయును. వెల రు 3. కవిగారియొద్ద దొరకును.

4. ఆత్మనివేదనము—ఈగ్రంథ మాంధ్రదేశమునకుఁ జిరపరిచితులును గౌరాంగ, రామకృష్ణపరమహంసచరితముల రచయితలు నగు బ్రహ్మశ్రీ శూచి నరసింహము బి. ఏ. గారిచే రచియింపఁబడినది. స్వదేశీయవిదేశీయ మతములలో ముఖ్యము లగునద్వైత, విశిష్టాద్వైత, ద్వైతమతములయొక్కయుఁ జార్వాకనాస్తికమతములయొక్కయుఁ, పారసీక, యూదియా, క్రైస్తవ, బౌద్ధ మహమ్మదీయమతములయొక్కయు సిద్ధాంతనిరూపణ మొనర్చి యందుఁ దమకుఁ గలసంశయములఁ దెలియఁబఱిచి యున్నారు. గ్రంథమునఁ బ్రధానవిషయసూచకము లగు శీర్షకముల వ్రాయుట, ఆశ్వాసవిభజన మొనరించుట గ్రంథకర్తగారు ద్వితీయముద్రణసమయమున సవరింతురని నమ్ముచున్నారము.

'స్వపరదేశసంబంధము లైనముఖ్యమతములఁ గూర్చియుఁ దన్మహాబోధకులఁ గూర్చియుఁ గొంతవఱకైనఁ దెలిసికొనుట సత్యాన్వేషణపరుల కవశ్యకర్తవ్యము' ఇట్టి యాశయములతో గ్రంథరచన నొనర్చుటచే నరసింహముపంతులుగారి ప్రయత్న మెంతయుఁ బ్రశంసనీయము.

దీనివెల రు 1-4-0 గ్రంథకర్తగారియొద్ద పిఠాపురములో దొరకును.

పరిషత్కార్యాలయమున వెలకు దొరకు గ్రంథములు.

1	విప్రనారాయణచరిత్రము-చదలువాడ మల్లయకవి రు	0	8	0
2	కవిజనాశ్రయము-వేములవాడ భీమకవి	0	10	0
3	చంపూరామాయణము-ఋగ్వేదికవి వేంకటాచలపతికవి	1	0	0
4	నీతిసీసపద్యశతకము-తాళ్లపాక పెదతిరుమలార్యుఁడు	0	2	0
5	జ్యోతిశ్శాస్త్రసారము-శ్రీమాన్ కపిస్థలం కృష్ణమాచార్యులుగారు బి ఏ. యల్. టి	0	8	0
6	జ్ఞానప్రసూనాంబికాశతకము-శిష్టు సర్వశాస్త్రికవి......	0	2	0
7	సర్వేశ్వరశతకము-యథావాక్కుల అన్నమయ్యగారు	0	8	0
8	యుద్ధమల్లుని బెజవాడ శిలాశాసనము-జ. రామయ్య పంతులు గారు, బి ఏ, బి. ఎల్.	0	8	0
9	కావ్యాలంకారచూడామణి-విన్నకోట పెద్దయకవి	0	8	0
10	చంద్రభానుచరిత్రము-తరిగొప్పుల మల్లనకవి	1	0	0
11	అకారాద్యముద్రితగ్రంథసూచిక	0	8	0
12	ప్రాకృతభాషోత్పత్తి-శ్రీమాన్ మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారు	0	12	0
13	శివతత్త్వసారము-మల్లికార్జున పండితారాధ్యులు	0	12	0
14	Defence of Literary Telugu జయంతి రామయ్య పంతులుగారు బి ఏ, బి. ఎల్.	0	8	0
15	శివరాత్రిమాహాత్మ్యము-శ్రీనాథమహాకవి	0	12	0
16	ఆర్యభాషావిభాగము-శ్రీమాన్ మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారు	0	8	0
17	ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్పత్రికకు చందా సం॥ కు	3	0	0
18	Drawidian Lexicography	0	4	0
19	ప్రహస్వరంగములు-క్రొత్తపల్లి సూర్యరావు	0	8	0
20	నారసింహపురాణము ఉత్తరభాగము-హరిభట్టు......	1	0	0
21	మన్నారుదాస విలాసనాటకము—రంగాజమ్మ.	0	8	0

Printed by P. Brahmananda Row at the Sujanaranjani Printing Works, Cocanada and published by K. Suria Row, at the Telugu Academy Office, Cocanada.